

บทที่ ๔

โลกที่เสียสมดุล (ค.ศ. ๑๙๗๓ - ๑๙๘๕)

หากการใช้ปี ๑๙๗๓ เป็นจุดแบ่งเวลาเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ก็ได้หมายความว่า การผ่อนคลายความตึงเครียดจะจบสิ้นไปในทันทีเพื่อหลักทางให้กับ “สงครามเย็นครั้งที่ใหม่” อันที่จริง พลวัตของการผ่อนคลายความตึงเครียดยังคงดำเนินต่อไปจนถึงปี ๑๙๗๕ ปีที่พัฒนาการของโลกมาถึงจุดสมดุล

ในการประชุมที่กรุงเฮลซิงกิในปี ๑๙๗๕ มีการยอมรับ “สถานะเดิม” ของดินแดนในยุโรป และสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมยืนยันที่จะพัฒนาการผ่อนคลายความตึงเครียดในเชิงลึก แต่ภายใต้ผลกระทบของวิกฤตน้ำมัน ความปั่นป่วนทางการเงิน และความขัดแย้งที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้ความไร้เสถียรภาพเข้าครอบงำในทุกๆ ด้าน การที่กรุงโซ่ง่อนแตกเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๑๙๗๕ ถือเป็นการสิ้นสุดของสงครามที่กินเวลายาวนานสามสิบปี และยังหมายถึงความล้มเหลวของนโยบายการปิดล้อมของสหรัฐอเมริกาและเป็นการปราศรัยครั้งใหญ่ครั้งแรกของสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา จึงดูเหมือนสหรัฐอเมริกากำลังถดถอยลง โดยสูญเสียอิทธิพลทั้งหมดในอินโดจีนและลดบทบาทในอเมริกากลาง ขณะที่สหภาพโซเวียตก็ใช้ประโยชน์จากการสูญเสียภาพลักษณ์ของสหรัฐอเมริกานี้ ด้วยการทำแต้มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อเมริกากลาง และแอฟริกา

ความยุ่งยากในการพุดคุยระหว่างสองอภิมหาอำนาจดูเหมือนจะนำสงครามเย็นครั้งใหม่มาแทนที่การผ่อนคลายความตึงเครียด จึงเกิดคำถามว่า การผ่อนคลายที่ผ่านมาเป็นภาพลวงตาหรือไม่ ความขัดแย้งเพิ่มจำนวนมากขึ้นทั้งในพื้นที่ความขัดแย้งดั้งเดิมและในใหม่ที่ใหม่ แต่ก็ไม่ถึงขั้นคุกคามสันติภาพโลก การเกิดขึ้นมาของแนวคิดมุสลิมหัวรุนแรง การปฏิวัติอิหร่าน การทำหายของลิเบียกัดาฟี การขยายอำนาจของเวียดนาม และความปั่นป่วนที่สั่นคลอนทวีปลาตินอเมริกา ทั้งหมดนี้เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้โลกไร้ซึ่งเสถียรภาพ

การผ่อนคลายความตึงเครียดสิ้นสุดไปแล้วใช่หรือไม่ หรือหมดยุคโลกระบบสองขั้วอำนาจและเป็นการแสดงออกของการเปลี่ยนแปลงทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งมีมติเหนือ - ใต้เข้ามาแทนที่มีมติตะวันออก - ตะวันตก ลักษณะเฉพาะของช่วงเวลานี้คือการเพิ่มจำนวนของปัญหาในซีกโลกใต้ และการเกิดความตึงเครียดในภูมิภาคที่มักถูกมองว่าสงบ ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีส่วนใดของโลกที่รอดพ้นจากความขัดแย้งได้ นอกจากนี้ ความเป็นปรปักษ์ระหว่างซีกโลกเหนือกับซีกโลกใต้ก็เลวร้ายลง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ปัญหาจึงเปลี่ยนจากตะวันออก - ตะวันตก เป็นเหนือ - ใต้ โดยส่วนใหญ่เป็นตะวันตก - ใต้

วิกฤตเศรษฐกิจและผลกระทบ

วิกฤตเศรษฐกิจที่เริ่มในปี ๑๙๗๓ ทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดำเนินมาตลอดช่วง “สามทศวรรษแห่งชัยชนะ” ต้องจบลง แต่น้ำมันก็ไม่ได้เป็นปัจจัยเดียวที่ทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจและการจ้างงานหยุดชะงัก

วิกฤตในแง่มุมต่าง ๆ

ความไร้ระเบียบของระบบการเงินระหว่างประเทศ

สภาวะความไร้ระเบียบทางการเงินระหว่างประเทศแม้จะไม่ใช่วิธีใหม่ แต่ก็มีความสำคัญยิ่ง

ความไร้ระเบียบนี้เป็นผลมาจากการล่มสลายของสกุลเงินดอลลาร์ในฐานะสกุลเงินอ้างอิง เนื่องจากประธานาธิบดีนิกสันตัดสินใจโดยพลการให้ยกเลิกการผูกดอลลาร์เข้ากับทองคำ (๑๕ สิงหาคม ๑๙๗๑) รวมถึงผลกระทบจากนโยบายทางการเงินที่ไร้เป้าหมายของนิกสัน ทำให้สหรัฐอเมริกาขาดดุลการคลังอย่างมาก และส่งผลให้สภาพคล่องในตลาดเงินนอกประเทศสูงขึ้นเนื่องจากกองทุนสหรัฐฯ หันมาลงทุนในยุโรปมากขึ้น (euro - dollars) และตะวันออกกลางมีรายได้จำนวนมากจากการค้าน้ำมัน (petrodollars) สกุลเงินหลักๆ จึงถูกลอยตัว และระบบการเงินที่นำมาใช้ตั้งแต่การประชุมที่เบรตตันวูดส์ก็ถึงการอวสาน ในการประชุมที่จาไมกาในเดือนมกราคม ๑๙๗๖ มหาอำนาจตะวันตกตัดสินใจยกเลิกระบบเดิมโดยไม่มีการกำหนดราคาทองคำอย่างเป็นทางการ แต่กำหนดกรอบอัตราแลกเปลี่ยนที่ลอยตัวให้อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด เงินทุนสำรองของระบบการเงินที่แท้จริงเปลี่ยนมาใช้ระบบสิทธิพิเศษในการถอนเงิน (Special Drawing Rights : SDRs) ซึ่งเป็นระบบที่กำหนดค่าเงินระหว่างสกุลเงินต่างๆ

สิทธิพิเศษในการถอนเงิน (SDRs) กลายเป็นระบบอ้างอิงใหม่สำหรับการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ ซึ่งถูกควบคุมโดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) มูลค่าของ SDRs หรือค่าเงินกลาง ถูกกำหนดโดยสกุลเงินหลัก ๆ ของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมหรือตะกร้าเงินโดยมีอัตราส่วนที่แตกต่างกันไป ซึ่งสกุลเงินดอลลาร์ได้รับสัดส่วนร้อยละ ๓๐ ทำให้สหรัฐอเมริกายังคงความเป็นมหาอำนาจทางการเงินอยู่ นับเป็นมาตรการแก้ไขปัญหที่สำคัญในการสร้างเสถียรภาพให้กับอัตราการแลกเปลี่ยนและการค้าระหว่างประเทศซึ่งปั่นป่วนจากวิกฤตน้ำมันในปี ๑๙๗๓ และ ปี ๑๙๗๙ - ๑๙๘๐

วิกฤตน้ำมัน

ชนวนวิกฤตน้ำมันในปี ๑๙๗๓ คือการตัดสินใจของกลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมันอาหรับ ประกอบด้วย การคว่ำบาตรการขายน้ำมันให้กับบางประเทศ การลดการผลิต และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขึ้นราคาน้ำมัน เมื่อวันที่ ๑๖ และ ๑๗ ตุลาคม ๑๙๗๓ ขณะที่สงครามอาหรับ - อิสราเอลยังไม่จบสิ้นดี

อันที่จริง มีปัจจัยที่ทำให้เกิดวิกฤตอยู่ก่อนแล้ว ได้แก่ การเพิ่มปริมาณการใช้น้ำมันอย่างมหาศาลและความต้องการที่จะหาทำให้ได้มากที่สุดของผู้ส่งออกน้ำมัน

สัดส่วนของน้ำมันในการใช้เป็นพลังงานเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ในปี ๑๙๕๐ มีการใช้น้ำมันคิดเป็นร้อยละ ๓๗.๘ ในขณะที่การใช้น้ำมันคิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗ แต่ในปี ๑๙๗๒ สัดส่วนของการใช้น้ำมันและแก๊สอยู่ที่ร้อยละ ๖๔.๔ ของการใช้พลังงานทั้งหมด กล่าวโดยประมาณคือสัดส่วนของน้ำมันเปลี่ยนจากหนึ่งในสามเป็นสองในสาม ขณะที่ปริมาณการใช้น้ำมันในโลกเพิ่มขึ้นเป็นสามเท่า

ปัจจัยที่สองคือความต้องการหาผลกำไรที่มากขึ้นของประเทศผู้ส่งออกน้ำมัน ในอดีตจนถึงปี ๑๙๖๐ บริษัทน้ำมันขนาดใหญ่เป็นผู้แสวงประโยชน์จากแหล่งน้ำมันเป็นส่วนใหญ่ แล้วส่งมอบค่าธรรมเนียมสัมปทานให้แก่รัฐ หลายประเทศจึงพยายามทำลายการครอบงำนี้ เช่น เม็กซิโกและอิหร่านในปี ๑๙๕๑ แต่ประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ ยกเว้นสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ใช้น้ำมันมากแต่ไม่มีการผลิตน้ำมันหรือมีน้อย ประเทศเหล่านี้ได้แก่ ญี่ปุ่นและยุโรปตะวันตก ยกเว้นอังกฤษและนอร์เวย์ (เนื่องจากพบน้ำมันในทะเลเหนือ)

ประเทศที่มีการผลิตน้ำมันหลัก ๆ คือ เวเนซุเอลา ไนจีเรีย อินโดนีเซีย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ตั้งอยู่รอบอ่าวเปอร์เซีย ได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย อิหร่าน อิรัก บาห์เรน คูเวต และกาตาร์ การตั้งอยู่ในภูมิภาคเดียวกันของประเทศเหล่านี้มีผลทางยุทธศาสตร์และการเมือง น้ำมันส่วนใหญ่นี้ผลิตได้ถูกลำเลียงผ่านช่องแคบฮอร์มุซ ด้วยเหตุนี้อ่าวเปอร์เซียและมหาสมุทรอินเดียจึงมีความสำคัญในทางภูมิรัฐศาสตร์ ประเทศผู้ผลิตเหล่านี้จึงสะดวกในการติดต่อหารือกัน ในจำนวนนี้มี ๕ ประเทศ (เวเนซุเอลา อิหร่าน อิรัก ซาอุดีอาระเบีย และคูเวต) จัดตั้งองค์การประเทศผู้ส่งออกน้ำมันเป็นสินค้าออก (Organization of the Petroleum Exporting Countries : OPEC) ขึ้นที่กรุงแบกแดดเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๑๙๖๐ ต่อมาอีกหลายประเทศทยอยสมัครเข้าเป็นสมาชิก โอเปกพยายามเพิ่มค่าธรรมเนียม

สัมปทานในแต่ละปีมากขึ้นเป็นอันดับแรก หลังจากนั้นจึงเป็นการยึดกิจการน้ำมันทั้งหมดเข้าเป็นของรัฐ แอลจีเรียและลิเบียนำแนวทางนี้มาใช้ด้วยเช่นกัน วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๑๙๗๑ ประธานาธิบดีโฮอารี บูเมเดียเน (Houari Boumediene) ประกาศว่าแอลจีเรียยึดหุ้นส่วนจำนวน ๕๑% ของบริษัทน้ำมันฝรั่งเศสเข้าเป็นของรัฐ ส่วนลิเบียก็ดำเนินการในลักษณะเดียวกันเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๑๙๗๓ ตลอดปี ๑๙๗๒ โลกได้ซึ่งเป็นประเทศผู้ผลิตวัตถุดิบนอกเหนือจากน้ำมันอาศัยการเพิ่มขึ้นของอุปสงค์ในโลกเหนือเพื่อปรับราคาวัตถุดิบให้สูงขึ้นและเข้าควบคุมภาคเศรษฐกิจที่เป็นของบริษัทต่างชาติ สัญญาณของการเปลี่ยนแปลงระเบียบโลกจึงมีอยู่ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ในเดือนตุลาคม ๑๙๗๓

วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๑๙๗๓ โอเปกตัดสินใจขึ้นราคาน้ำมันต่อบาร์เรลจาก ๓ ดอลลาร์ เป็นกว่า ๕ ดอลลาร์ วันที่ ๑๗ ตุลาคม กลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมันอาหรับคว่ำบาตรประเทศที่สนับสนุนอิสราเอล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐอเมริกาและเนเธอร์แลนด์ แต่ต่อมาล้มเลิกไประหว่างเดือนมีนาคมและกรกฎาคม ๑๙๗๔ นอกจากนี้ยังลดการผลิตลง ๑๕ - ๒๐% เมื่อเทียบกับการผลิตในเดือนกันยายน และลดลงอีก ๕% ทุก ๆ เดือนตราบใดที่อิสราเอลยังไม่ถอนทหารออกจากดินแดนยึดครอง แต่มาตรการนี้ล้มเลิกไปในช่วงต้นปี ๑๙๗๔ เนื่องจากมีผลกระทบต่อประเทศผู้ผลิตด้วยเช่นกัน ในเดือนธันวาคม ๑๙๗๓ โอเปกตัดสินใจขึ้นราคาน้ำมันต่อบาร์เรลจนไปแตะที่ ๑๑.๖๕ ดอลลาร์ ราคาน้ำมันจึงสูงขึ้นสี่เท่าตัวภายในระยะเวลาเพียงสามเดือน

เมื่อผลกระทบของวิกฤตน้ำมันครั้งที่ ๑ เริ่มเบาบางลงไป ความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้นก็ก่อให้เกิดวิกฤตครั้งที่ ๒ (การขึ้นราคาน้ำมันเป็นสองเท่าตัวระหว่างเดือนธันวาคม ๑๙๗๘ ถึงธันวาคม ๑๙๗๙) และครั้งที่ ๓ จากผลของการปฏิวัติอิหร่านกับสงครามอิหร่าน - อิรัก จนเมื่อสิ้นปี ๑๙๘๑ ราคาน้ำมันขึ้นไปอยู่ที่ ๓๔ ดอลลาร์ต่อบาร์เรล

ผลกระทบต่าง ๆ จากวิกฤต

ผลกระทบที่มีต่อประเทศอุตสาหกรรมนั้นรุนแรงมาก และยังคงอยู่ ๆ เปลี่ยนแปลงพลังอำนาจในโลก

เนื่องจากยุโรปและญี่ปุ่นมีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาการใช้น้ำมัน จึงเกิดการตื่นตระหนกว่าสินค้าจะขาดแคลน การขึ้นราคาสินค้าโดยทั่วไปสร้างความปั่นป่วนอย่างหนัก อัตราเงินเฟ้อจากที่เคยอยู่ที่ ๔ - ๕% ต่อปี ขยับสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอังกฤษและอิตาลี ขณะที่ในสหรัฐอเมริกา เยอรมนี และญี่ปุ่น มีการใช้นโยบายรัดเข็มขัดเพื่อรับมือกับอัตราเงินเฟ้อ ทำให้การผลิตและระดับคุณภาพชีวิตลดลง ในฝรั่งเศสมีการประกาศใช้แผนการบาร์ (Barre) ในเดือนกันยายน ๑๙๗๖ เพื่อกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในภาพรวมการขึ้นราคาสินค้าทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจหยุดชะงักในทุกประเทศ ในปี ๑๙๗๕ อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจติดลบในสหรัฐอเมริกา (-๐.๗%) อังกฤษ (-๐.๗%) เยอรมนี (-๑.๖%) และน้อยมากในฝรั่งเศส (๐.๒%) ผลกระทบนั้นชัดเจน เช่น บริษัทประสบความยากลำบาก มีการล้มละลาย และการว่างงานขยายตัว เป็นต้น

วิกฤตนี้เป็นการผสมผสานระหว่างเศรษฐกิจถดถอยกับภาวะเงินเฟ้อซึ่งเรียกสภาวะนี้ว่า “ภาวะชะงักงันที่มีเงินเฟ้อ” (stagflation)

สำหรับประเทศด้อยพัฒนา เกิดความแตกต่างภายในกลุ่มมากขึ้น เนื่องจากแต่ละประเทศได้รับผลกระทบจากวิกฤตไม่เหมือนกัน กลุ่มหนึ่งคือ ประเทศผู้ผลิตวัตถุดิบโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ส่งออกน้ำมัน หรือประเทศที่ได้รับประโยชน์จากการย้ายฐานการผลิตและกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น ซาอุดีอาระเบียซึ่งมีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้น ๒๕๐% ภายในเวลาหนึ่งปี (ปี ๑๙๗๓ - ๑๙๗๔) เป็นต้น กับอีกกลุ่มหนึ่งคือประเทศยากจนที่ไม่ใช่ประเทศส่งออกน้ำมันแต่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการนำเข้าน้ำมันจนไม่สามารถอยู่ได้ แม้กระทั่งในโอเปกเอง มีการแบ่งแยกระหว่างประเทศที่เป็นห่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจของตะวันตกจึงไม่ต้องการขึ้นราคาน้ำมันมากเกินไปอย่างเช่น

ซาอุดีอาระเบีย กับประเทศที่แน่นอนที่จะหาผลกำไรให้มากที่สุดจากน้ำมันอย่างเช่นอิหร่านและลิเบีย

ความพยายามในการเผชิญวิกฤต

เพื่อตอบโต้การตัดสินใจของโอเปก สหรัฐอเมริกาจึงเสนอให้ก่อตั้งสหภาพผู้บริโภคร่วมเพื่อต่อรองกับสหภาพผู้ผลิตภายใต้กรอบขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development : OECD) มีชื่อว่า องค์การพลังงานระหว่างประเทศ (International Energy Agency : IEA) มีสมาชิก ได้แก่ ประเทศในกลุ่ม EEC (ยกเว้นฝรั่งเศส) สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น แคนาดา สเปน สวีเดน ออสเตรเลีย และตุรกี ฝรั่งเศสปฏิเสธแนวทางนี้เนื่องจากขัดกับนโยบายที่เป็นมิตรของตนที่มีต่อประเทศกำลังพัฒนา ฝรั่งเศสจึงพยายามทำให้เกิดการหารือเหนือ-ใต้ โดยเชิญประเทศเหนือ (สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และ EEC) และประเทศใต้ [แอลจีเรีย ซาอุดีอาระเบีย อิหร่าน เวเนซุเอลา อินเดีย บราซิล และซาอีร์ (Zaire หรือคองโกในปัจจุบัน)] มาประชุมเตรียมการสองครั้งที่กรุงปารีส ครั้งแรกในเดือนเมษายน ๑๙๗๕ ซึ่งสะดวกอยู่ที่การกำหนดวาระการประชุม (กลุ่มหนึ่งต้องการพิจารณาเฉพาะเรื่องน้ำมัน กับอีกกลุ่มที่ต้องการขยายวาระการประชุมให้ครอบคลุมถึงวัตถุดิบอื่น ๆ) และครั้งที่สองในเดือนกันยายน ๑๙๗๕ ซึ่งตัดสินใจให้มีการขยายเรื่องพิจารณาและไม่ใช้เฉพาะเรื่องน้ำมันเท่านั้น การประชุมจริงจัดขึ้นที่กรุงปารีสระหว่าง ๑๖ - ๑๘ ธันวาคม ๑๙๗๕ มีผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย สมาชิกโอเปก ๗ ประเทศ ประเทศด้อยพัฒนา ๑๒ ประเทศ และประเทศอุตสาหกรรม ๘ ประเทศ แต่การประชุมสะดุดอยู่ที่ปัญหาน้ำมัน ต่อมาเปิดประชุมอีกครั้งที่กรุงปารีสระหว่างเดือนพฤษภาคม ๑๙๗๗ ถึงต้นปี ๑๙๗๘ แต่ตกลงกันได้เพียงกำหนดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่แบบกว้าง ๆ และให้มีการตั้งกองทุนพิเศษเพื่อช่วยเหลือประเทศโลกที่สามเป็นมูลค่า ๑ พันล้านดอลลาร์

การประชุมสุดยอดที่แคนคูน (Cancun, เม็กซิโก) เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๑๙๘๑ ผู้นำประเทศตะวันตกและโลกที่สามจำนวน ๒๒ ประเทศ เห็นพ้องให้เปิด การเจรจาระดับโลกในกรอบของ UNCTAD ในความพยายามให้เกิดการหารือ เหนือ-ใต้ EEC แสดงความริเริ่มด้วยการสถาปนาความสัมพันธ์พิเศษกับกลุ่ม ประเทศในแอฟริกา แคริบเบียน และแปซิฟิก (African, Caribbean and Pacific Group of States : ACP) จำนวน ๓๕ ประเทศ ต่อมาเป็น ๔๖ ประเทศ และเพิ่ม เป็น ๕๘ ประเทศ ภายใต้ข้อตกลงโลเม 1 (Lome I) (๒๘ กุมภาพันธ์ ๑๙๗๕) และ โลเม 2 (Lome II) (๓๑ ตุลาคม ๑๙๗๙) ประกอบด้วย การอำนวยความสะดวก ทางการค้า ความช่วยเหลือทางการเงิน และการประกันรายได้จากการส่งออก ข้อ ตกลงนี้เพิ่มความช่วยเหลือทางการเงินมากกว่าที่ให้ในอนุสัญญาอาอุนเด (Yaoundé) ถึงสี่เท่า และยังนำระบบการรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตรมา ใช้ นับเป็นความร่วมมือแบบทวิภาคีที่ไม่ถูกกล่าวหาว่าเป็นการล่าอาณานิคมใหม่

ช่วงเวลานี้เริ่มมีความร่วมมือระหว่างประเทศอุตสาหกรรมแต่ผลที่ออก มายังจำกัด ประเทศอุตสาหกรรม ๖ ประเทศ (สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษ เยอรมนี ญี่ปุ่น และอิตาลี) มาประชุมกันที่ร็องบูเย (Rambouillet) ในเดือน พฤศจิกายน ๑๙๗๕ ตามคำเชิญของประธานาธิบดีวาเลรี จิสการ์ด เดส์แต็ง (V.Giscard d'Estaing) และต่อมาเพิ่มเป็น ๗ ประเทศ จากการเข้าร่วมของ แคนาดาในปี ๑๙๗๖ (เป็นที่มาของชื่อกลุ่มจี ๗) และเพิ่มเป็น ๘ ในปีถัดมาจาก การเข้าร่วมประชุมของประธานคณะกรรมการการประชาคมเศรษฐกิจยุโรป สมาชิก เหล่านี้จะประชุมกันทุกปีในระดับผู้นำสูงสุดของประเทศ

การประชุมสุดยอดระหว่างประเทศอุตสาหกรรมครั้งต่าง ๆ (G7 และ G8)

๑๙๗๕	๑๕ - ๑๗ พฤศจิกายน	ร็องบูเย (Rambouillet)
๑๙๗๖	๒๗ - ๒๘ มิถุนายน	เปอร์โตรโก
๑๙๗๗	๗ - ๘ พฤษภาคม	ลอนดอน
๑๙๗๘	๑๖ - ๑๗ กรกฎาคม	บอนน์

	๒๘ - ๒๙ ธันวาคม	จาไมกา (ประชุมไม่เป็นทางการ)
๑๙๗๙	๕ - ๖ มกราคม	กวาเดอลูป (ประชุมไม่เป็นทางการ)
	๒๘ - ๒๙ มิถุนายน	โตเกียว
๑๙๘๐	๒๒ - ๒๓ มิถุนายน	เวนิส
๑๙๘๑	๑๙ - ๒๑ กรกฎาคม	ออตตาวา
๑๙๘๒	๔ - ๖ มิถุนายน	แวร์ซาย
๑๙๘๓	๒๘ - ๓๐ พฤษภาคม	วิลเลียมส์เบิร์ก (Williamsburg)
๑๙๘๔	๗ - ๙ มิถุนายน	ลอนดอน
๑๙๘๕	๒ - ๓ พฤษภาคม	บอนน์
๑๙๘๖	๕ - ๖ พฤษภาคม	โตเกียว
๑๙๘๗	๘ - ๑๐ มิถุนายน	เวนิส
๑๙๘๘	๑๙ - ๒๑ มิถุนายน	โทรอนโต
๑๙๘๙	๑๔ - ๑๕ กรกฎาคม	ปารีส “ประชุมที่กร็องดาร์ซ”
๑๙๙๐	๙ - ๑๑ กรกฎาคม	ฮิวสตัน (Houston)
๑๙๙๑	๑๕ - ๑๗ กรกฎาคม	ลอนดอน
๑๙๙๒	๖ - ๘ กรกฎาคม	มิวนิก
๑๙๙๓	๗ - ๙ กรกฎาคม	โตเกียว
๑๙๙๔	๘ - ๑๐ กรกฎาคม	เนเปิลส์ (Naples)
๑๙๙๕	๑๖ - ๑๗ มิถุนายน	แฮลิแฟกซ์ (Halifax)
๑๙๙๖	๒๗ - ๒๘ มิถุนายน	ลียง (Lyon)
๑๙๙๗	๒๐ - ๒๑ มิถุนายน	เดนเวอร์ (G7 เปลี่ยนเป็น G8)
๑๙๙๘	๑๕ - ๑๘ พฤษภาคม	เบอร์มิงแฮม (Birmingham)
๑๙๙๙	๑๘ - ๑๙ มิถุนายน	โคโลญ (Cologne)
๒๐๐๐	๒๑ - ๒๓ กรกฎาคม	โอะกินะวะ (Okinawa)
๒๐๐๑	๒๐ - ๒๒ กรกฎาคม	เจนัว (Genoa)
๒๐๐๒	๒๖ - ๒๗ มิถุนายน	คานานาสกีส์ (Kananaskis, แคนาดา)

๒๐๐๓	๑ - ๓ มิถุนายน	เอวียง (Evian)
๒๐๐๔	๖ - ๘ มิถุนายน	ซีไอส์แลนด์ (Sea Island, สหรัฐอเมริกา)
๒๐๐๕	๖ - ๘ กรกฎาคม	เกลนอีเกิลส์ (Gleneagles, อังกฤษ)
๒๐๐๖	๑๕ - ๑๗ กรกฎาคม	เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก
๒๐๐๗	๖ - ๘ มิถุนายน	ไฮลิเกนดัม (Heiligendamm, เยอรมนี)
๒๐๐๘	๗ - ๙ กรกฎาคม	โทยาโกะ (Toyako, ฮอกไกโด)
๒๐๐๙	๘ - ๑๐ กรกฎาคม	ลากวีลา (L'Aquila, อิตาลี)
๒๐๑๐	๒๕ - ๒๖ มิถุนายน	ฮันต์สวิลล์ (Huntsville, ออนแทรีโอ/ แคนาดา)
๒๐๑๑	๒๖ - ๒๗ พฤษภาคม	โดวิลล์ (Deauville, ฝรั่งเศส)
๒๐๑๒	๑๘ - ๑๙ พฤษภาคม	แคมป์เดวิด (สหรัฐอเมริกา)
๒๐๑๓	๑๗ - ๑๘ มิถุนายน	แอนนิสกีลเลน (Enniskillen, ไอร์แลนด์เหนือ)

ในด้านการค้า การเจรจาแกตต์ที่รู้จักกันในชื่อ การเจรจารอบโตเกียว (Tokyo Round ปี ๑๙๗๓ - ๑๙๗๙) สำเร็จเป็นข้อตกลงที่ทำให้มีการลดภาษีครั้งใหม่และกำหนดกติกาที่จะนำมาใช้ต่อสู้กับอุปสรรคทางการค้า แต่ข้อตกลงนี้ไม่สามารถขัดขวางมาตรการกีดกันทางการค้าที่เพิ่มขึ้น สิ่งที่น่าทึ่งในความร่วมมือระหว่างประเทศมักจะมาภายหลังความห่วยในผลประโยชน์ของชาติเสมอ อันที่จริง การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดมาจากสหรัฐอเมริกาในปี ๑๙๗๙ ภายใต้การผลักดันของผู้อำนวยการธนาคารกลางสหรัฐอเมริกา (Federal Reserve Board) นายพอล โวลเกอร์ (Paul Volcker) สหรัฐอเมริกาตัดสินใจแก้ปัญหาภาวะเงินเฟ้อด้วยการขึ้นอัตราดอกเบี้ยอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน เงินจึงไหลเข้าสหรัฐอเมริกาและทำให้ค่าเงินดอลลาร์ปรับสูงขึ้น แต่การที่ดอลลาร์แข็งขึ้นเรื่อยๆ ก็ยิ่งซ้ำเติมภาวะเงินฝืดที่เกิดขึ้นทั่วไปและบีบให้ทุกประเทศต้องใช้นโยบายรัดเข็มขัด และทำให้เศรษฐกิจของประเทศตะวันตกตกต่ำถึงขีดสุด อัตราการขยายตัวเป็นศูนย์และมีอัตราการว่างงานสูงเป็นประวัติการณ์ ขณะที่ประเทศในโลก

ที่สามซึ่งมีหนี้เป็นเงินดอลลาร์มากมายอยู่แล้ว จึงต้องแบกรับภาระทางการเงินมากขึ้นจากราคาดอลลาร์ที่แข็งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงการล่มสลาย ประเทศเหล่านี้จึงขอกู้เงินจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศ พร้อมกับถูกบีบบังคับให้ใช้นโยบายรัดเข็มขัดที่เข้มงวด

สรุป วิฤตทำให้การแข่งขันทางเศรษฐกิจรุนแรงมากขึ้นรวมทั้งระหว่างประเทศพันธมิตรด้วยตนเอง วิฤตลดการใช้จ่ายนอกประเทศ อีกทั้งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเริ่มเปลี่ยนจากความหวาดวิตกว่าจะเกิดการขาดแคลนสินค้าโภคภัณฑ์ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ การต่อสู้เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์พื้นฐานและเส้นทางคมนาคมที่สำคัญก็รุนแรงมากขึ้นด้วยเช่นกัน

วิฤตความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับสหรัฐอเมริกา

ช่วงกลางทศวรรษ ๑๙๗๐ จนถึงกลางทศวรรษ ๑๙๘๐ โลกผ่านช่วงเวลาของความตึงเครียดระหว่างประเทศขึ้นใหม่ที่มีสาเหตุมากมายและซับซ้อน วิฤตเศรษฐกิจและผลกระทบที่ตามมาทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุ่งยากมากขึ้น การปรับนโยบายทางการเมืองและบทบาทของผู้นำทั้งสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกาก็มีความสำคัญด้วยเช่นกัน

ระบบสองขั้วอำนาจยังมีอยู่หรือไม่

อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาดถอย

กรณีอื้อฉาววอเตอร์เกตบวกกับความบอบช้ำจากสงครามเวียดนามและการลาออกของประธานาธิบดีนิกสัน (๘ สิงหาคม ๑๙๗๔) ส่งผลให้นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาสูญเสียอิทธิพลและตกอยู่ในวิฤตความเชื่อมั่น ช่วงปี ๑๙๗๓ - ๑๙๗๔ สหรัฐอเมริกาพะวงแต่การหลีกเลี่ยงการแทรกแซงใด ๆ อีก (no more Vietnam) ทำให้สหรัฐอเมริกาละทิ้งความรับผิดชอบของตนที่มีต่อโลก สหรัฐอเมริการับรู้ถึงความเสื่อมถอยของพลังอำนาจของตนเพราะไม่มีความเหนือกว่าทั้งทางเศรษฐกิจและทางยุทธศาสตร์ การถดถอยทางการทูตมิให้เห็นทั่วไป

ยกเว้นในตะวันออกไกล ซึ่งประธานาธิบดีคาร์เตอร์ลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิด (Camp David) เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๑๙๗๕

ความวุ่นวายในอิหร่านและการจับเจ้าหน้าที่สถานทูตอเมริกันในกรุงเตหะรานเป็นตัวประกันเมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๑๙๗๙ และการบุกยึดอัฟกานิสถาน สะท้อนความไร้อำนาจของสหรัฐอเมริกา ความล้มเหลวของปฏิบัติการชิงตัวประกัน (๒๕ เมษายน ๑๙๘๐) ทำลายความน่าเชื่อถือในวิธีการทางทหารของสหรัฐอเมริกาและในทีมฝ่ายบริหารที่เป็นอัมพาตจากความล้มเหลวในปฏิบัติการครั้งนี้ ความแตกแยกภายในฝ่ายบริหารและความต้องการมีจริยธรรมของประธานาธิบดีคาร์เตอร์ซึ่งเน้นนโยบายการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและคัดค้านการสร้างระเบิดนิวตรอน ยิ่งตอกย้ำความไม่แน่นอนและความถดถอยของสหรัฐอเมริกา อันที่จริง การเปลี่ยนแปลงทิศทางในช่วงการบริหารของคาร์เตอร์ปรากฏในเดือนมกราคม ๑๙๘๐ เมื่อเขาประกาศว่าความพยายามใด ๆ ที่จะควบคุมอ่าวเปอร์เซียถือเป็นการทำลายผลประโยชน์อันสำคัญยิ่งของสหรัฐอเมริกา

ในช่วงการบริหารของนายโรนัลด์ เรแกน (Ronald Reagan ปี ๑๙๘๐ - ๑๙๘๘) สหรัฐอเมริกาก็กลับมาแสดงบทบาทผู้นำโลกเสรีอีกครั้งพร้อมกับความแน่วแน่ที่จะทวงคืนอำนาจของสหรัฐอเมริกาในโลก ด้วยการเร่งสร้างกองทัพขนาดใหญ่ เพื่อเผชิญหน้ากับสหภาพโซเวียตที่กำลังคุกคามซึ่งถูกมองฉายาว่า “จักรวรรดิแห่งความชั่วร้าย”

การขยายเขตอิทธิพลของสหภาพโซเวียต

ในสหภาพโซเวียต เป็นช่วงสิ้นสุดการบริหารของเบเรชเนฟ ซึ่งป่วยหนักและถึงแก่อสัญกรรมในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๘๒ ผู้สืบทอดด้วยราชอำนาจเป็นระยะเวลาสั้น ๆ คือนายยูริ อันโดรปอฟ (Iouri Andropov) (พฤศจิกายน ๑๙๘๒ - กุมภาพันธ์ ๑๙๘๔) และคอนสตันติน เชียร์เนนโก (Konstantin Chernenko) (กุมภาพันธ์ ๑๙๘๔ - มีนาคม ๑๙๘๕) การหารือระหว่างสองอภิมหาอำนาจหยุดชะงักไปเป็นผลมาจากขาดการติดต่อและขาดความเชื่อมั่น

ระหว่างผู้นำสหรัฐอเมริกา กับทีมบริหารของสหภาพโซเวียต แต่ช่วงเวลานี้ตรงกับ การรุกรานครั้งใหญ่ของสหภาพโซเวียตในโลกที่สามซึ่งเป็นพื้นที่ที่สหภาพโซเวียตขยาย จักรวรรดิของตนพร้อม ๆ กับการต่อสู้กับอิทธิพลของจีน นอกจากนี้ สหภาพ โซเวียตยังแทรกแซงทางทหารในแอฟริกา (แองโกลาและเอธิโอเปีย) โดยใช้ทหาร คิวบาและบุกยึดอัฟกานิสถาน รูปแบบการปฏิบัติของสหภาพโซเวียตคือใช้รัฐหรือ กองกำลังตัวแทน ได้แก่ คิวบา เยอรมนีตะวันออก ลิเบีย และเวียดนาม สหภาพ โซเวียตไม่ใช่กำลังอย่างเปิดเผยทุกครั้งไป แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการให้ความช่วยเหลือ ทางเศรษฐกิจและการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มจำนวนสนธิสัญญาที่ทำ กับประเทศที่อยู่ห่างไกล ทุกอย่างดำเนินไปเหมือนกับว่าสหภาพโซเวียตอาศัย ประโยชน์จากการถอนตัวของสหรัฐอเมริกาเพื่อชิงวางเบี้ยต่าง ๆ ของตน

วิกฤตระบบสองขั้วอำนาจ

วิกฤตความสัมพันธ์สหภาพโซเวียต-สหรัฐอเมริกาไม่ได้หมายถึงการยุติ ความร่วมมือต่อกัน ทั้งนี้ก็เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าทางทหารใดๆ แต่เป็นการ จัดการปัญหานานาชาติร่วมกันของสองอภิมหาอำนาจที่ถูกตั้งคำถาม สัญญาณที่ เห็นได้ชัดของวิกฤตนี้ ได้แก่ การยกเลิกข้อตกลงทางการค้า จำนวนข้อตกลงทาง ทหารที่ลดลง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพบปะระหว่างผู้แทนสหรัฐอเมริกา กับ ผู้แทนสหภาพโซเวียตมีน้อยครั้งมาก ในเดือนธันวาคม ๑๙๗๔ สภาองเกรส ทบทวนสถานะประเทศที่สมควรได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างยิ่งของสหภาพ โซเวียตโดยอ้างว่าสหภาพโซเวียตไม่ยอมลดเงื่อนไขการขออพยพออกนอกประเทศ ของชาวยิวโซเวียต นอกจากนี้ ยังไม่มีการพบปะระดับผู้นำในการประชุมที่กรุง เวียนนาในเดือนมิถุนายน ๑๙๗๔ (คาร์เตอร์-เบรชเนฟ) และที่กรุงเจนีวาในเดือน พฤษภาคม ๑๙๘๕ (กอร์บาชอฟ - เรแกน) อีกทั้งสหรัฐอเมริกาไม่เข้าร่วมในกีฬา โอลิมปิกที่กรุงมอสโกในปี ๑๙๘๐ ส่วนสหภาพโซเวียตและอีก ๑๓ ประเทศ ก็ ตอบโต้ด้วยการไม่เข้าร่วมในกีฬาโอลิมปิกที่ลอสแอนเจลิสในปี ๑๙๘๔ ทำให้จิต วิญญาณของ “สงครามเย็น” กลับมาครอบงำความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีก

ครั้ง นายอเล็กซานเดอร์ โซลเจนิตซิน (Alexandre Soljenitsyne) กล่าวไว้ก่อนที่จะมีการประชุมเฮลซิงกิว่าการผ่อนคลายความตึงเครียดเป็นแค่ภาพลวงตา ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นหลังการประชุมเฮลซิงกียืนยันคำพยากรณ์ที่มองโลกในแง่ร้ายนี้ เพราะการประชุมที่กรุงเบลเกรด (Belgrade) (ตุลาคม ๑๙๗๗) ซึ่งเป็นการประชุมต่อยอดจากครั้งเฮลซิงกิ จบลงด้วยความล้มเหลวเนื่องจากขัดแย้งกันในประเด็นสิทธิมนุษยชนระหว่างจุดยืนของตะวันตกกับจุดยืนของสหภาพโซเวียต...

สหรัฐอเมริกาตำหนิสหภาพโซเวียตว่าแสวงประโยชน์จากการผ่อนคลายความตึงเครียดเพื่อสร้างรายได้เปรียบแต่ฝ่ายเดียว เช่น การรับรองสถานะเดิม (status quo) ที่ตกทอดมาจากสงครามโดยไม่มีข้อแลกเปลี่ยนใด ๆ การรุกรานของค่ายสังคมนิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแอฟริกา และข้อตกลงความร่วมมือที่อนุญาตให้สหภาพโซเวียตเข้าถึงเทคโนโลยีของตะวันตกและอัญพิช เป็นต้น และประการสุดท้ายตะวันตกตำหนิสหภาพโซเวียตว่าอาศัยการผ่อนคลายความตึงเครียดเพื่อกดความพยายามสะสมอาวุธต่อไป

การแข่งขันสะสมอาวุธ

ในขณะที่สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตต่างเห็นพ้องร่วมกันให้มีการจำกัดจำนวนขีปนาวุธข้ามทวีป (ข้อตกลงซอลท์ ปี ๑๙๗๒) สหภาพโซเวียตกลับเร่งสร้างความทันสมัยให้กับคลังแสงของตนและประสบความสำเร็จในการเพิ่มจำนวนหัวรบเป็นสามเท่าตัวด้วยการนำไปติดตั้งในขีปนาวุธรุ่นใหม่โดยไม่เป็นการละเมิดข้อตกลง อันที่จริง ตั้งแต่ปี ๑๙๗๓ สหภาพโซเวียตประสบความสำเร็จในการทดลองขีปนาวุธแบบหลายหัวรบ (MIRV) และยังพัฒนาขีดความสามารถของขีปนาวุธวิถีโค้งพิสัยกลาง (๔,๐๐๐ ถึง ๕,๐๐๐ กิโลเมตร) ซึ่งข้อตกลงซอลท์มิได้จำกัดไว้ ขีปนาวุธรุ่นนี้มีชื่อว่าเอสเอส - ๒๐ (SS - 20) มีระยะทำการครอบคลุมยุโรปตะวันตกทั้งหมด ซึ่งการทดลองครั้งแรกทำในปี ๑๙๗๕ ปีเดียวกันกับการประชุมที่กรุงเฮลซิงกิด้วยซ้ำ

ต้นทศวรรษ ๑๙๘๐ การเปรียบเทียบกำลังรบ สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการวิจัยทางยุทธศาสตร์แห่งกรุงลอนดอนประเมินว่าสหภาพโซเวียตเป็นมหาอำนาจทางทหารอันดับหนึ่งของโลกในด้านกำลังรบนิวเคลียร์ นอกจากกำลังรบตามแบบของพันธมิตรกติกาวอร์ซอจะเหนือกว่าอย่างมากอยู่แล้ว แต่สหภาพโซเวียตยังสร้างเครือข่ายขีปนาวุธเอสเอส - 20 จำนวน ๓๓๐ ลูก ในยุโรปตะวันออก ตั้งแต่ปี ๑๙๗๗ อีกด้วย คลังแสงขนาดยักษ์นี้โตขึ้นเรื่อย ๆ โดยใช้งบประมาณจำนวนมหาศาล ขณะที่สหรัฐอเมริกาใช้จ่ายด้านการทหารคิดเป็นร้อยละ ๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ สหภาพโซเวียตเท่าที่มีข้อมูลอยู่ที่ประมาณร้อยละ ๑๕ อำนาจการทำลายล้างของทั้งสองฝ่ายรวมกันนั้นสามารถทำลายทุกชีวิตบนโลกได้หลายสิบครั้ง จึงกล่าวได้ว่าแนวคิดในสมัยประธานาธิบดีนิกสันที่สร้างบรรยากาศการผ่อนคลายความตึงเครียดโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันทางนิวเคลียร์และแข่งความตึงเครียดต่าง ๆ ไว้ ใช้ไม่ได้อีกต่อไป

การเจรจาเกี่ยวกับการจำกัดอาวุธมีความยากลำบากมากขึ้น สุนทรพจน์สนับสนุนการลดอาวุธของสหภาพโซเวียตสะท้อนความหวังใยของผู้นำที่ต้องการทุ่มทรัพยากรให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจ หรือเป็นเพียงฉากบังตาที่หลอกคู่ต่อสู้ให้ลดความตื่นตัว ขณะที่สหภาพโซเวียตเต็มเต็มให้กับความล่าช้าของตนทางยุทธศาสตร์ จะเป็นอะไรนั้น การเจรจาซอลท์ทู (๑๕ - ๑๘ มิถุนายน ๑๙๗๙) ที่กรุงเวียนนา ก็สำเร็จ เป็นการลงนามระหว่างเบรชเนฟกับคาร์เตอร์ในข้อตกลงสั้น ๆ ฉบับหนึ่ง ซึ่งจำกัดจำนวน (๒,๒๕๐ ลูก) และประเภท (เป็นชนิดหลายหัวรบ ๑,๓๒๐ ลูก ในจำนวนนี้เป็นขีปนาวุธข้ามทวีปแบบพื้นสู่พื้น ๘๒๐ ลูก) ของขีปนาวุธนิวเคลียร์ข้ามทวีปของทั้งสองฝ่าย สนธิสัญญานี้ไม่ได้ลดการแข่งขันสะสมอาวุธ แต่เป็นความพยายามที่จะชะลอการแข่งขัน นอกจากนี้ สภาสูงของสหรัฐอเมริกา (Senate) ยังปฏิเสธที่จะให้สัตยาบันเพราะเห็นว่าเป็นข้อตกลงที่เข้าข้างสหภาพโซเวียตมากเกินไป เช่นเดียวกันกับความล้มเหลวของการประชุมว่าด้วยการลดกำลังรบในยุโรปที่เรียกว่า การลดกำลังรบให้ได้สมดุลซึ่งกันและกัน (Mutual and Balanced Force Reductions : MBFR) ซึ่งเริ่มที่กรุงเวียนนาใน

เดือนตุลาคม ๑๙๗๓ และมีผู้เข้าร่วมเป็นกลุ่มนาโต้ ๑๒ ประเทศ และกลุ่มกติกาสัญญาวอร์ซอ ๗ ประเทศ การเจรจาที่ยืดเยื้อไม่ช่วยให้ตกลงกันได้ ในประเด็นการประเมินขนาดกำลังพลและจำนวนยุทโธปกรณ์ของแต่ละฝ่ายเพื่อกำหนดการลดขนาดกำลังรบและคั่นหามาตรการควบคุมที่ทุกฝ่ายยอมรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจรจากับอาวุธนิวเคลียร์พิสัยปานกลาง (Intermediate -Range Nuclear Forces Treaty : INF) ที่จัดขึ้นที่กรุงเจนีวาเมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๑๙๘๑ ไม่ได้ให้ข้อสรุปเชิงบวกใดๆ ส่วนการเจรจาลดอาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ (Strategic Arms Reduction Treaty : START หรือสตาร์ท) ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๑๙๘๒ ที่กรุงเจนีวา ก็เข้าสู่ทางตันอย่างรวดเร็วเนื่องจากตกลงกันไม่ได้ในประเด็นขีปนาวุธในยุโรป (euromissiles)

ขีปนาวุธในยุโรปกับโครงการ SDI การติดตั้งอย่างค่อยเป็นค่อยไปในยุโรปตะวันออกของขีปนาวุธโซเวียต ชนิดเอสเอส - ๒๐ (มี ๓ หัวรบ แต่ละหัวรบหนัก ๑๕๐ กิโลตัน พิสัยปานกลางระยะ ๕,๐๐๐ กิโลเมตร) ที่หันเข้าหาเป้าหมายในยุโรปตะวันตกและเครื่องบินทิ้งระเบิดรุ่น Backfire ทำให้ยุโรปตื่นตระหนก เพราะรัศมีทำการของขีปนาวุธเหล่านี้ไปไม่ถึงทวีปอเมริกา ก็แสดงว่าความทวีปยุโรปโดยตรง อีกทั้งขีปนาวุธเหล่านี้ไม่รวมอยู่ในข้อตกลงขอลท์ทู (เกี่ยวข้องเฉพาะที่เกิน ๕,๕๐๐ กิโลเมตร)

หลังจากที่นายกรัฐมนตรีเยอรมนี นายเฮลมุท ชมิดท์ กล่าวเตือนในสุนทรพจน์ (ตุลาคม ๑๙๗๗) และผู้นำประเทศในนาโต้ประชุมอย่างไม่เป็นทางการที่กวาเดอลูป (Guadeloupe) (มกราคม ๑๙๗๙) นาโต้ออกมาประณามการติดตั้งขีปนาวุธเอสเอส - ๒๐ พร้อมทั้งลงมติใน “ข้อตัดสินใจคู่ (double decision)” ที่เสนอเปิดการเจรจากับสหภาพโซเวียต แต่ถ้าสหภาพโซเวียตไม่เข้าร่วมก็ให้นาโต้ปรับปรุงขีดความสามารถและเพิ่มจำนวนอาวุธได้ จนถึงขณะนั้นอาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธวิธีของสหรัฐอเมริกาในยุโรปยังไม่มีรัศมีทำการถึงสหภาพโซเวียต แต่เมื่อมีการติดตั้งขีปนาวุธพิสัยปานกลางของสหรัฐอเมริกาในยุโรปตะวันตกได้แก่

เปอร์ซิง - II (Pershing II) (มี ๑ หัวรบ รัศมีทำการ ๑,๘๐๐ กิโลเมตร) จำนวน ๑๐๘ ลูก และขีปนาวุธติดยานขับ [ครุยส์ (Cruise) รัศมีทำการ ๒,๕๐๐ กิโลเมตร] จำนวน ๔๖๔ ลูก สหภาพโซเวียตจึงอยู่ในรัศมีทำการโจมตีด้วยนิวเคลียร์ในระยะประชิดและด้วยจำนวนขีปนาวุธที่มากขึ้น สหภาพโซเวียตพยายามคัดค้านมิให้มีการตัดสินใจไปปฏิบัติ ด้วยการเสนอให้ชะลอการปฏิบัติหรือให้มีการลดอาวุธพร้อมทั้งรณรงค์โฆษณาชวนเชื่อ ขณะที่ประธานาธิบดีเรแกนเสนอแนวคิด “ตัวเลือกที่เป็นศูนย์ (Zero Option)” เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๑๙๘๑ (การถอนขีปนาวุธโซเวียตแลกกับการยกเลิกแผนการติดตั้งขีปนาวุธเปอร์ซิงและครุยส์) ระหว่างปี ๑๙๘๑ ถึงปี ๑๙๘๓ เกิดการเคลื่อนไหวเรียกร้องสันติภาพในยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยอรมนีและอังกฤษ แต่เมื่อพรรค CDU (Christian Democratic Union) และพรรค FDP (Free Democratic Party) ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลภายหลังการเลือกตั้งในเดือนมีนาคม ๑๙๘๓ ขีปนาวุธเปอร์ซิง - II ชุดแรกก็ถูกติดตั้งในเยอรมนีตะวันตกในช่วงปลายปี ๑๙๘๓ นับเป็นชัยชนะที่ไม่น่าปรารถนาของพันธมิตรแอตแลนติกและเป็นความล้มเหลวอย่างน่าอัปยศของสหภาพโซเวียต สหภาพโซเวียตจึงถอนตัวออกจากการเจรจาเกี่ยวกับการลดกำลังรบทั้งหมด และประกาศเพิ่มขนาดคลังแสงนิวเคลียร์ของตน ทำให้การเผชิญหน้าเข้ามาแทนที่การเจรจาและการแข่งขันสะสมอาวุธก็กลับมาเริ่มต้นอีกครั้งอย่างเข้มข้น ต่อมาสหรัฐอเมริกาประกาศเริ่มโครงการซึ่งคาดว่าจะเป็วิธียุติดูलयภาพแห่งความกลัวซึ่งเรียกโครงการนี้ว่า “สงครามอวกาศหรือสตาร์วอร์ (Star War)”

ประธานาธิบดีเรแกนประกาศโครงการระบบป้องกันขีปนาวุธทางยุทธศาสตร์ (Strategic Defense Initiative : SDI) เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๑๙๘๓ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นโล่ในอวกาศเพื่อป้องกันขีปนาวุธวิถีโค้ง ตามความคิดของประธานาธิบดีเรแกน โครงการนี้จะปลดปล่อยสหรัฐอเมริกาจากความกลัวนิวเคลียร์ และอาจทำให้มนุษยชาติก้าวข้ามความเสี่ยงทางนิวเคลียร์ได้ ด้วยการสร้างโล่ป้องกันขึ้นมาซึ่งภายในปี ๒๐๐๐ จะทำให้อาวุธนิวเคลียร์เชิงรุกหมดความหมาย เพราะจะถูกตรวจจับและถูกทำลายก่อนที่ขีปนาวุธจะลงสู่พื้นดิน

ในสหรัฐอเมริกา ความใหญ่โตของโครงการ (๒๖ พันล้านดอลลาร์) และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่คาดว่าจะมีการคิดค้นขึ้นมา ทำให้เสถียรภาพถูกสั่นคลอนเนื่องจากทำลายหลักการป้องปรามระหว่างกัน และยังทำให้ความแตกต่างระหว่างการป้องกันสหรัฐอเมริกากับการป้องกันยุโรปมีมากขึ้น รวมทั้งยังท้าทายสหภาพโซเวียตซึ่งเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาล้มเลิกโครงการ SDI และกลับมาเจรจาเกี่ยวกับการจำกัดอาวุธอีกครั้ง

การแข่งขันสะสมอาวุธไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะสองอภิมหาอำนาจเท่านั้น การใช้จ่ายทางทหารในปี ๑๙๘๑ มีมูลค่าเกิน ๔๕๐ พันล้านดอลลาร์ หรือคิดเป็นการใช้จ่ายโดยเฉลี่ยมากกว่า ๒ ล้านดอลลาร์ต่อนาที การขายอาวุธกลายเป็นส่วนหนึ่งในการค้าที่สำคัญของโลก เฉพาะยอดขายของสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตรวมกันคิดเป็นร้อยละ ๗๒ รองลงมาคือฝรั่งเศสกับอังกฤษรวมกันคิดเป็นร้อยละ ๑๘ ในฝั่งผู้ซื้อ กลุ่มประเทศในตะวันออกกลางซื้ออาวุธคิดเป็นร้อยละ ๕๗ ของการซื้ออาวุธทั้งหมดในโลก ขณะที่แอฟริการ้อยละ ๑๓ และลาตินอเมริกา ร้อยละ ๑๒

ความยากลำบากในการเจรจาระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต ทำให้การจัดการปัญหาระหว่างประเทศร่วมกันพลอยติดขัดไปด้วย หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของค่ายตรงข้ามถูกละเลย ยกตัวอย่างเช่น การที่สหรัฐอเมริกาสันับสนุนกลุ่มต่อต้านในยุโรปตะวันออก หรือการที่สหภาพโซเวียตแทรกแซงนิการากัวซึ่งอยู่ในเขตอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น วิกฤตความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตยังเป็นจุดจบของการมีอำนาจร่วมกันของสองอภิมหาอำนาจ เนื่องจากอำนาจดังกล่าวลดลงในขณะที่มหาอำนาจใหม่ ๆ ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น ประชาคมยุโรป กลุ่มประเทศโอเปก และกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ด้วยเหตุนี้ สองอภิมหาอำนาจจึงมีความยากลำบากในการจัดการกับความขัดแย้งในเขตพื้นที่ชายขอบ รวมถึงยังควบคุมตัวแสดงระดับภูมิภาคและการก่อการร้ายสากลได้ยากขึ้น

ความไม่แน่นอนของยุโรป

ยุโรปตะวันตกซึ่งต้องการบูรณาการยุโรปและกำลังเผชิญวิกฤตเศรษฐกิจอยู่นั้น สนใจแต่ปัญหาของตน ในปี ๑๙๘๓ มีคนตกงาน ๑๒ ล้านคน ใน EEC คิดเป็น ๑๐% ของประชากรในวัยทำงาน กลุ่มก่อการร้ายในเยอรมนีและอิตาลี พยายามบั่นทอนเสถียรภาพ (การลักพาตัวและสังหารนายอัลโด โมโร (Aldo Moro) มีนาคม - พฤษภาคม ๑๙๗๘) แต่ล้มเหลว ขณะที่ประชาธิปไตยแบ่งบาน เช่น ในสเปนหลังการเสียชีวิตของฟรังโก (Franco) (๒๐ พฤศจิกายน ๑๙๗๕) ในกรีซหลังการล่มสลายของระบอบนายพัน (Regime of the Colonels) (๒๔ กรกฎาคม ๑๙๗๔) ซึ่งสถาปนาระบอบเผด็จการมาตั้งแต่เดือนเมษายน ๑๙๖๗ และในโปรตุเกสหลังการปฏิวัติคาร์เนชัน (Carnation Revolution) (๒๕ เมษายน ๑๙๗๔) ซึ่งทำให้ระบอบเผด็จการที่ยังสืบทอดต่อมาได้หลังการเสียชีวิตของนายซาลาซาร์ (Salazar) (๗ กรกฎาคม ๑๙๗๐) ต้องล่มสลายไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งชัยชนะของกลุ่มสายกลางเหนือกลุ่มสุดโต่งในการเลือกตั้งของโปรตุเกสในปี ๑๙๗๖

การบูรณาการยุโรปซ้ำลง

การบูรณาการยุโรปคืบหน้าช้ากว่าที่ผ่านมา “ประชาคมเก้าประเทศ” เริ่มเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๑๙๗๓ มีประชากร ๒๕๒ ล้านคน เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับสองของโลกรองจากสหรัฐอเมริกา โดยมีแผนทำให้สหภาพศุลกากรซึ่งนำร่องโดยสมาชิกเก้าหกประเทศ แล้วเสร็จในวันที่ ๑ มกราคม ๑๙๗๘ และยังมีการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจและการเงินอีกด้วย

ความยุ่งยากในการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจและการเงิน

เมื่อเจอปัญหา ประชาคมยุโรปจัดการโดยขาดเอกภาพ เช่นขาดความร่วมมือและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันระหว่างประเทศสมาชิก EEC ในการรับมือกับความไร้ระเบียบของระบบการเงินระหว่างประเทศ หรือขาดนโยบายร่วมด้านพลังงานเมื่อเผชิญวิกฤตน้ำมันและการตัดสินใจของกลุ่มโอเปก

นอกจากนี้ บางประเทศที่ต้องการรักษาเศรษฐกิจของชาติหักท้วงกฎระเบียบและค่านิยมองค์กร อิตาลีและเดนมาร์กนำมาตรการกีดกันทางการค้ามาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอังกฤษ หลังพรรคแรงงานกลับคืนสู่อำนาจในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๔ อังกฤษก็ร้องขอทบทุนสนธิสัญญาว่าด้วยนโยบายเกษตรร่วมและสัดส่วนการลงขันของอังกฤษในงบประมาณของประชาคม แต่ก็ตกลงกันได้โดยให้มิเกลไกแก้ไขและยืดระยะเวลาเปลี่ยนผ่านออกไป

ประชาคมยุโรปมุ่งจัดตั้งสหภาพศุลกากรก่อน เนื่องจากมีจุดยืนทางการเมืองที่ต่างกันมากเกินไป แผนการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจและการเงินจึงเลื่อนออกไป ขณะที่นโยบายเกษตรร่วมสร้างความไม่พอใจให้แก่เกษตรกร (การประท้วงที่สหราชอาณาจักรและที่กรุงบรัสเซลส์ในปี ๑๙๘๐) และได้รับผลกระทบจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินระหว่างประเทศสมาชิก จากการผลิตนมที่ล้นตลาดมากขึ้นเรื่อย ๆ และจากงบประมาณด้านเกษตรของประชาคมที่เพิ่มขึ้น บังคับให้ประชาคมต้องกำหนดโควตาการผลิตนมและลดงบประมาณด้านเกษตรลง

การจัดตั้งระบบการเงินยุโรป กลไก “การเงินแบบงูเลื้อย” เริ่มใช้ในปี ๑๙๗๒ และถูกปรับให้อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับสกุลเงินดอลลาร์ (“งูเลื้อยในถ้ำ”) กลไกนี้ตั้งขึ้นมาเพื่อจำกัดความผันผวนของสกุลเงินต่าง ๆ ในยุโรป แต่มีการทบทวนบ่อยครั้ง ส่งผลให้สกุลเงินมาร์คถูกปรับค่าหลายครั้งและทำให้สกุลเงินอื่น ๆ ในประชาคมอ่อนแอลง การประกาศใช้ระบบการเงินยุโรป (European Monetary System : EMS) เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๑๙๗๙ ช่วยให้อัตราการแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพในระดับหนึ่ง ทั้งนี้เป็นเพราะมีการสร้างหน่วยเงินยุโรป (European Currency Unit : ECU) ขึ้นมา ซึ่งถูกกำหนดโดย “ตะกร้าเงิน” ที่ประกอบด้วยสกุลเงินยุโรปต่าง ๆ โดยมีสัดส่วนที่สะท้อนขนาดเศรษฐกิจของแต่ละประเทศในประชาคม

นอกจากนี้ ประชาคมยุโรปมีความยากลำบากในการกำหนดท่าทีด้านพลังงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับน้ำมัน หรือในการต่อสู้กับภาวะเงินเฟ้อและการว่างงาน ขณะที่ด้านเทคโนโลยี มีการเสนอโครงการ “ยูเรกา (Eureka)” เพื่อสร้างยุโรปแห่งเทคโนโลยีขึ้นมาและเพื่อแข่งขันกับโครงการ SDI ของสหรัฐอเมริกา ประชาคมยุโรปประสบวิกฤตครั้งสำคัญในปี ๑๙๘๔ อันมีสาเหตุมาจากการที่อังกฤษเห็นว่าสัดส่วนการลงขันของตนในงบประมาณของประชาคมสูงเกินไป นางแทตเชอร์ นายกรัฐมนตรีอังกฤษ จึงออกมาเรียกร้องและได้รับเงินชดเชยในที่สุด

ยุโรปเสื่อมสภาพ

ยุโรปไม่คืบหน้าในด้านการเมืองด้วยเช่นกัน การประชุมสุดยอดที่กรุงปารีสในเดือนตุลาคม ๑๙๗๒ ตกลงให้เปลี่ยนจากประชาคมเศรษฐกิจยุโรปไปเป็นสหภาพยุโรปในปี ๑๙๘๐ เพื่อความเป็นเอกภาพในด้านนโยบายต่างประเทศ แต่หนทางนั้นยาวไกลกว่าที่คิด ในการประชุมประมุขประเทศและผู้นำรัฐบาลเมื่อวันที่ ๙ และ ๑๐ ธันวาคม ๑๙๗๔ ตามคำเชิญของประธานาธิบดีมิสการ์ เด็สแต็ง มีการตัดสินใจยกระดับการประชุมที่เป็นวงรอบเหล่านี้ให้เป็นทางการ โดยแปรสภาพเป็นองค์กรหนึ่งของประชาคมยุโรปที่มีชื่อว่า คณะมนตรียุโรป (The European Council) ซึ่งกำหนดให้มีการจัดประชุมปีละสามครั้ง คณะมนตรียุโรปมีบทบาทที่สำคัญอย่างรวดเร็ว และเพื่อผลักดันการบูรณาการยุโรปให้รัดกุม จึงมีการมอบหมายให้นายกรัฐมนตรีเบลเยียม นายเลโอ ทินเดมานส์ (Leo Tindemans) จัดทำรายงานเกี่ยวกับสหภาพยุโรปขึ้นมา

การบูรณาการยุโรป

๑๙๓๐	พฤษภาคม	แผนไบรอันด์ (Briand) เสนอให้มีสหภาพยุโรป
๑๙๔๔	๕ กันยายน	การลงนามในสนธิสัญญาสหภาพศุลกากรแห่งเบเนลักซ์
๑๙๔๗	๕ มิถุนายน	นายพลมาร์แชลเสนอแผนให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ยุโรป

๑๙๕๙	๑ มกราคม	ขั้นตอนแรกของตลาดร่วม
๑๙๖๐	๔ มกราคม	อนุสัญญากรุงสตอกโฮล์มก่อตั้งสมาคมการค้าเสรียุโรป (European Free Trade Association : EFTA)
	๑๔ ธันวาคม	OEEC แปรสภาพเป็น OECD (Organisation for Economic Co - operation and Development หรือองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา)
๑๙๖๑	๑๐ - ๑๑ กุมภาพันธ์	ยุโรปหกประเทศประกาศให้มีสหภาพการเมืองยุโรป
	๙ สิงหาคม	ฮาร์ลด์ แมคมิลแลน ร้องขอให้อังกฤษเข้าเป็นสมาชิกใน EEC
๑๙๖๒	๑๔ มกราคม	ตลาดร่วมเข้าสู่ขั้นตอนที่สอง ประกาศหลักการของนโยบายเกษตรร่วม
	๑๗ เมษายน	แผนฟูเซท์ล้มเหลว
๑๙๖๓	๑๔ มกราคม	ฝรั่งเศสยับยั้งการเข้าเป็นสมาชิกใน EEC ของอังกฤษ
	๒๐ กรกฎาคม	การลงนามที่กรุงอาอุนเดในอนุสัญญาความร่วมมือระหว่าง EEC กับแอฟริกา ๑๘ ประเทศและมาดากัสการ์
๑๙๖๕	๘ เมษายน	สนธิสัญญาการรวมองค์การบริหารของทั้งสามประชาคมเข้าด้วยกัน
	๓๐ มิถุนายน - ๑ กรกฎาคม	ยุติการเจรจาทางการเงินในนโยบายเกษตรร่วม
๑๙๖๖	๒๘ - ๒๙ มกราคม	การประนีประนอมที่เรียกว่า “ลักเซมเบิร์ก”
	๑๐ พฤศจิกายน	อังกฤษสมัครเข้าเป็นสมาชิกอีกครั้ง

	๗ - ๑๐ มิถุนายน	การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของรัฐสภายุโรป
๑๙๘๑	๑ มกราคม	กรีซเข้าเป็นสมาชิก
๑๙๘๖	๑ มกราคม	สเปนและโปรตุเกสเข้าเป็นสมาชิก
๑๙๘๗	๑ กรกฎาคม	กฎหมายยุโรปตลาดเดียว (The Single European Act : SEA) เริ่มอย่างเป็นทางการ
๑๙๘๙	๙ ธันวาคม	คณะมนตรียุโรปรับรองแผนการก่อตั้งสหภาพเศรษฐกิจและการเงิน
๑๙๙๐	๑ กรกฎาคม	เริ่มการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีอย่างเป็นทางการ
๑๙๙๑	๙ - ๑๐ ธันวาคม	ข้อตกลงมาสทริชท์ (Maastricht ในฮอลแลนด์) เกี่ยวกับสหภาพการเมือง และสหภาพเศรษฐกิจและการเงิน
๑๙๙๒	๗ ธันวาคม	การลงนามในสนธิสัญญามาสทริคส์ ก่อตั้งสหภาพยุโรป
	๒๑ พฤษภาคม	ปฏิรูปนโยบายเกษตรร่วม (Common Agricultural Policy : CAP)
	๒๐ กันยายน	ฝรั่งเศสเห็นชอบในสนธิสัญญาสหภาพยุโรปจาก การลงประชามติด้วยคะแนนเห็นชอบ ๕๑.๐๔% และไม่เห็นชอบ ๔๘.๙๕ %
๑๙๙๓	๑ พฤศจิกายน	“ตลาดเดียว” ของยุโรปสิบสองประเทศเริ่มอย่างเป็นทางการ
	๑ มกราคม	EEC เปลี่ยนเป็น สหภาพยุโรป (EU)
๑๙๙๕	๑ มกราคม	ออสเตรีย ฟินแลนด์ และสวีเดน เข้าเป็นสมาชิก
๑๙๙๗	๒ ตุลาคม	การลงนามในสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม
๑๙๙๙	๑ มกราคม	สกุลเงินยูโร (Euro) เริ่มอย่างเป็นทางการ
๒๐๐๐	๑๐ - ๑๑ ธันวาคม	การประชุมสุดยอดที่นีส (Nice) : เห็นชอบในการขยายสหภาพออกไป

๒๐๐๒	๑ มกราคม	ยุโรปกลายเป็นสกุลเงินเดียวใน ๑๒ ประเทศ
๒๐๐๔	๑ พฤษภาคม	ประเทศใหม่อีก ๑๐ ประเทศ เข้าเป็นสมาชิก
	๒๔ ตุลาคม	ยุโรป ๒๕ ประเทศ เห็นชอบในสนธิสัญญา รัฐธรรมนูญที่กรุงโรม
๒๐๐๕	พฤษภาคม - มิถุนายน	ฝรั่งเศสและฮอลแลนด์ปฏิเสธรัฐธรรมนูญยุโรป
๒๐๐๗	๑ มกราคม	บัลแกเรียและโรมาเนียเข้าเป็นสมาชิก
	๑๓ ธันวาคม	ลงนามในสนธิสัญญาลิสบอน
๒๐๐๙	๑ ธันวาคม	สนธิสัญญาลิสบอนมีผลบังคับใช้
๒๐๑๐	พฤษภาคม	ก่อตั้งกองทุนรักษาเสถียรภาพการเงินยุโรป
๒๐๑๒	๒ มีนาคม	ลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยเสถียรภาพ ความร่วมมือ และธรรมาภิบาล

ภายหลังถกแถลงกันหลายครั้ง คณะมนตรียุโรปตัดสินใจเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๑๙๗๒ ให้มีรัฐสภายุโรปขึ้นมาผ่านการเลือกตั้งทั่วไป โดยให้ปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้งของแต่ละประเทศและอยู่ภายใต้บริบททางการเมืองเฉพาะของแต่ละประเทศ การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของรัฐสภายุโรปในเดือนมิถุนายน ๑๙๗๙ ได้ประธานรัฐสภาคือนางซิมอน แวย์ (Simone Weil) ชาวฝรั่งเศส ต่อมาในเดือนมกราคม ๑๙๘๒ นายปีเอท์ เดนเคอร์ท (Piet Dankert) นักสังคมนิยมชาวฮอลแลนด์ขึ้นมารับตำแหน่งแทน การเลือกตั้งในเดือนมิถุนายน ๑๙๘๔ ได้ นายปีแยร์ ฟลิ้มแล็ง (Pierre Pflimlin) ชาวฝรั่งเศส เป็นประธานรัฐสภา ส่วนคนต่อ ๆ มา ได้แก่ เซอร์ เฮนรี ปลัมบ์ (Henry Plumb) (ปี ๑๙๘๗) อองริก บาร์อง เครสโป (Enrique Baron Crespo) (ปี ๑๙๘๙) อีกิน เคลปช์ (Egon Klepsch) (ปี ๑๙๙๒) และเคลาส์ ฮันซ์ (Klaus Hansch) (ปี ๑๙๙๔) แม้จะได้ผู้แทนที่มีคุณภาพ แต่รัฐสภายุโรปก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ทางการเมืองที่โดดเด่น แต่รัฐสภายุโรปก็พยายามขยายขอบเขตอำนาจและการกำกับดูแลของตนอย่างต่อเนื่อง

การขยายประชาคมยุโรปไปยังกลุ่มประเทศยุโรปใต้ (กรีซ สเปน และ โปรตุเกส) เป็นความท้าทายประการหนึ่ง เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้ ยังไม่ก้าวหน้าเท่าประเทศในยุโรปเหนือและยุโรปตะวันตก กรีซเป็นหุ้นส่วนกับ EEC ตั้งแต่ปี ๑๙๖๑ ถูกรับเข้าเป็นสมาชิกในปี ๑๙๘๑ ส่วนสเปนและโปรตุเกส เสนอความจำนงขอเข้าเป็นสมาชิกตั้งแต่ปี ๑๙๗๗ การเจรจาเป็นไปด้วยความยาก ลำบากเนื่องจากฝรั่งเศสเกรงว่าประเทศเหล่านี้จะกลายเป็นคู่แข่งทางการค้า แต่ก็ได้ตกลงกันได้เมื่อวันที่ ๒๙ - ๓๐ มีนาคม ๑๙๘๕ สเปนและโปรตุเกสเข้าตลาด ร่วมเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๑๙๘๖ ทำให้ประชาคมยุโรปมีประชากรขณะนั้น ๓๑๕ ล้านคน

ความก้าวหน้าครั้งสำคัญคือการทบทวนสนธิสัญญากรุงโรม ได้รับความ เห็นชอบจากยุโรปสิบประเทศในเดือนธันวาคม ๑๙๘๕ และกำหนดให้จัดตั้งเขต เศรษฐกิจไร้พรมแดนให้แล้วเสร็จในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๑๙๙๒ ซึ่งจะยกเลิก อุปสรรคที่ขวางกั้นเสรีภาพสี่ประการ (การเคลื่อนย้ายของปัจเจกชน สินค้า การ บริการ และเงินทุน) วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๑๙๘๕ มีการเห็นชอบในกฎหมายยุโรป ตลาดเดียว (Single European Act) ซึ่งรวมเอาสนธิสัญญากรุงโรมฉบับแก้ไขใหม่ สนธิสัญญาความร่วมมือทางการเมือง และบทนำของสหภาพยุโรปเข้าไว้ในฉบับ เดียว การสร้างตลาดการค้าภายในที่ใหญ่โตนี้ส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงแก่ทั้ง ผู้ผลิตและผู้บริโภค

ความไม่เข้าใจกันระหว่างสองฝั่งแอตแลนติก

ระหว่างมหาอำนาจอุตสาหกรรมด้วยกันในโลกเสรีและทุนนิยมนั้น ความ สัมพันธ์มีความตึงเครียดมากขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์

ความไม่เข้าใจกันทางเศรษฐกิจ

ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจแบ่งแยกสหรัฐอเมริกา ยุโรปตะวันตก และ ญี่ปุ่นออกจากกันมากขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งวิกฤตเศรษฐกิจยังซ้ำเติมความขัดแย้งเหล่านี้นี้และเผยให้เห็นการดิ้นรนเอาตัวรอดอย่างถึงที่สุด สหรัฐอเมริกาแก้ปัญหาด้วย

นโยบายทางการเมืองแบบตัวใครตัวมัน ส่วนญี่ปุ่นแข่งขันมาอยู่ในแถวหน้าสุดของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมด้วยการรักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงที่สุดตั้งแต่ปี ๑๙๗๕ ถึง ๑๙๘๖ ปริมาณการส่งออกทั้งหมดของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นเป็นสี่เท่า นำมาซึ่งความตึงเครียดที่รุนแรงกับประเทศคู่แข่ง ได้แก่ สหรัฐอเมริกาและ EEC แต่ละประเทศพยายามใช้มาตรการกีดกันทางเศรษฐกิจและกล่าวหาว่าค่าของตนว่าประกอบการค้าที่ไม่เป็นธรรมในภาคกิจการที่สำคัญ เช่น การถลุงเหล็ก การผลิตรถยนต์ และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ขณะที่ความขัดแย้งทางการค้าระหว่างตะวันออกกับตะวันตกปะทุขึ้นในปี ๑๙๘๑ และปี ๑๙๘๒ เกี่ยวกับการลงนามในสัญญาการค้ากับสหภาพโซเวียตและการที่สหรัฐอเมริกาลงโทษบริษัทยุโรปที่ได้รับสัมปทานวางท่อส่งก๊าซของสหภาพโซเวียตในไซบีเรีย ในปี ๑๙๘๒ EEC กล่าวหาสหรัฐอเมริกาว่່าใช้วิธีการต่างๆ นานาเพื่อขัดขวางการค้าระหว่างประเทศและบั่นทอนเสถียรภาพด้วยการปรับค่าเงินดอลลาร์ การเผชิญหน้าระหว่างฝรั่งเศสกับสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นในปี ๑๙๘๕ ช่วงการเปิดการเจรจาเขตตัวด้วยการค้าวิภาคิภายหลังการเจรจารอบโตเกียว (Tokyo Round ปี ๑๙๗๓ - ๑๙๗๙) ส่วนในการเจรจารอบอุรุกวัย (Uruguay Round) สหรัฐอเมริกาพยายามทำให้ EEC ยกเลิกการให้เงินอุดหนุนภาคการเกษตรของตน (๕ - ๙ ธันวาคม ๑๙๘๘)

ความไม่เข้าใจกันทางการเมือง

ปัญหาการเมืองภายในประเทศในยุโรปได้ส่งผลกระทบต่อনাได้ ขณะที่ระหว่างพันธมิตรด้วยกันก็เกิดความแตกแยกเมื่อเผชิญกับความตึงเครียดระหว่างตะวันออกกับตะวันตกรอบใหม่

ความสัมพันธ์ในพันธมิตรแอตแลนติกเสื่อมลง พันมิตรแอตแลนติกตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งปันความรับผิดชอบและภาระทางการเงิน แต่สหรัฐอเมริกาเป็นฝ่ายแบกรับภาระมากที่สุดแม้จะรับผิดชอบในการบังคับบัญชาก็ตาม สถานการณ์นี้ตักตอดมาจากสงครามในช่วงที่ยุโรปตะวันตกยังอยู่ในช่วงฟื้นฟูประเทศ แต่ช่วงทศวรรษ ๑๙๗๐ ยุโรปตะวันตกฟื้นตัว สหรัฐอเมริกาจึง

ต้องการลดภาระด้านความมั่นคงของตนลงโดยร้องขอให้ยุโรปเข้ามารับผิดชอบทางการเงินมากขึ้น วุฒิสมาชิกอเมริกันบางคนถึงขั้นเสนอให้ถอนกำลังของสหรัฐอเมริกาออกจากยุโรป การตัดสินใจยกเลิกระบบการเงินในปี ๑๙๗๑ ของสหรัฐอเมริกาก็เป็นอีกเหตุการณ์ที่กระทำต่อยุโรปเพื่อเป็นการทำให้ความสัมพันธ์ในพันธมิตรแอตแลนติกดีขึ้น เฮนรี คิสซิงเจอร์ เสนอแนวคิด “ปีแห่งยุโรป” ในปี ๑๙๗๓ ซึ่งบรรลุเป็นคำประกาศออกอตตาวา (Ottawa) ในเดือนมิถุนายน ๑๙๗๔ มีเนื้อหากล่าวถึงการรื้อฟื้นหลักการและอุดมการณ์ของพันธมิตรแอตแลนติกและรับรองความสำคัญของกองกำลังนิวเคลียร์ฝรั่งเศสและอังกฤษในระบบป้องปรามโดยรวมของพันธมิตร

แต่วิกฤตก็ถลาลึกไปแล้วและก่อปัญหารุนแรง ยิ่งกว่านั้นวิกฤตน้ำมันครั้งแรกก็ทำให้ประเทศตะวันตกรู้ถึงสถานะที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ผู้นำใหม่ในยุโรปมีแนวโน้มที่จะประนีประนอมกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น เช่น นายฮาโรลด์ วิลสัน (ปี ๑๙๖๔ - ๑๙๗๐ และปี ๑๙๗๔ - ๑๙๗๖) จากพรรคแรงงานในอังกฤษ นายเฮลมุท ชมิดท์ (ปี ๑๙๗๔ - ๑๙๘๒) จากพรรคสังคมนิยมในเยอรมนีตะวันตก และนายมิสการ์ เด็สแต็ง (ปี ๑๙๗๔ - ๑๙๘๑) นักเสรีนิยมในฝรั่งเศส เป็นต้น ช่วยให้มีการยกระดับการประชุมสุดยอดระหว่างกันตามแนวคิดของคณะกรรมการไตรภาคีซึ่งมียุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น มีการพูดถึงวิวัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตะวันตกในการประชุมสุดยอดที่รอมบูเยท์ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๕ และที่จาไมกาในปี ๑๙๗๖ ตั้งแต่การประชุมสุดยอดที่แวร์ซายส์ (ปี ๑๙๘๒) มีการกำหนดบทบาทพิเศษให้แก่รัฐมนตรีคลังจากห้าประเทศ (สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนีตะวันตก ญี่ปุ่น และฝรั่งเศส) ซึ่งบางครั้งแคนาดาและอิตาลีเข้าร่วมประชุมด้วยเรียกว่า “กลุ่ม G7” การเจรจาแบบไตรภาคีนี้แม้จะแปลกใหม่และสำคัญ แต่ก็พบกับขีดจำกัดอย่างรวดเร็ว จากเดิมที่ประชุมอย่างลับๆ ถูกแทนที่ด้วยการยื่นเข้าแถวออกสื่อสาธารณะพร้อมกับการเสนอข่าวที่บิดเบือนความจริง เพราะความร่วมมือนั้นไม่ได้สมบูรณ์แบบแต่อย่างใดและมิผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ตะวันออก - ตะวันตก

ในด้านความมั่นคงก็เช่นเดียวกัน มีความเห็นที่แตกต่างกันในหมู่พันธมิตร ซึ่งจัดการกับอนาคตของการผ่อนคลายความตึงเครียดด้วยวิธีการที่ต่างกันอย่างมาก ยกเว้นอังกฤษซึ่งประสงค์จะรักษาและเสริมสร้างสายสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกา ยุโรปตะวันตกที่เหลือต้องการติดต่อกับค่ายตะวันออกมากกว่าสหรัฐอเมริกา และมีการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพที่ประณามการติดตั้งขีปนาวุธในยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยอรมนีตะวันตก มีการพัฒนาแนวคิดความเป็นกลางของชาติขึ้นมาอย่างจริงจังซึ่งปฏิเสธที่จะยอมสละนโยบายมองตะวันออก (Ostpolitik) ให้กับสงครามเย็นครั้งใหม่ระหว่างสหภาพโซเวียตกับสหรัฐอเมริกา แต่หลังการเลือกตั้งในปี ๑๙๘๓ เยอรมนีตะวันตกกลับมายืนยันความภักดีต่อพันธมิตรแอตแลนติกอีกครั้ง ขณะเดียวกันก็เรียกร้องอัตลักษณ์ของชาติเยอรมันเนื่องในโอกาสปีแห่งลูเทอร์ (Luther) สหรัฐอเมริกาจึงมองพฤติกรรมของยุโรปว่าเป็นความเสี่ยงที่จะมีการวางตัวเป็นกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการตกลงสัญญาซื้อก๊าซธรรมชาติจำนวนมากจากไซบีเรีย ซึ่งสหรัฐอเมริกาคิดความว่าเป็นสัญญาณการพึ่งพาทางเศรษฐกิจของยุโรปต่อสหภาพโซเวียต

ระบบป้องกันขีปนาวุธทางยุทธศาสตร์แบ่งแยกยุโรปซึ่งรู้สึกถึงการให้ความสำคัญที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างการป้องกันสหรัฐอเมริกากับการป้องกันยุโรป และแสดงความน้อยใจโดยการไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าว ยกเว้น อังกฤษ เยอรมนี และอิตาลีที่เข้าร่วมงานกับสหรัฐอเมริกาในปี ๑๙๘๕ และปี ๑๙๘๖ ขณะที่ฝรั่งเศสเสนอโครงการยูเรกาแก่ประเทศอื่น ๆ ในยุโรป “เพื่อสร้างยุโรปแห่งเทคโนโลยี” ขึ้นมา

สหรัฐอเมริกาและยุโรปยังแตกแยกกันในกรณีพิพาทอิสราเอล-อาหรับ เนื่องจากฝรั่งเศสและอิตาลีมีนโยบายเอนเอียงไปทางอาหรับ ส่วนประเทศอื่นๆ กลับมีนโยบายเข้าข้างอิสราเอล นอกจากนี้ความเป็นปึกแผ่นของพันธมิตรแอตแลนติกยังถูกคุกคามจากปัญหาการเมืองภายในประเทศและความขัดแย้งทวีภาคีต่าง ๆ

ความตึงเครียดภายในองค์การนาโต้ กรณีพิพาทในไซปรัสส่งผลให้กรีซลาออกจากโครงสร้างบูรณาการทางทหารของนาโต้ระหว่างปี ๑๙๗๔ - ๑๙๘๐ และขัดแย้งกับตุรกีซึ่งเป็นสมาชิกในพันธมิตรแอตแลนติกเหมือนกัน การขึ้นสู่อำนาจของกลุ่มสังคมนิยมในกรีซในเดือนตุลาคม ๑๙๘๑ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกรีซกับองค์การนาโต้กลับมาเลวร้ายอีกครั้ง การปฏิวัติในโปรตุเกสในเดือนเมษายน ๑๙๗๔ ล้มระบอบเผด็จการที่ครองอำนาจมานานกว่า ๔๐ ปี และจัดตั้งรัฐบาลซึ่งในช่วงแรกประกอบด้วยรัฐมนตรีจากพรรคคอมมิวนิสต์ การขึ้นสู่อำนาจของพรรคแรงงานในมอลตาในปี ๑๙๗๑ บังคับองค์การนาโต้ให้ย้ายที่บัญชาการของตนออกไปจากเกาะในปี ๑๙๗๔ และยังสร้างสัมพันธ์ไม่ตรึงกับสหภาพโซเวียตในเดือนมกราคม ๑๙๘๑ อีกด้วย ขณะที่สเปนเข้าเป็นสมาชิกขององค์การนาโต้ในเดือนมิถุนายน ๑๙๘๒ แต่ไม่เข้าร่วมในโครงสร้างบูรณาการทางทหาร

วิกฤตผู้นำของสหภาพโซเวียต

การดึงดูดของลัทธิคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันตกไม่น่าตื่นตาตื่นใจเหมือนเช่นในอดีต ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากผลการเลือกตั้งของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศตะวันตก แม้ว่าคอมมิวนิสต์จะละทิ้งแนวคิดความเป็นเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพและต่อมามีความตั้งใจที่จะสร้าง “สังคมนิยมในระบอบประชาธิปไตยและในความเป็นเสรีภาพ” แต่ความนิยมนั้นยังมีอยู่เท่าเดิมหรือไม่ก็น้อยลง

ยูโรคอมมิวนิสต์

มีการต่อต้านการเป็นผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตมากขึ้นเรื่อยๆ ในประเทศยุโรปตะวันออก แม้จะเปลี่ยนชื่อการนำนี้ให้ดูอ่อนลงว่า “สากลนิยมแห่งชนชั้นกรรมาชีพ”

สหภาพโซเวียตพยายามรักษาอิทธิพลของตนที่มีต่อพรรคคอมมิวนิสต์ต่างๆ ในยุโรปผ่านการประชุมกลุ่มคอมมิวนิสต์ยุโรป ซึ่งครั้งแรกจัดขึ้นที่การโลวี วารี (Karlovy Vary) ในเชโกสโลวาเกียในเดือนเมษายน ๑๙๖๗ และ

ครั้งที่ ๒ จัดขึ้นระหว่าง ๒๙ ถึง ๓๐ มิถุนายน ๑๙๗๖ ที่เบอร์ลินตะวันออก การประชุมใช้เวลานานแต่ผลที่ออกมาไม่เป็นไปตามความประสงค์ของเบรชเนฟ ที่ต้องการรักษาการเป็นผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตและสถาปนาสากลนิยมแห่งชนชั้นกรรมาชีพขึ้นมา ขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์เชโกสโลวาเกีย เยอรมนี อังการี บัลแกเรีย โปแลนด์ และโปรตุเกสเห็นชอบด้วย แต่พรรคคอมมิวนิสต์อื่นๆ ที่เหลือกลับไม่ลังเลที่จะปฏิเสธ

ในบรรดาพรรคคอมมิวนิสต์ที่ต้องการแสดงความเป็นตัวของตัวเองไม่ขึ้นกับสหภาพโซเวียตนั้น พรรคคอมมิวนิสต์อิตาลีถือเป็นผู้นำกลุ่ม ซึ่งมีนายเอนริโก เบร์ลิงเญ (Enrico Berlinguer) เป็นเลขาธิการพรรคและสามารถนำพรรคชนะการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๑๙๗๖ (๓๓.๗% ของคะแนนเสียงทั้งหมด) อันที่จริง พรรคคอมมิวนิสต์อิตาลีซึ่งไม่ลังเลที่จะวิจารณ์สหภาพโซเวียตนั้น ต่อรองกับพรรคคริสเตียนเดโมแครตจนได้ “การประนีประนอมครั้งประวัติศาสตร์” และได้จัดตั้งรัฐบาลซึ่งเห็นชอบในการเข้าตลาดร่วมและคงอิตาลีไว้ในพันธมิตรแอตแลนติก ขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสมีจุดยืนที่แบ่งรับแบ่งสู้มากกว่า โดยในปี ๑๙๖๘ พรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสออกจากเส้นที่สหภาพโซเวียตขีดไว้เป็นครั้งแรกด้วยการประณามสหภาพโซเวียตเกี่ยวกับการแทรกแซงทางทหารในเชโกสโลวาเกีย และในปี ๑๙๗๒ ประนีประนอมกับพรรคสังคมนิยมในกรอบของ “แผนการร่วม” เพื่อเข้าร่วมในองค์การนาโต้และประชาคมยุโรป จนในที่สุดพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสเห็นชอบในหลักความมีอิสระและเท่าเทียมของแต่ละพรรคและความมีเสรีภาพในการเลือกหนทางที่แตกต่างเพื่อไปสู่ความเป็นสังคมนิยมในการประชุมสมัชชาในปี ๑๙๗๖ พรรคคอมมิวนิสต์อิตาลี ฝรั่งเศส และสเปนรวมกลุ่มกันในชื่อ “ยูโรคอมมิวนิสต์ (Eurocommunism)” เพื่อปฏิเสธแนวคิดการมีพรรคชั้นนำและประเทศชั้นนำ รวมทั้งมีความทะเยอทะยานที่จะแสดงตนเป็นทางเลือกใหม่ให้กับทั้งตะวันตกและตะวันออก โดยต้องการเป็นตัวกลางระหว่างลัทธิสังคมนิยมกับเสรีภาพและประชาธิปไตย การประชุมระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์อิตาลีกับพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๕

ที่กรุงโรมกำหนดรายละเอียดดังกล่าวให้ชัดเจนมากขึ้น แต่ต่อมาจุดยืนของพรรคคอมมิวนิสต์เหล่านี้แตกต่างกันมากขึ้นเรื่อย ๆ จากเหตุการณ์ในอัฟกานิสถานและโปแลนด์

วิกฤตโปแลนด์

ในยุโรปตะวันออก ยกเว้นบัลแกเรียและเยอรมนีตะวันออก ประเทศประชาธิปไตยประชาชนที่เหลือทำหยาละบอบโซเวียตและการครองอำนาจนำของมอสโก โรมานีภายใต้รัฐบาลของนายนิโกลา เซาเซสคู (Nicolae Ceausescu) นับวันยิ่งเอาใจออกห่างพร้อม ๆ กับกระชับอำนาจเผด็จการของตนมากขึ้น ความเป็นตัวของตัวเองของโรมาเนียแสดงออกมาหลายครั้งในช่วงวิกฤตตะวันออกใกล้ ส่วนในฮังการี นายจาโนส กาดร์ (Janos Kadar) ก็พยายามทำให้ประชาชนของตนมีความเป็นอยู่ที่ดี ขณะที่ในเชโกสโลวาเกีย ภายหลังการกวาดล้างผู้เห็นต่างหลังเหตุการณ์ในปี ๑๙๖๘ การเคลื่อนไหวต่อต้านจำกัอยู่แต่เฉพาะในหมู่นักวิชาการโดยมีการล่ำรายชื่อที่เรียกว่า “Charter 77”

ตรงข้ามกับนักวิชาการในโปแลนด์ซึ่งสามารถก่อหวอดโดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้ใช้แรงงานและเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจและเกิดจากความรู้สึกชาตินิยมและแรงศรัทธาในโบสถ์คาทอลิก ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นจากการแต่งตั้งสังฆราชแห่งกราคีว (Cracovie) บาทหลวงคารอล วอยตिला (Karol Wojtyla) ให้ดำรงตำแหน่งพระสันตะปาปาโดยมีพระนามว่าจอห์น ปอล (Jean-Paul) ที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๑๙๗๘ การเสด็จเยือนกรุงวอร์ซอของสมเด็จพระสันตะปาปาจอห์น ปอลที่ ๒ ยิ่งตอกย้ำอิทธิพลของโบสถ์ในโปแลนด์ เกิดการประท้วงหยุดงานที่ต่อเนื่องในเมืองกด์ยึสก์ (Gdansk) ในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๘๐ หลังจากทีสินค้ามีราคาแพง และบีบให้พรรคคอมมิวนิสต์โปแลนด์ยอมรับว่าสหภาพอิสระ “โซลิดาริตี (Solidarity)” นำโดยนายเลค วาเลซา (Lech Walesa) ถูกกฎหมาย และมีการลงนามในข้อตกลงกด์ยึสก์เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๑๙๘๐ ต่อมาวันที่ ๖ กันยายน ๑๙๘๐ นายเอ็ดเวิร์ด เกียริก ลาออกจากเลขาธิการใหญ่

พรรคคอมมิวนิสต์โปแลนด์ โดยมีนายสตานิสลาฟ เกนยา (Stanislav Kanya) เข้ามารับตำแหน่งแทน และนายพลยารูเชลสกี (Jaruzelski) ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๘๑

ตลอดช่วงปี ๑๙๘๑ เกิดรอยร้าวระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์โปแลนด์ผู้กุมอำนาจรัฐกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโบสถ์คาทอลิกและโดยเฉพาะอย่างยิ่งถูกจัดตั้งโดยสหภาพอิสระโซลิดาริตีที่รวบรวมสมาชิกได้เกือบ ๑๐ ล้านคน กติกาสัญญาออร์ซอกังวลในสถานการณ์ที่ยืดเยื้อนี้และเห็นชอบให้ใช้กำลัง สหภาพโซเวียตจะแทรกแซงทางทหารหรือไม่ ปรากฏว่าสหภาพโซเวียตบีบนายพลยารูเชลสกีซึ่งเป็นเลขธิการพรรคคอมมิวนิสต์โปแลนด์คนใหม่ ให้ใช้กำลังทหารปราบปรามเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๑๙๘๑ เพื่อสถาปนาอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ให้กลับคืนมา

มีการประกาศกฎอัยการศึก การกวาดล้างจับกุมและประกาศให้โซลิดาริตีเป็นองค์กรผิดกฎหมายในเดือนตุลาคม ๑๙๘๒ รวมทั้งรัฐบาลพยายามร่วมมือกับโบสถ์คาทอลิก อย่างไรก็ตาม การปล่อยตัวผู้นำโซลิดาริตี นายเลค วาเลซา ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๘๒ ซึ่งได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในปี ๑๙๘๓ และการยกเลิกกฎอัยการศึกในปลายปี รวมถึงการต่อต้านภายในที่กระทำได้อย่างขึ้น ก็ไม่ได้ทำให้ประเทศมีเสถียรภาพขึ้นมาในทันที วิกฤตโปแลนด์ทำลายความสัมพันธ์ตะวันออก-ตะวันตก เนื่องจากสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศสคว่ำบาตรและระงับความสัมพันธ์กับโปแลนด์ จนกระทั่งนายพลยารูเชลสกีเดินทางมา “ดูงาน” ที่กรุงปารีสในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๘๕

ความตึงเครียดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลาตินอเมริกา และตะวันออกไกล

วิกฤตเศรษฐกิจไม่เพียงกระทบการหาซื้อระหว่างมหาอำนาจเท่านั้น แต่ยังทำให้โลกที่สามซึ่งมีหนี้ท่วมและประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนั้น ถลำลึก

เข้าสู่สภาวะความยากจนและสงคราม จากที่เคยมีการรวมกลุ่มและความสามัคคีในระดับหนึ่งของประเทศในโลกที่สาม การรักษามลประโยชน์ของชาติเข้ามาแทนที่ การเจรจาเหนือ - ใต้หยุดชะงัก โลกอาหรับแตกเป็นเสี่ยง ๆ แอฟริกาปั่นป่วน ทั่วทวีป และในการประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่กรุงฮาวานา (๓ - ๙ กันยายน ๑๙๗๙) จอมพลตีโตประธานาธิบดี กัสโตร ว่าใช้การเคลื่อนไหวของโลกที่สามเพื่อถ่ายทอดความต้องการของสหภาพโซเวียต ขณะที่สหรัฐอเมริกามีแนวโน้มโดดเดี่ยวตัวเอง สหภาพโซเวียตกลับแทรกแซงทุกหนทุกแห่งทั้งทางตรงและทางอ้อม การเผชิญหน้าระหว่างสองอภิมหาอำนาจกลายเป็นความขัดแย้งทวิภาคีที่ไม่สามารถควบคุมได้ จากภูมิภาคที่เป็นพื้นที่ความตึงเครียดดั้งเดิมได้แก่ ตะวันออกไกล เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ และลาตินอเมริกา มีพื้นที่ความขัดแย้งแห่งใหม่เกิดขึ้นมา ได้แก่ มหาสมุทรอินเดีย แอฟริกา และแปซิฟิก

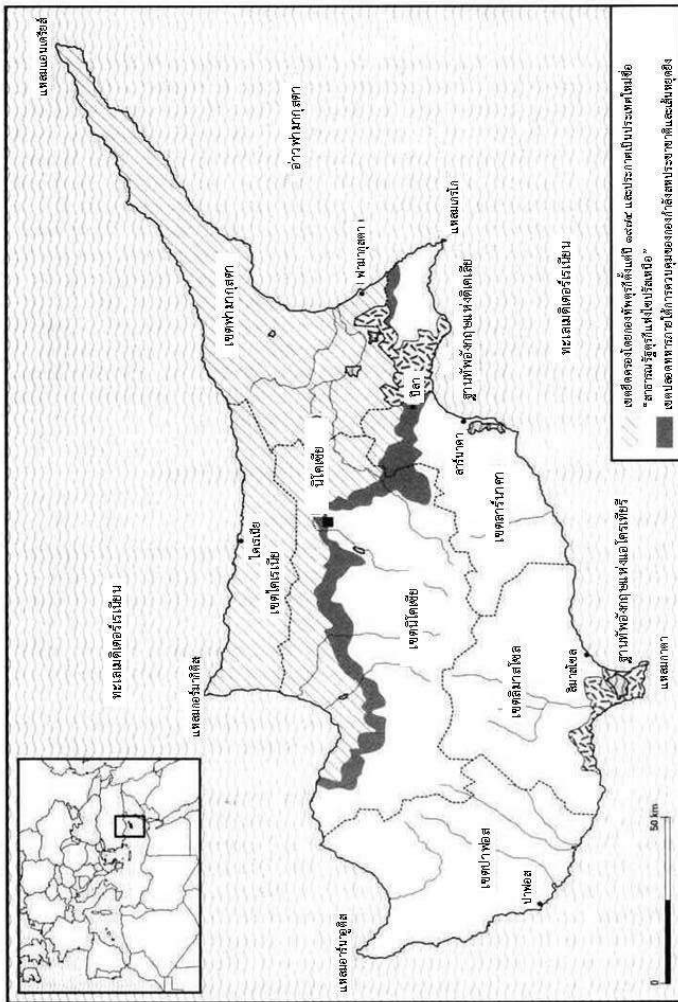
ความไม่สงบในภูมิภาคเมดิเตอร์เรเนียนและตะวันออกไกล

บทบาททางยุทธศาสตร์ของภูมิภาคเมดิเตอร์เรเนียน

แม้ว่าบทบาททางเศรษฐกิจของภูมิภาคเมดิเตอร์เรเนียนจะลดลงเพราะมีการปิดคลองสุเอซและการสร้างเรือบรรทุกน้ำมันขนาดใหญ่ขึ้นมา แต่บทบาททางยุทธศาสตร์ยังคงมีความสำคัญไม่เปลี่ยนแปลง และสหภาพโซเวียตประสบความสำเร็จในการเข้ามาแทรกแซงในภูมิภาคนี้หลังจากที่ได้พยายามอย่างต่อเนื่อง

การคมนาคมในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนติดอันดับหกของโลกและมีการขนส่งน้ำมันเป็นอันดับสามของโลก ภูมิภาคนี้จึงกลายเป็นหนึ่งในบริเวณที่มีการเผชิญหน้าระหว่างกองกำลังของสองอภิมหาอำนาจ

ไฮปรัส

ขณะที่สหรัฐอเมริกา มีกองเรือที่ ๖ ซึ่งสามารถเทียบท่าได้เกือบทุกที่
สภาพโซเวียตก็มีกองเรือของตนในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและสามารถใช้ท่าเรือ
ของแอลจีเรียและซีเรียได้

สถานการณ์ซับซ้อนมากขึ้นเมื่อพันธมิตรนาโต้ทางฝั่งตะวันออกของประเทศพิพาทกันในกรณีไซปรัส ไซปรัสมีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวกรีก (๘๐%) และมีชาวตุรกีเป็นชนกลุ่มน้อย (๑๘%) จักรวรรดิออตโตมันยกไซปรัสให้อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษในปี ๑๘๗๘ เกาะไซปรัสเป็นที่ซึ่งเรือในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนจอดแวะและมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์มากขึ้นเมื่อมีการเปิดใช้คลองสุเอซ (ปี ๑๘๖๙) การแก้ไขปัญหการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวกรีกกับชาวตุรกีบนเกาะไซปรัสไม่สามารถใช้วิธีผนวกไซปรัสเข้ากับกรีซ [เรียกขบวนการนี้ว่า เอโนซิส (Enosis)] หรือเข้ากับตุรกี เพราะไซปรัสได้รับเอกราชและเป็นกลางตั้งแต่วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๑๙๖๐ หลังทำข้อตกลงในปี ๑๙๕๙ และมีอาร์ชบิชอปมากาเรียนอส (Mgr Makarios) เป็นผู้นำประเทศ ประชาคมทั้งสองกระทบกระทั่งกันอย่างรุนแรง (ปี ๑๙๖๓, ๑๙๖๕ และ ๑๙๖๗) ท่ามกลางบรรยากาศการชิงดีชิงเด่นระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตในเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก และเลวร้ายถึงขั้นที่กองกำลังสหประชาชาติ (UNFICYP หรือ United Nations Peace-keeping Force in Cyprus) ต้องเข้ามารักษาสันติภาพในปี ๑๙๖๔ หลังจากระบอบเผด็จการของกลุ่มนายพันล้มสลาย (ครองอำนาจตั้งแต่ปี ๑๙๖๓) จากเหตุการณ์ความรุนแรงในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๓ รัฐบาลชุดใหม่ของกรีซสนับสนุนการทำให้รัฐประหารโค่นล้มอาร์ชบิชอปมากาเรียนอสเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๑๙๗๔ และแต่งตั้งผู้นำที่เห็นชอบกับการผนวกไซปรัสเข้ากับกรีซ ทำให้ตุรกีเข้าแทรกแซง กองทัพตุรกีควบคุมพื้นที่ได้ประมาณ ๔๐% ทางตอนเหนือของเกาะในเดือนสิงหาคม เป็นผลให้ชาวกรีกส่วนหนึ่งต้องอพยพลงมาทางใต้และมีการกำหนดเส้นแบ่งเขตแดน “เส้นสีเขียว” แบ่งเกาะออกเป็นสองส่วน โดยตอนเหนือของเกาะประกาศเป็นสาธารณรัฐตุรกีแห่งไซปรัสเหนือ (Turkish Republic of Northern Cyprus : TRNC) ในปี ๑๙๘๓ นับเป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้กรีซกับตุรกีทำสงครามกันอย่างเปิดเผยต่างๆ ที่เป็นสมาชิกพันธมิตรแอตแลนติกด้วยกันทั้งคู่ สร้างความลำบากใจให้กับสหรัฐอเมริกาที่ต้องเลือกเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กรีซออกจากโครงสร้างบูรณาการทางทหารของนาโต้แต่ยังคงเป็นพันธมิตรแอตแลนติกและ

กลับเข้ามาอีกครั้งในเดือนตุลาคม ๑๙๘๐ แม้จะมีการเจรจาหลายครั้ง แต่การแบ่ง
เกาะเป็นสองรัฐมีผลทางพฤตินัยมากขึ้นเรื่อยๆ การพบปะระหว่างผู้นำตุรกีกับผู้นำ
กรีซในเดือนมกราคมและมิถุนายน ๑๙๘๘ ก็ไม่ได้ช่วยทำให้ปัญหาไซปรัสคลี่คลาย
ไปในทางที่ดีขึ้น

ไซปรัสตั้งแต่ได้รับเอกราชจนถึงเข้าร่วมในสหภาพยุโรป

- ๑๙๖๐ ไซปรัสได้รับเอกราช
- ๑๙๖๔ การกระทบกระทั่งครั้งแรกระหว่างชาวตุรกีกับชาวกรีซ สหประชาชาติ
ส่งกองกำลังรักษาสันติภาพเข้าไป (UNFICYP)
- ๑๙๗๔ ชาวกรีกทำรัฐประหารเพื่อรวมไซปรัสเข้ากับกรีซเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม
กองทัพอเมริกันยึดตอนเหนือของเกาะทำให้เกาะถูกแบ่งเป็นสองส่วน
- ๑๙๘๒ ภาคเหนือของเกาะประกาศเป็น “สาธารณรัฐตุรกีแห่งไซปรัส”
- ๑๙๙๖ การไกล่เกลี่ยของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษล้มเหลว
- ๒๐๐๔ ๒๔ เมษายน มีการลงประชามติรวมประเทศ ชาวกรีกปฏิเสธ ขณะที่
ชาวตุรกีเห็นด้วย
- ๑ พฤษภาคม ไซปรัสเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป

การกระทบกระทั่งกันระหว่างลิเบียกับสหรัฐอเมริกา หลังจากโค่น
ราชวงศ์เซนูสซี (Senussi) ซึ่งมีสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับสหรัฐอเมริกาในปี
๑๙๖๙ ลิเบียก็สถาปนาความสัมพันธ์พิเศษกับสหภาพโซเวียตในปี ๑๙๗๔ และ
สะสมอาวุธอย่างจริงจังเอาจึงพร้อมทั้งเริ่มบั่นทอนเสถียรภาพของแอฟริกาและ
ตะวันออกไกลอย่างเป็นระบบ ความเป็นปรปักษ์ระหว่างลิเบียภายใต้การนำของ
พันเอกกาดดาฟีกับสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดีเรแกนลูกหลานจน
เป็นการเผชิญหน้าระหว่างกันหลายครั้ง เช่น สหรัฐอเมริกาโจมตีทางอากาศใน
เบนกาซี (Benghazi) และกรุงตริโปลี (Tripoli) เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ๑๙๘๖
หลังผู้ก่อการร้ายลิเบียก่อเหตุโจมตีหลายครั้ง เป็นต้น

สงครามในตะวันออกไกลที่ไม่เคยสงบ

นอกจากกรณีพิพาทอิสราเอล-อาหรับแล้ว ยังมีความตึงเครียดใหม่ ๆ เกิดขึ้นในตะวันออกไกลที่ทำให้ภูมิภาคนี้เป็นอันตรายต่อสันติภาพโลก ได้แก่ การฟื้นฟูศาสนาอิสลาม การขยายตัวของกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรง และผู้นำระดับภูมิภาคต้องการมีบทบาท รายได้จำนวนมหาศาลจากการขายน้ำมันทำให้บางประเทศ (ลิเบีย ซาอุดีอาระเบีย อิรัก สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และคูเวต) จัดหาอาวุธสมัยใหม่มาใช้ ขณะที่กลุ่มมุสลิมเชื้อหมีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อย ๆ ในอิหร่าน และศาสนาอิสลามก็มีบทบาทสำคัญในการปฏิวัติอิหร่านซึ่งเปลี่ยนประเทศเป็น “สาธารณรัฐอิสลาม” [ประชาชนปฏิบัติตามคำสอนของพระคัมภีร์กุรอ่าน (Quran) และมีอิหม่ามโคมัยนี (Khomeini) ปกครอง] ส่วนประธานาธิบดีฮาเฟซ อัลอัสซาด ของซีเรียซึ่งเป็นพันธมิตรหลักของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคนี้ ก็ต้องการเป็นผู้รวมอาหรับให้เป็นหนึ่งเดียวและสถาปนาซีเรียอันยิ่งใหญ่ (Greater Syria) ขึ้นมาโดยรวมเลบานอน จอร์แดน และปาเลสไตน์เข้ากับซีเรีย เช่นเดียวกับพันธมิตรดาฟี ซึ่งร่ำรวยจากการขายน้ำมัน ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่มีความทะเยอทะยานที่จะรวมโลกอาหรับให้เป็นหนึ่งเดียวโดยมีลิเบียเป็นศูนย์กลาง ส่วนซาอุดีอาระเบียซึ่งได้ส่วนแบ่งก้อนโตจากการค้าน้ำมันก็อยู่ในสถานะที่โดดเด่น

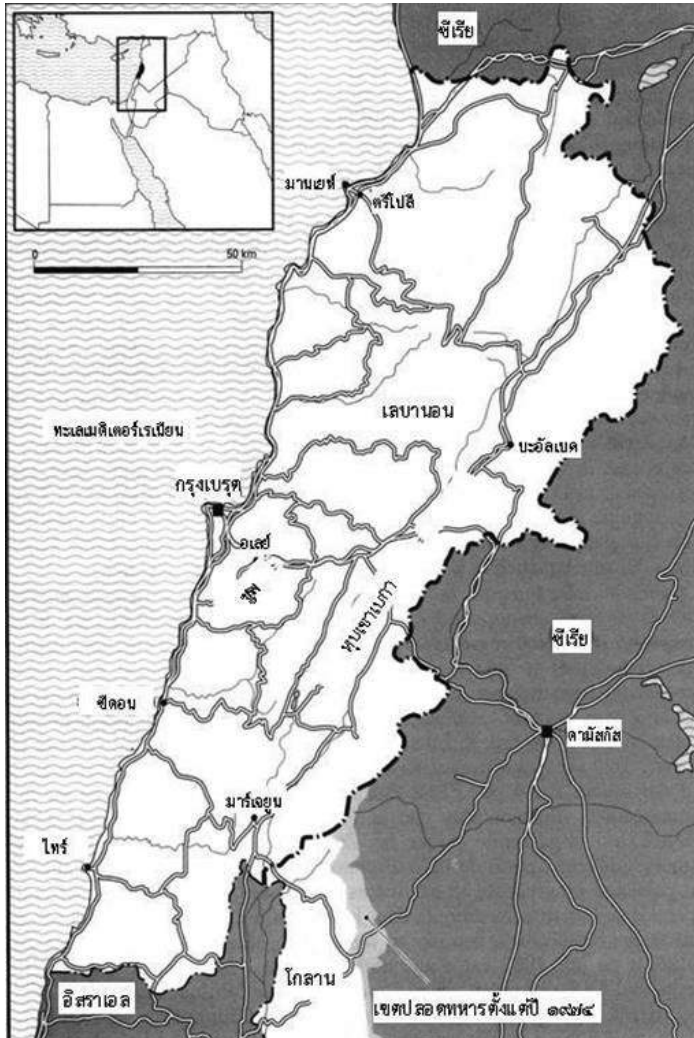
ด้วยพัฒนาการเหล่านี้ สองอภิมหาอำนาจจึงมีความยากลำบากในการควบคุมสถานการณ์ สหภาพโซเวียตติดอาวุธจำนวนมากให้กับซีเรียและสนับสนุนรัฐที่นิยมการปฏิวัติ เช่น เอธิโอเปีย ลิเบีย และเยเมนใต้ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหภาพโซเวียตแสดงความต้องการมีส่วนร่วมในการควบคุมอ่าวเปอร์เซียด้วยการแทรกแซงอัฟกานิสถานโดยตรง สหรัฐอเมริกาพยายามต้านทานความทะเยอทะยานของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคนี้ด้วยการผสมผสานระหว่างการแทรกแซงโดยตรง (ในเลบานอนและอ่าวเปอร์เซีย) กับการสนับสนุนรัฐสายกลาง เช่น ซาอุดีอาระเบียและอียิปต์ เป็นต้น

สหรัฐอเมริกาโดยรัฐมนตรีต่างประเทศคิสซิงเจอร์มีบทบาทอย่างมากในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างอิสราเอลกับอียิปต์ซึ่งเริ่มตั้งแต่การติดต่อระหว่างทหารอียิปต์กับทหารอิสราเอลตรง “หลักกิโลเมตรที่ ๑๐๑” ในคาบสมุทรไซนาย การทูตแบบ “ก้าวสั้น ๆ” ของเฮนรี คิสซิงเจอร์ ช่วยให้สหรัฐอเมริกากลับมามีอิทธิพลอีกครั้งในภูมิภาคนี้ ยิ่งกว่านั้นความตั้งใจของประธานาธิบดีอียิปต์ อันวาร์ อัล ซาดัต ก็ช่วยให้การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศราบรื่นมากขึ้นและเป็นทางการขึ้นมาจากการเดินทางที่เหนือความคาดหมายของประธานาธิบดีซาดัต ไปยังเยรูซาเลม (๑๙ - ๒๑ พฤศจิกายน ๑๙๗๗) มีการทำข้อตกลงแคมป์เดวิด (๕ - ๑๗ กันยายน ๑๙๗๘) ซึ่งเป็นการเจรจาระหว่างเบกินกับซาดัตภายใต้การสนับสนุนของประธานาธิบดีคาร์เตอร์ และการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพที่กรุงวอชิงตันระหว่างอิสราเอลกับอียิปต์ (๒๖ มีนาคม ๑๙๗๙) ด้วยการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของสหรัฐอเมริกา เป็นผลให้อิสราเอลและอียิปต์สิ้นสุดสถานะสงครามระหว่างกันที่กินเวลาสามสิบปี อียิปต์ได้ดินแดนที่ถูกยึดครองไปตั้งแต่ปี ๑๙๖๗ คืน อิสราเอลปฏิบัติตามสนธิสัญญาด้วยการถอนทหารของตนออกจากไซนายในเดือนเมษายน ๑๙๘๒ แต่ความพยายามต่อ ๆ มาเพื่อนำสันติภาพมาสู่ภูมิภาคนี้โดยรวมไร้ผล

นโยบายดังกล่าวส่งผลให้อียิปต์ถูกโดดเดี่ยวอย่างสมบูรณ์ อียิปต์ถูกปฏิเสธไม่เฉพาะจากประเทศอาหรับ (แอลจีเรีย ลิเบีย อิรัก เยเมนใต้ และฟีแอลโอ) ซึ่งรวมกลุ่มกันเป็น “แนวร่วมต่อต้าน” (ธันวาคม ๑๙๗๗) เท่านั้น แต่ยังรวมถึงประเทศอาหรับสายกลางอื่นอย่างซาอุดีอาระเบียและจอร์แดนอีกด้วย ในการประชุมสุดยอดอาหรับครั้งที่ ๙ ที่กรุงแบกแดดมีการขับไล่อียิปต์ออกจากสันนิบาตอาหรับและย้ายที่ทำการขององค์กรไปยังตูนิส (พฤศจิกายน ๑๙๗๖) ด้วยนโยบายทำลายของซาดัตและกระแสอนุรักษ์นิยมที่รุนแรง เขาจึงถูกลอบสังหารเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๑๙๘๑ โดยกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรง ปัจจัยทางศาสนาและการเมืองทำลายความเป็นปึกแผ่นของโลกอาหรับซึ่งแตกแยกอย่างไม่เคยเป็นมาก่อนจากสงครามอิหร่าน - อิรัก การมีสองนิกายใหญ่ ๆ คือสุหนี่และชีอะห์ กับ

นิกายย่อย ๆ อีกหลายนิกายในศาสนาอิสลามกลายเป็นตัวบ่มเพาะความแตกแยก และทำให้เกิดการสู้รบระหว่างรัฐ และเป็นชนวนของสงครามกลางเมือง

เลบานอน

ปัญหาปาเลสไตน์นอกจากจะไม่ได้รับการแก้ไขแล้ว สถานการณ์ยังเลวร้ายลงไปอีก องค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ต้องการให้นานาชาติรับรองตั้งแต่เริ่มก่อตั้งองค์กรในปี ๑๙๖๔ องค์การสหประชาชาตินำปัญหาปาเลสไตน์มาใส่ในระเบียบวาระการประชุมและไม่ใช่ “ปัญหาผู้อพยพ” อีกต่อไป เป็นครั้งแรกในเดือนกันยายน ๑๙๗๔ ผู้นำฟีแอลโอ นายยัสเซอร์ อาราฟัต ซึ่งได้รับเชิญให้กล่าวต่อหน้าที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติ เรียกร้องการสถาปนารัฐประชาธิปไตยปาเลสไตน์เพียงรัฐเดียว (๑๓ พฤศจิกายน ๑๙๗๔)

นโยบายของอิสราเอลที่มีนายเมนาเฮม เบกิน (Menachem Begin) เป็นผู้นำพรรคอนุรักษนิยม (ปี ๑๙๗๗ - ๑๙๘๓) ปฏิเสธการสถาปนารัฐปาเลสไตน์และไม่รับรองฟีแอลโอทางพฤตินัยใด ๆ รวมทั้งเปลี่ยนเยรูซาเลมให้เป็นเมืองหลวงของอิสราเอลในเดือนกรกฎาคม ๑๙๘๐ ผนวกโกลานซึ่งเป็นดินแดนของซีเรียในเดือนธันวาคม ๑๙๘๑ และสนับสนุนการตั้งถิ่นฐานในเวสต์แบงก์ ขณะที่กลุ่มประเทศอาหรับรับรองฟีแอลโอให้เป็นตัวแทนหนึ่งเดียวของชาวปาเลสไตน์และสนับสนุนทั้งกำลังใจและเครื่องมือ สหภาพโซเวียตรับรองปาเลสไตน์เช่นกันและประกาศที่จะรักษารัฐปาเลสไตน์ให้คงอยู่ ส่วนสหรัฐอเมริกาเสนอทางออกโดยให้ปาเลสไตน์เป็นส่วนหนึ่งของจอร์แดนซึ่งรวมเอาเวสต์แบงก์ไว้ด้วย อีกทั้งในการประชุมสุดยอดประชาคมยุโรปที่เวนิส (๑๓ มิถุนายน ๑๙๘๐) ก็มีการเรียกร้องให้ฟีแอลโอร่วมอยู่ในกระบวนการสันติภาพด้วย นอกจากนี้ ประธานาธิบดีมิทเทร็อง (Mitterrand) ยังสนับสนุนการก่อตั้งรัฐปาเลสไตน์ในคำกล่าวสุนทรพจน์ของเขาที่กรุงเยรูซาเลมเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๑๙๘๒ ระหว่างความนิ่งเฉยของอิสราเอลกับการก่อการร้ายของปาเลสไตน์ ปัญหาจึงเข้าสู่ทางตัน

เลบานอน อดีตเคยอยู่ในอาณัติของฝรั่งเศส ได้รับเอกราชตั้งแต่ปี ๑๙๔๕ และถูกยกย่องว่าเป็นแบบอย่างของการมีความสมดุลระหว่างประชาคม แต่เลบานอนไม่มีสันติภาพและความมั่นคงอีกต่อไป เนื่องจากเลบานอนถูกแบ่งแยกจากความเป็นปรปักษ์แต่ดั้งเดิมระหว่างชาวคริสเตียนมาโรไนต์ (Maronite)

(คาทอลิกจารีตซีเรีย) กับชาวมุสลิม (ดรูซ (Druze) และชีอะห์) และจากการเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงในสงครามอิสราเอล-อาหรับ เนื่องจากองค์กรปาเลสไตน์ทั้งหลายมาตั้งอยู่ในเลบานอนตั้งแต่ถูกขับออกจากจอร์แดนในเดือนกันยายน ๑๙๗๐ เลบานอนจึงตกอยู่ในภาวะสงครามกลางเมืองซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๑๙๗๕ จากการกระทบกระทั่งกันระหว่างแนวร่วมติดอาวุธชาวคริสต์เยนฟาลังจีต (Phalange) กับชาวปาเลสไตน์ เลบานอนจึงค่อยๆ แยกเป็นประชาคมขนาดเล็กจำนวนมาก จนกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ (United Nations Interim Force in Lebanon : UNIFIL) ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาแทรกแซง ประเทศแรกคือซีเรียซึ่งพยายามควบคุมสถานการณ์ด้วยการสนับสนุนทั้งกลุ่มปาเลสไตน์หัวก้าวหน้าและกองกำลังติดอาวุธคริสต์เยนตั้งแต่ปี ๑๙๗๖ ประเทศต่อมาคืออิสราเอลซึ่งถูกชาวปาเลสไตน์ที่พักอยู่ในค่ายผู้พลพทางตอนใต้ของเลบานอน (Fathaland) โจมตี อิสราเอลจึงตอบโต้ด้วยปฏิบัติการต่างๆ เช่น ในเดือนมีนาคม ๑๙๗๘ เป็นต้น แต่ที่สำคัญคือปฏิบัติการที่มีชื่อว่า “สันติภาพแก่กาลิลี” ในเดือนมิถุนายน ๑๙๘๒ อิสราเอลต้องการขับไล่กองกำลังของฟีแอลโอออกไปจากเลบานอนและสถาปนาอำนาจรัฐที่แข็งแกร่งในเลบานอนซึ่งจะให้สันติภาพแก่อิสราเอล การปิดล้อมกรุงเบรุต (Beirut) ช่วยกำจัดฟีแอลโอออกไปจากเลบานอนอย่างได้ผล แต่ก็ทำให้เลบานอนแตกเป็นเสี่ยงๆ เห็นได้จากการที่ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเลบานอนคนใหม่ นายบาชีร์ กิมาญิล (Bachir Gemayel) ซึ่งเป็นหัวหน้าแนวร่วมติดอาวุธคริสต์เยนถูกลอบสังหาร (๑๔ กันยายน ๑๙๘๒) การแทรกแซงของอิสราเอลถูกต่อต้านมากกว่าที่คาดไว้และกลายเป็นความล้มเหลวจนในที่สุดอิสราเอลต้องถอนกองกำลังออกมา (กรกฎาคม ๑๙๘๓) ด้วยสถานการณ์ภายในเลบานอนที่เลวร้าย กองกำลังนานาชาติจึงเข้าแทรกแซงเพื่อ “คั่นกลาง” ระหว่างประชาคม ประกอบด้วยทหารอเมริกัน ฝรั่งเศส อิตาลี และอังกฤษ กองกำลังนี้ขัดขวางแผนการของซีเรียและถูกโจมตีเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๑๙๘๓ สังหารทหารฝรั่งเศสไป ๕๘ คนและทหารอเมริกัน ๒๔๑ คน จึงต้องถอนตัวออกจากเลบานอน สันติภาพในเลบานอนจึงห่าง

ไกลออกไปทุกทีพร้อมๆ กับกลไกของรัฐที่ล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง มหาอำนาจไม่กล้า
เข้าแทรกแซงอีกต่อไป ปล่อยให้ซีเรียเป็นใหญ่ในเลบานอน

การแย่งชิงอิทธิพลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มีการจัดวางกำลังของอภิมหาอำนาจรอบใหม่ในภูมิภาคนี้ โดยมีจุด
เปลี่ยนอยู่ที่สหรัฐอเมริกาถอนตัวออกจากคาบสมุทรอินโดจีน และอิทธิพลของ
สหภาพโซเวียตที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ เข้ามาแทนที่ นอกจากนี้ ยังมีการขยายอำนาจ
ของเวียดนามและมีการพัฒนาแกนปักกิ่ง-โตเกียว-วอชิงตันเพื่อต่อต้านแกนมอส
โก-ฮานอย

การขยายอำนาจของเวียดนาม

จุดจบของสงคราม เวียดนามยังคงเป็นปัญหาหลักเพราะข้อตกลงกรุง
ปารีสลงวันที่ ๒๗ มกราคม ๑๙๗๓ ไม่ได้ทำให้สงครามระหว่างฝ่ายเหนือกับฝ่าย
ใต้ยุติ กองกำลังของรัฐบาลปฏิวัติเฉพาะกาล (PRG) รุกคืบเข้ายึดพื้นที่ใน
เวียดนามใต้ภายใต้การนำของนายพลเลียวมากขึ้นเรื่อย ๆ กระบวนการรวม
เวียดนามของระบอบฮานอยเป็นขั้นตอนทางยุทธศาสตร์ขั้นตอนหนึ่งในการรวม
อินโดจีนให้เป็นหนึ่งเดียวแบบในอดีตเพื่อป้องกันการแผ่อำนาจของจีน อันดับแรก
คือการรวมเวียดนามใต้กับเวียดนามเหนือ เวียดนามใต้ไม่สามารถต้านทานการ
รุกของคอมมิวนิสต์ในเดือนเมษายน ๑๙๗๕ ได้เลย ยิ่งกว่านั้นประธานาธิบดี
เจอร์รี ฟอร์ด ก็ไม่สามารถส่งความช่วยเหลือเร่งด่วนให้แก่เวียดนามใต้ตามที่มี
การร้องขอเนื่องจากสภาองเกรสปฏิเสธ การต้านทานของฝ่ายใต้จึงล่มสลายลง
อย่างฉับพลัน

ไซ่ง่อนและพนมเปญแตกในเดือนเมษายน ๑๙๗๕ ตามมาด้วยลาวที่
เปลี่ยนเป็นสาธารณรัฐประชาชนหลังขบวนการปะเทดลาวเป็นฝ่ายชนะในเดือน
ธันวาคม ๑๙๗๕ อินโดจีนทั้งหมดจึงตกอยู่ภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ แต่ความ
วุ่นวายยังคงดำเนินต่อไปและรุนแรงมากขึ้นจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของเขมรแดง
ในกัมพูชาซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นกัมพูชาประชาธิปไตย

สงครามเวียดนามจึงจบลงด้วยความพ่ายแพ้อย่างยับเยินสำหรับ
 เกียรติภูมิของสหรัฐอเมริกา การยุบองค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ.หรือ Southeast Asia Treaty Organization : SEATO) (๓๐
 มิถุนายน ๑๙๗๗) ยังแสดงถึงการถอนตัวของมหาอำนาจตะวันตกอีกด้วย อย่างไรก็ตาม “ทฤษฎีโดมิโน” ไม่เกิดขึ้นนอกพรมแดนของอดีตอินโดจีนฝรั่งเศส เนื่องจาก
 ไทยยังต้านทานการรุกของคอมมิวนิสต์ไว้ได้ แม้จะมีความตึงเครียดบริเวณ
 พรมแดนติดกับกัมพูชาและการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ที่ขยายตัวในภาคเหนือก็ตาม
 ขณะที่ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ร่วมกันจัดตั้งองค์การ
 ประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (Association of South East
 Asian Nations : ASEAN) เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๑๙๖๗ เพื่อสร้างความร่วมมือ
 ทางเศรษฐกิจและการเมืองโดยยึดหลักการวางตัวเป็นกลาง และทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคแห่งสันติภาพและเป็นกลาง ปลอดจากการแทรกแซงของ
 มหาอำนาจภายนอกภูมิภาค แต่อาเซียนหวาดระแวงการขยายตัวของเวียดนาม
 จึงหันไปใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาเพื่อช่วยสกัดกั้นการเข้ายึดอำนาจของคอมมิวนิสต์
 สหรัฐอเมริกายังคงบทบาทในภูมิภาคนี้ไว้ได้จากการมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับ
 ฟิลิปปินส์ เกาหลีใต้ และประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนซึ่งให้เข้าฐานทัพที่สนามบินคลาร์ก
 (Clark Field) และอ่าวซูบิก (Subic Bay) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์
 กับจีน

ลาวและกัมพูชา รัฐในอารักขาของเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตย
 เวียดนามรวมประเทศสำเร็จในปี ๑๙๗๕ จากการได้ชัยชนะและกลายเป็น
 มหาอำนาจทางทหารอันดับหนึ่งในภูมิภาค ขณะที่ลาวกลายเป็นรัฐในอารักขาของ
 เวียดนามในเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๗ ซึ่งก็ทำให้ลาวเป็นบริวารของสหภาพโซเวียต
 อีกประเทศหนึ่งเช่นกัน แต่ยุทธศาสตร์การขยายอำนาจของเวียดนามในกัมพูชา
 ถูกจีนขัดขวางด้วยการสนับสนุนระบอบพลพตอย่างแข็งขัน เวียดนามใช้ข้ออ้าง
 การปะทะตามแนวชายแดนอันเกิดจากข้อพิพาทเรื่องดินแดนและการประณาม
 การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของเขมรแดงเพื่อแทรกแซงทางทหาร (๒๕ ธันวาคม ๑๙๗๘

- ๗ มกราคม ๑๙๗๙) และยึดครองกัมพูชา เวียดนามกำลังจัดระบอบพอลปตและสถาปนาการรักษาโดยพลตินัย อินโดจีนทั้งหมดจึงเปลี่ยนมาอยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองและการทหารของเวียดนาม แต่สภาวะสงครามยังคงมีอยู่ในภูมิภาคนี้จึงมีทั้งการฆ่าและปล้นสะดม เป็นผลให้ชาวเวียดนามและกัมพูชาต้องอพยพหนีออกนอกประเทศของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอพยพทางทะเล (เป็นที่มาของ “boat-people”) แม้ต้องเสี่ยงอันตรายถึงชีวิตก็ตาม

ท่าทีของจีนที่มีต่อการครองอำนาจนำของสองอภิมหาอำนาจ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเดิมพันอันหนึ่งในความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตที่ยังคงอยู่ การสืบทอดอำนาจต่อจากเหมาเจ๋อตงและโจว เอินไหล ซึ่งเสียชีวิตเรียงตามลำดับในปี ๑๙๗๖ แทบไม่ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของจีนแต่อย่างใด ซึ่งได้แก่ การปฏิเสธการครองอำนาจนำของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต แต่ในทางปฏิบัติ จีนเน้นการขัดขวางสหภาพโซเวียตในเอเชียและแอฟริกามากกว่า และการเรียกร้องดินแดนที่อินเดียยึดครองจีนถือว่าสหภาพโซเวียตเป็น “ศัตรูหมายเลขหนึ่ง” และผู้นำจีนคิด “ทฤษฎีสามโลก” ขึ้นมา กล่าวคือสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตรวมกันเป็น “โลกที่หนึ่ง” โลกของลัทธิจักรวรรดินิยม ต่อมาคือยุโรป แคนาดา และญี่ปุ่นรวมกันเป็นโลกระหว่างกลางที่อาจต่อต้านการครองอำนาจนำของสองอภิมหาอำนาจ และสุดท้ายคือ “โลกที่สาม” ประกอบด้วยประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายซึ่งจีนอ้างว่าเป็นผู้นำของโลกที่สามนี้ อันที่จริง เป็นการชิงดีชิงเด่นโดยทั่วไประหว่างมหาอำนาจคอมมิวนิสต์ทั้งสอง และตามปกติจีนจะใช้นโยบายขัดขวางนโยบายของสหภาพโซเวียต โดยยังคงการเรียกร้องพื้นที่ชายแดนที่ติดกับสหภาพโซเวียต เช่น เทือกเขาปามิร์ (Pamir) เป็นต้น และที่ติดกับอินเดียอยู่ แต่ที่สำคัญคือจีนต้องการเป็นมหาอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จีนกังวลการขยายอำนาจของเวียดนามในลาวและกัมพูชาตั้งแต่สหภาพโซเวียตและเวียดนามผูกมัดกันด้วยสนธิสัญญาไมตรีจิตซึ่งลงนามในเดือน

พฤศจิกายน ๑๙๗๘ โดยระบุว่าตนจะถูกขนาบอยู่ระหว่างสหภาพโซเวียตและเวียดนาม จึงต้องการสอน “บทเรียน” ให้แก่เวียดนาม ด้วยการบุกยึดจังหวัดชายแดนของเวียดนามเป็นการชั่วคราว (๑๗ กุมภาพันธ์ - ๓ มีนาคม ๑๙๗๙) โดยที่สหภาพโซเวียตไม่ได้เข้าแทรกแซงนอกเหนือจากจัดส่งยุทโธปกรณ์ให้เวียดนามเท่านั้น ด้วย “ปฏิบัติการแบบตำรวจ” นี้ จีนจึงสวมบทบาทผู้คุมกฎในภูมิภาคนี้

การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกันจีนยังคงรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับตะวันตกต่อไปซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ต้นทศวรรษ ๑๙๗๐ มีการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพและไมตรีจิตกับญี่ปุ่นในเดือนสิงหาคม ๑๙๗๘ โดยมีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งกล่าวถึงการ “ต่อต้านการครองอำนาจนำ” ซึ่งอันที่จริงหมายถึงสหภาพโซเวียต นับตั้งแต่ประธานาธิบดีนิกสันเดินทางไปเยือนกรุงปักกิ่ง (๒๑ - ๒๘ กุมภาพันธ์ ๑๙๗๒) การเจรจาระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาสะดุดอยู่ที่ปัญหาไต้หวันซึ่งสหรัฐอเมริกาปฏิเสธที่จะละทิ้งไต้หวัน ภายหลังการขึ้นสู่อำนาจของเติ้งเสี่ยวผิงในจีนและของคาร์เตอร์ในสหรัฐอเมริกา จีนก็สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๑๙๗๘ ส่วนสหรัฐอเมริกาก็รับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าเป็นรัฐบาลถูกกฎหมายรัฐบาลเดียวของจีน การเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาของเติ้งเสี่ยวผิงในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๙ และวิกฤตอัฟกานิสถานช่วยตอกย้ำการรื้อฟื้นความสัมพันธ์อันน่าตื่นตาตื่นใจระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกานี้ แม้จีนจะยังคงเป็นรัฐมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์อยู่ แต่ก็ถือว่าเป็นการพลิกผันมิติอย่างแท้จริงจากสหภาพโซเวียตมาหาตะวันตก

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตดีขึ้น นับตั้งแต่ปี ๑๙๘๒ ดูเหมือนจีนต้องการมีความสัมพันธ์ที่เท่ากันระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตและจีนกับสหรัฐอเมริกา ภายหลังอสังกรรมของเหมาเจ๋อตง จีนหันหลังให้กับการปฏิวัติวัฒนธรรม ตั้งแต่นั้นมาความขัดแย้งทางอุดมการณ์กับสหภาพโซเวียตก็หมดสิ้นไป เติ้งเสี่ยวผิงหันมาใช้แนวคิดสังคมนิยม โดยในปี ๑๙๘๕ มีการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์

กันมากขึ้นแม้จะยังมี “อุปสรรค” ต่อการทำให้ความสัมพันธ์กลับคืนสู่ขั้นปกติ เช่น สหภาพโซเวียตแทรกแซงในอัฟกานิสถานและเวียดนามแทรกแซงในกัมพูชา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การกลับมามีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรต่อกันยังคงพัฒนาต่อไปเมื่อกอร์บาเชฟเดินทางเยือนจีนระหว่างวันที่ ๑๕ - ๑๘ พฤษภาคม ๑๙๘๔ ซึ่งถือเป็นการยืนยันการกลับมามีความสัมพันธ์ขั้นปกติระหว่างสองประเทศนี้ ภายหลังที่ไกรธเคื่องกันมาเป็นเวลาสามสิบปี

บทบาทของญี่ปุ่นและอินเดีย

ญี่ปุ่นกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจแต่ยังคงเป็นคนแคระทางการเมือง เนื่องจากญี่ปุ่นถูกจำกัดการพัฒนาทางทหารและอาศัยการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาเพื่อคุ้มครองความมั่นคงของตน ความสัมพันธ์กับต่างประเทศของญี่ปุ่นจึงเป็นเรื่องการค้าและการเงินเป็นหลัก ญี่ปุ่นกลับมารื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียตอีกครั้งในปี ๑๙๕๖ แต่ไม่มีการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพเนื่องจากญี่ปุ่นยังอ้างกรรมสิทธิ์เหนือเกาะที่อยู่ทางใต้ของหมู่เกาะคูริล (เหนือเกาะฮอกไกโดขึ้นไป) ซึ่งถูกสหภาพโซเวียตยึดครองตั้งแต่ปี ๑๙๔๕ ขณะเดียวกันญี่ปุ่นลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพและไม่ตรึงกับจีนเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๑๙๗๘ นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังกลายเป็นคู่ค้าที่สำคัญของสหภาพโซเวียต และจีนอีกด้วย ญี่ปุ่นเริ่มดำเนินนโยบายทางการเมืองที่เป็นอิสระในภูมิภาคและแย่งชิงตลาดจากสหรัฐอเมริกามากขึ้นเรื่อย ๆ จนมีชาวอเมริกันจำนวนมากที่กลัวภัยคุกคามทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นมากกว่าภัยคุกคามทางทหารของสหภาพโซเวียต ญี่ปุ่นยังสร้างความกังวลให้กับยุโรปอีกด้วยด้วยการขยายเศรษฐกิจของตนในภาคกิจการที่สำคัญ เช่น เหล็กกล้า ยานยนต์ และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น สุดท้ายโครงการทางทหารของญี่ปุ่นแล้วเสร็จ ญี่ปุ่นจะกลายเป็นมหาอำนาจทางทหารที่สำคัญในเอเชียแปซิฟิก

ส่วนอินเดียยังคงมีความน่าเชื่อถือทางจริยธรรมอยู่บ้าง จากบทบาทในอดีตของเนहरूที่ก่อตั้งกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แม้ว่าจะยอมสละความเป็นกลางหลายครั้งด้วยการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียต (สนธิสัญญาปันฉิมิตรีปี ๑๙๗๑) เพื่อรับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตมาใช้ต่อกรกับประเทศปรปักษ์หลักสองประเทศคือปากีสถานและจีน แต่อินเดียยังคงขึ้นอยู่กับ การแก้ปัญหาคความแตกต่างทางเชื้อชาติและศาสนาภายในประเทศ ชาวซิกข์ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยทางศาสนาที่อาศัยอยู่ในรัฐปัญจาบต้องการปกครองตนเองมากขึ้นและความไม่พอใจของชาวซิกข์เปลี่ยนเป็นการลุกฮือจนนำไปสู่การลอบสังหารนายกรัฐมนตรีอินดิรา คานธี (Indira Gandhi) (๓๑ ตุลาคม ๑๙๘๔)

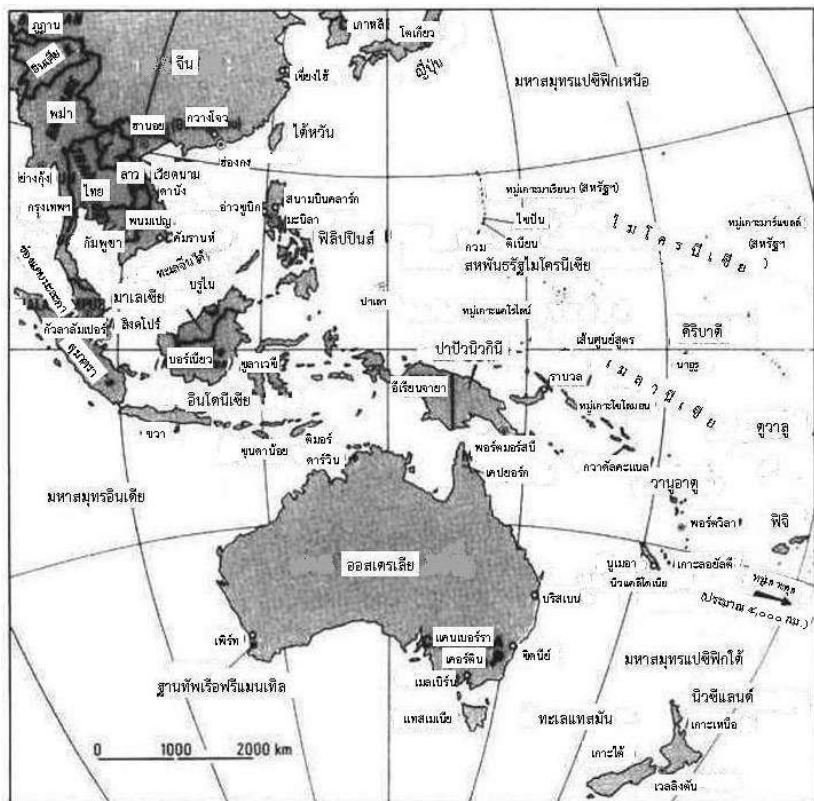
ความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศที่ตั้งอยู่บนชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก

เอเชียเป็นอีกภูมิภาคหนึ่งที่มีความขัดแย้งที่รอการปะทุ ปัญหาเกาหลีไม่ได้รับการแก้ไขจากข้อตกลงสงบศึกปี ๑๙๕๓ และกลับมาปะทุอีกครั้งในเดือนกันยายน ๑๙๘๓ ภายหลังเครื่องบินขับไล่โซเวียตยิงเครื่องบินพาณิชย์ของเกาหลีใต้ตก

เกาหลีเป็นสัญลักษณ์ของการแบ่งประเทศออกเป็นสองรัฐและสะท้อนให้เห็นความแตกแยกในโลก รวมถึงมีความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลาที่เปียงยางและโซลจะกลับมาทำสงครามกันอีกครั้ง นอกจากนี้ เกาหลียังเป็นเดิมพันทางยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจสี่ฝ่ายที่มีอิทธิพลในเอเชีย-แปซิฟิก ได้แก่ สหรัฐอเมริกาซึ่งยังคงกองกำลังของตนมาตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๕๐ สหภาพโซเวียตซึ่งมีบทบาทในเอเชียมากขึ้นเรื่อยๆ และจีนกับญี่ปุ่นซึ่งแข่งขันกันควบคุมคาบสมุทรเกาหลีมาช้านานแล้ว การมีผลประโยชน์ที่ไม่ตรงกันเหล่านี้ทำให้สถานะเดิม (status quo) ของเกาหลียังคงดำเนินต่อไป ส่วนเกาหลีได้มีพัฒนาการทางอุตสาหกรรมและการค้าจนเป็นมหาอำนาจประเทศหนึ่งแต่ต้องประสบกับความตึงเครียดจากภัยคุกคามทางทหารของเกาหลีเหนือตลอดเวลาและจากระบอบเผด็จการในประเทศ

เอเชีย - แปซิฟิก

ที่มา : Le Monde

ปัญหาไต้หวัน ไต้หวันมีพื้นที่ขนาดย่อมและจำนวนประชากรปานกลาง และถูกโดดเดี่ยวจากตะวันตก แต่ไต้หวันก็ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจจนกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของเอเชียและเป็นหนึ่งในสี่ “มังกร” การแก้ปัญหาไต้หวันเข้าสู่ทางตันเพราะไทเปปฏิเสธรวมไต้หวันเข้ากับจีน

ประเทศบราซิลฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก ได้แก่ เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮองกง และสิงคโปร์ ประสบความสำเร็จอย่างน่าทึ่งในการเจาะตลาดโลกและสามารถแข่งขันกับศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมดั้งเดิมในยุโรปและอเมริกาเหนือ รวมทั้งมีส่วนในการจัดสรรพลังอำนาจในโลกรอบใหม่อีกด้วย

ความไร้เสถียรภาพในลาตินอเมริกา

รัฐประหารและสงครามกองโจรเป็นลักษณะเฉพาะของลาตินอเมริกาในหัวเวลานี้ และทำให้ลาตินอเมริกาเป็นภูมิภาคที่ไร้เสถียรภาพมากที่สุดในโลก สาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในภูมิภาคนี้ ได้แก่ ความเปราะบางของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ช่องว่างทางสังคม และความอ่อนแอของระบอบการเมือง สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการขยายตัวของสงครามกองโจรและลัทธิมาร์กซิสต์ ประเทศในลาตินอเมริกาไม่ทนรับการครอบงำจากอเมริกาเหนืออีกต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอเมริกากลางซึ่งต้องการเป็นอิสระจากมหาอำนาจเพื่อนบ้านที่มีนโยบายเปลี่ยนไป

อิทธิพลของแบบจำลองคิวบา

การต่อสู้ระหว่างขบวนการปฏิวัตินิยมลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์กับระบอบอนุรักษนิยมมีความรุนแรงมากเป็นพิเศษในดินแดนและเกาะของอังกฤษ (จาไมกา บาร์บูดา บาร์ฮามาส เกรเนดา เบอร์มิวดา และเบลีซ) และเนเธอร์แลนด์ (ซูรินาเม) ที่ได้รับเอกราช การพัฒนาทางเศรษฐกิจทำให้เกิดช่องว่างทางสังคมมากขึ้นเกื้อหนุนการปฏิวัติที่นำโดยคิวบา

คิวบาไม่เพียงเป็นประเทศประชาชนประชาธิปไตยรายแรกในอเมริกาเท่านั้น แต่คิวบายังตั้งใจที่จะเผยแพร่การปฏิวัติไปทั่วลาตินอเมริกาอีกด้วย ความเป็นปรปักษ์ของสหรัฐอเมริกายิ่งช่วยสร้างคะแนนนิยมให้แก่คิวบา และทำให้ฟิเดล กัสโตร กลายเป็นวีรบุรุษผู้ต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม คิวบาสนับสนุนกลุ่มเคลื่อนไหวล้มล้างการปกครองในแอฟริกา (แองโกลาและกินี-บิสเซา) เพื่อทำตาม

อุดมการณ์ปฏิวัติของตนและเพื่อสหภาพโซเวียต ตั้งแต่ปี ๑๙๓๕ - ๑๙๘๕ มีชาวคิวบาประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คน ที่ร่วมรบในแองโกลาและเอธิโอเปีย แม้จะพึ่งพาสหภาพโซเวียตแต่คิวบาก็มีเกียรติภูมิมากขึ้นในโลกที่สาม เช่น ในการประชุมสุดยอดกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดครั้งที่ ๖ ที่กรุงฮาวานา (๓ - ๙ กันยายน ๑๙๗๙) เป็นต้น

วิกฤตความเป็นผู้นำของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริการักษาสถานะเดิม (status quo) ทางการเมืองในซีกโลกตะวันตกจนถึงปลายทศวรรษ ๑๙๗๐ จริงอยู่ที่ในซีกโลกนี้ไม่ได้สงบไว้ให้แต่เฉพาะสหรัฐอเมริกา เพราะตั้งแต่ปี ๑๙๖๒ สหรัฐอเมริกายอมรับคิวบา ซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์และเป็นพันธมิตรของสหภาพโซเวียตในเขตอิทธิพลของตน แต่สำหรับที่อื่น ๆ แล้ว สหรัฐอเมริกาใช้นโยบายสกัดกั้นคอมมิวนิสต์เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและทางยุทธศาสตร์ของตน สหรัฐอเมริกาไม่ยอมรับการปกครองแบบมาร์กซิสต์ในซีกโลกของนายซัลวาดอร์ อาเลนเด ซึ่งถูกโค่นอำนาจเมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๑๙๗๓ โดยสมคบคิดกับนายพลปิโนเชต์ สหรัฐอเมริกายังส่งมอบความช่วยเหลือให้แก่ระบอบเผด็จการต่าง ๆ และกำจัดผู้นำประเทศที่เป็นอันตรายต่อผลประโยชน์ของตนและต่อความมั่นคงในภูมิภาค

นโยบายของคาร์เตอร์ (ปี ๑๙๗๖ - ๑๙๘๐) ท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อลาตินอเมริกาเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากภายใต้การบริหารของประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ ซึ่งประกาศยึดมั่นในสิทธิมนุษยชนและหลักการมีอธิปไตยของรัฐ นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังใช้นโยบายคัดสรรความช่วยเหลือที่จะมอบให้แก่ประเทศในลาตินอเมริกาและลดการสนับสนุนทางการเงินและการทหารแก่ชิลีและอาร์เจนตินา อีกทั้งสนธิสัญญาคลองปานามา (๑๖ มิถุนายน ๑๙๗๘) คืนอธิปไตยเหนือคลองปานามาแก่สาธารณรัฐปานามาอย่างค่อยเป็นค่อยไป และยกเลิกดินแดนเขตคลองปานามาซึ่งเป็นของสหรัฐอเมริกามาตั้งแต่ปี ๑๙๐๓ ช่วยลบล้างสัญลักษณ์ของจักรวรรดินิยมอเมริกันในลาตินอเมริกา

ผลตอบรับของ “ลัทธิคาร์เตอร์” ไม่ค่อยดีเท่าไร เพราะกองกำลังปฏิวัติทั้งที่ได้แรงบันดาลใจจากกัสโตรและที่ไม่ใช่ ต่างฉวยโอกาสเข้ายึดพื้นที่ มีการยึดอำนาจในเกาะเกรนาดาในเดือนมีนาคม ๑๙๗๙ ในการก้าว กองโจรแนวร่วมปลดปล่อยซานตินิสตา (Sandinista) ขับไล่ประธานาธิบดีอนาสตาซิโอ โซโมซา (Anastasio Somoza) ได้สำเร็จในเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๙ จึงมีความเสี่ยงที่การปฏิวัติจะลุกลามและมีการส่งความช่วยเหลือจากระบอบใหม่ไปให้กลุ่มกบฏในเอลซัลวาดอร์ (El Salvador) และในกัวเตมาลา (Guatemala) สร้างความกังวลให้กับสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่โรนัลด์ เรแกน เข้ารับตำแหน่งในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๘๐ สหรัฐอเมริกาตอบโต้ด้วยการส่งความช่วยเหลือทางการเงินและการทหารให้แก่รัฐและกองกำลังต่อต้านการปฏิวัติต่าง ๆ และเสนอแผนให้ความช่วยเหลือแก่แคริบเบียน

แผนของเรแกนให้ความช่วยเหลืออเมริกากลางในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๘๒ (ความริเริ่มเพื่อภูมิภาคแคริบเบียน) มีเป้าหมายสกัดกั้นการปฏิวัติด้วยการส่งเสริมประชาธิปไตย การเจรจา การพัฒนา และความมั่นคง การแทรกแซงเกาะเกรนาดา (๒๕ ตุลาคม ๑๙๘๓) อันเกิดจากความไม่สงบ บ่งบอกถึงความตั้งใจของเรแกนที่ต้องการแสดงอำนาจของสหรัฐอเมริกาในแคริบเบียนอีกครั้ง แต่ปัญหาหลักอยู่ที่นิการากัว ซึ่งเป็นสาธารณรัฐขนาดเล็กแต่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในทะเลแคริบเบียน ในปี ๑๙๗๘ เกิดวิกฤตร้ายแรงเนื่องจากมีการเผชิญหน้าระหว่างแนวร่วมซานตินิสตา (ชื่อของนายอากุสโต ซานติโน (Augusto Sandino, ปี ๑๘๙๕ - ๑๙๓๔) ขาวนิการากัวที่ต่อสู้กับการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาในนิการากัวในปี ๑๙๓๓ จนได้รับชัยชนะ) กับประธานาธิบดีอนาสตาซิโอ โซโมซา ซึ่งปกครองประเทศมาเป็นเวลากว่า ๔๐ ปี นายพลโซโมซาถูกสหรัฐอเมริกาทอดทิ้ง จึงลงจากอำนาจ (๑๗ กรกฎาคม ๑๙๗๙) ภายใต้บรรยากาศของสงครามกลางเมือง ตั้งแต่นั้นมา สหรัฐอเมริกาหยุดให้ความช่วยเหลือแก่นิการากัวที่มีกลุ่มซานตินิสตาปกครองประเทศ แต่สงครามกลางเมืองกลับมาปะทุอีกครั้งในปี ๑๙๘๒ จากการที่สหรัฐอเมริกาสันับสนุนกองกำลังต่อต้านการปฏิวัติ

คอนทราส (Contras) เพื่อต่อสู้กับซานดินิสตา เนื่องจากเรแกนระแวงการมีชาวนิวกัวและที่ปรึกษาทางทหารโซเวียตในนิการากัว แต่สภาองเกรสคัดค้านที่จะอนุมัติงบประมาณทางทหารให้แก่กลุ่มคอนทราส ขณะที่กลุ่มคอนทาดอรา (Contadora) ซึ่งก่อตั้งในเดือนเมษายน ๑๙๘๓ ประกอบด้วยเม็กซิโก เวเนซุเอลา โคลอมเบีย และปานามา พยายามเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ย

สหรัฐอเมริกาต้องการรักษา pax americana (สันติภาพภายใต้ความเป็นใหญ่ของสหรัฐอเมริกา) ในลาตินอเมริกาไว้ แต่ก็ต้องคำนึงถึงความต้องการมีอิสรภาพของบรรดาผู้นำลาตินอเมริกา และตัวแสดงใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นมา เช่น เม็กซิโก บราซิล และเวเนซุเอลา เป็นต้น รวมถึงท่าทีของผู้นำตะวันตกอื่น ๆ ที่มีต่อนโยบายนี้ (เช่น ประธานาธิบดีฝรั่งเศส ฟร็องซัว มิตแตร์รอง)

“วิกฤตความเป็นผู้นำของสหรัฐอเมริกา” ในลาตินอเมริกาแสดงออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนระหว่างสงครามฟอล์กแลนด์ช่วงฤดูใบไม้ผลิปี ๑๙๘๒ ซึ่งเป็นการพิพาทเรื่องดินแดนระหว่างอังกฤษที่ยึดครองเกาะฟอล์กแลนด์ (Falkland) ตั้งแต่ปี ๑๘๓๓ กับอาร์เจนตินาที่ปฏิเสธอธิปไตยของอังกฤษและอ้างกรรมสิทธิ์ของตนเหนือเกาะดังกล่าว สงครามปะทุขึ้นเมื่อประธานาธิบดีอาร์เจนตินา นายเกลเทียรี (Galtieri) สั่งยึดพอร์ตสแตนลีย์ (Port Stanley) เมืองหลวงของเกาะฟอล์กแลนด์อย่างไม่คาดคิดเมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๑๙๘๒ แต่ต่อมาอังกฤษเป็นฝ่ายได้เปรียบ ภายใต้การนำของ “หญิงเหล็ก” นางมาร์กาเรต แทตเชอร์ (Margaret Thatcher) ซึ่งเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาตั้งแต่ปี ๑๙๗๙ และไม่ลังเลที่จะส่งนาวิกโยธินอังกฤษไปยึดเกาะที่อยู่ห่างจากลอนดอน ๑๑,๐๐๐ กิโลเมตร และมีประชากรเพียง ๑,๖๐๐ คน กลับคืนมา โดนสามารถยึดพอร์ตสแตนลีย์ได้สำเร็จเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๑๙๘๒

ถ้ามองในด้านยุทธศาสตร์ เดิมพันของฟอล์กแลนด์อาจเป็นการควบคุมช่องแคบเดรก (Drake) ซึ่งเป็นเส้นทางผ่านระหว่างมหาสมุทรแอตแลนติกกับแปซิฟิกของเรือดำน้ำโซเวียต แต่ถ้ามองในด้านการเมือง วิกฤตฟอล์กแลนด์ไม่ได้

รับการตอบสนองที่ดีจากตะวันตกเนื่องจากขัดแย้งกับหลักการพื้นฐาน และทำให้สหรัฐอเมริกาต้องเลือกระหว่างพันธมิตรแอตแลนติกเหนือกับพันธมิตรทวีปอเมริกา ซึ่งประธานาธิบดีเรแกนเลือกเข้าข้างอังกฤษ สร้างความผิดหวังให้แก่อาร์เจนตินาและรัฐลาตินอเมริกานทั้งหลาย (องค์การรัฐอเมริกานรับรองอียิปต์ อาร์เจนตินาเหนือเกาะฟอล์กแลนด์) และช่วยให้รัสเซียกับคิวบาทำคะแนนได้เพิ่มขึ้นในภูมิภาค ความพ่ายแพ้ต่ออังกฤษเป็นผลให้อาร์เจนตินาเปลี่ยนการปกครองจากระบอบทหารเป็นระบอบเสรีนิยม นายราอูล อัลฟอนซิน (Raoul Alfonsin) ได้รับเลือกให้เป็นประธานาธิบดีและมีการดำเนินคดีกับอดีตผู้นำทหารในระบอบเก่า โดยทั่วไป มีการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยมากขึ้นในลาตินอเมริกา จากระบอบเผด็จการหรือระบอบทหารไปสู่ระบอบประชาธิปไตย เช่น เวเนซุเอลาและโคลอมเบียตั้งแต่ปี ๑๙๕๘ ไปจนถึงปี ๑๙๗๘ โบลิเวียในปี ๑๙๘๑ บราซิล อาร์เจนตินาและอุรุกวัยในปี ๑๙๘๔ เป็นต้น ส่วนในแอฟริกา หลังจากการโค่นผู้นำฌ็อง-โกลด์ ดูว์วาลีเย (Jean-Claude Duvalier) (กุมภาพันธ์ ๑๙๘๖) เติงก็เริ่มหาการปกครองที่สมดุล

ผลประโยชน์ใหม่และพื้นที่ความขัดแย้งแห่งใหม่

ความทะเยอทะยานของสหภาพโซเวียตในโลกที่สามถูกจำกัดขอบเขตให้อยู่แต่เฉพาะในเอเชียและตะวันออกไกลล์มาอย่างยาวนาน แต่นับจากทศวรรษ ๑๙๗๐ เป็นต้นไป สหภาพโซเวียตมีอิทธิพลและผลประโยชน์ที่หลากหลายนมากขึ้นในมหาสมุทรอินเดีย ทะเลแคริบเบียน มหาสมุทรแปซิฟิก และแอฟริกา โดยสามารถแผ่อิทธิพลเข้าไปในภูมิภาคนี้ได้เป็นอย่างดี

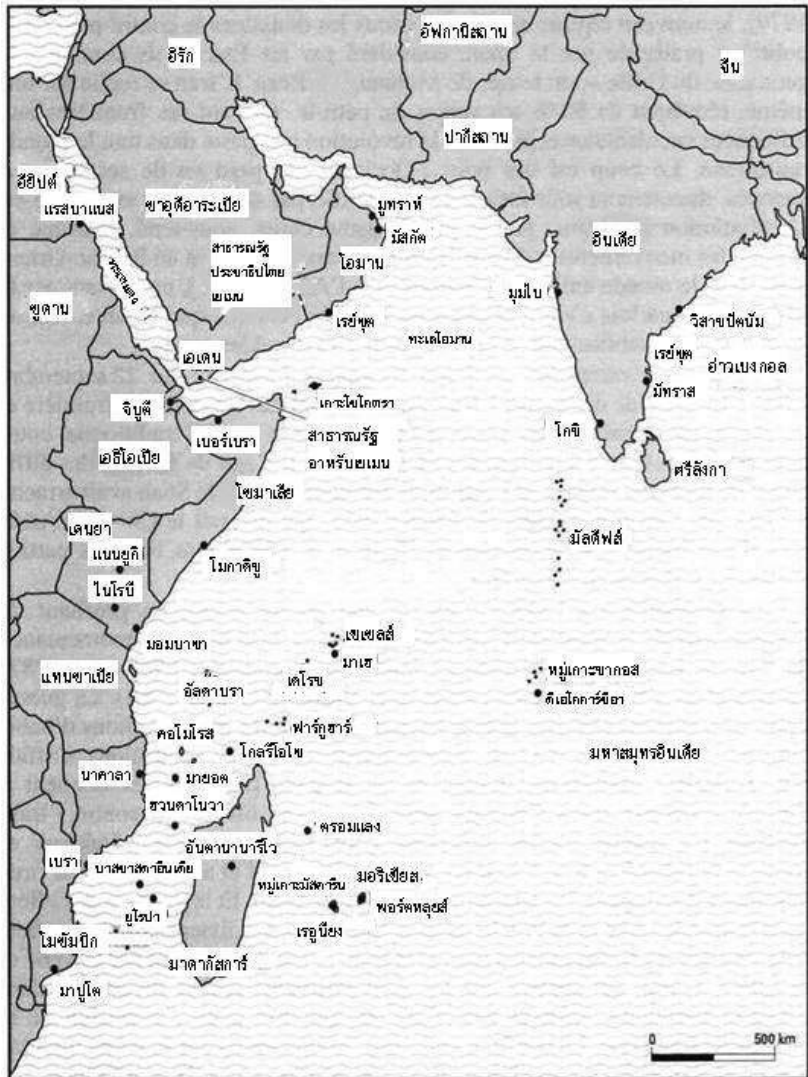
อ่าวเปอร์เซียและมหาสมุทรอินเดีย

เอเชียตะวันตกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่มีความอ่อนไหวเนื่องจากมีความขัดแย้งทางศาสนา และความเป็นปรปักษ์ระหว่างชาติพันธุ์ รวมถึงความแตกต่างทางสังคม จึงเกิดบรรยากาศความตึงเครียดอยู่ตลอดเวลา สังเกตได้จากความไร้

เสถียรภาพทางการเมือง (รัฐประหารในปากีสถานและการลอบสังหารทางการเมืองในเมืองอินเดีย) แต่เอเชียตะวันตกเฉียงใต้ก็เป็นภูมิภาคที่สำคัญยิ่งสำหรับตะวันตก

นับตั้งแต่วิกฤตน้ำมันเป็นต้นมา มหาอำนาจตะวันตกให้ความสำคัญทางยุทธศาสตร์กับอ่าวเปอร์เซียซึ่งเป็นแหล่งน้ำมันและกับเส้นทางเดินเรือในมหาสมุทรอินเดียมากขึ้น รวมถึงคาบสมุทรในแอฟริกาตะวันออกที่มีแผ่นดินยื่นเข้าไปในทะเลอาหรับ [เรียก “จะงอยแอฟริกา” (Horn of Africa)] ซึ่งควบคุมทางเข้าออกของทะเลแดง แต่ตะวันตกกังวลอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคนี้ หลังจากสูญเสียพันธมิตรในโลกที่สามไปสองประเทศ ในเอริโอเปีย ภายหลังจักรพรรดิแห่งเอริโอเปียถูกโค่น (๑๒ กันยายน ๑๙๗๔) เผด็จการทหารก็ขึ้นมาใช้อำนาจในปี ๑๙๗๗ และลอกเลียนรูปแบบการปกครองของสหภาพโซเวียต ส่วนสาธารณรัฐประชาชนเยเมนหรือเยเมนใต้ก็ทำสนธิสัญญาพันธมิตรกับสหภาพโซเวียต (ปี ๑๙๘๔) นอกจากนี้ สหภาพโซเวียตยังเป็นพันธมิตรกับอินเดีย (สนธิสัญญาปี ๑๙๗๑) และอัฟกานิสถาน (สนธิสัญญาปี ๑๙๗๘) อีกด้วย กองเรือสหภาพโซเวียตจึงสามารถใช้ท่าเรือได้หลายแห่งในมหาสมุทรอินเดีย เพื่อสร้างความสมดุลด้านกำลังรหว่างตะวันออกกับตะวันตกในเอเชียได้ สหรัฐอเมริกาไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากเสนอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารให้แก่ปากีสถานในปี ๑๙๘๑ หลังจากระงับมาตั้งแต่ปี ๑๙๗๙ และเสริมกำลังที่ฐานทัพดีเอโกการ์เซีย (Diego-Garcia) (เกาะเล็กๆ ของอังกฤษในมหาสมุทรอินเดียที่ให้สหรัฐอเมริกาเช่า)

มหาสมุทรอินเดีย

การปฏิวัติอิสลามในอิหร่านช่วงปี ๑๙๗๘ - ๑๙๗๙ เริ่มจากความกังวลที่มีต่อการสร้างความทันสมัยที่รวดเร็วเกินไป จนเป็นการโค่นระบอบชาห์และสถาปนาสาธารณรัฐอิสลามขึ้นมา ซึ่งเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางการเมืองของอ่าวเปอร์เซียไปอย่างสิ้นเชิง หลังลี้ภัยอยู่ในฝรั่งเศส อิหม่ามโคมัยนีเดินทางกลับประเทศ (๑ กุมภาพันธ์ ๑๙๗๙) เพื่อนำการปฏิวัติอิหร่าน ระบอบการปกครองใหม่ของโคมัยนีมีนโยบายที่สวนทางกับนโยบายของชาห์ในทุก ๆ ด้าน ซึ่งในสมัยพระเจ้าชาห์โมฮัมหมัด เรซา (Shah Mohammad Reza) นั้น สหรัฐอเมริกายกย่องพระองค์ว่าเป็น “ตำรวจแห่งเปอร์เซีย” แต่หลังปฏิวัติ อิหร่านก็โดดเดี่ยวตัวเอง ลดการส่งออกน้ำมันลงครึ่งหนึ่ง เลิกติดต่อกับตะวันตก และเผยแพร่การปฏิวัติแบบจารีตนิยมไปทั่วโลกอาหรับ นับเป็นความสูญเสียที่มีนัยในแนวหน้าที่สำคัญของตะวันตกเพราะอิหร่านมีพรมแดนติดสหภาพโซเวียตและด้วยเหตุนี้อิหร่านจึงอยู่ใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตโดยตรง การปฏิวัติอิหร่านโดยนิกายชีอะห์กลายเป็นต้นแบบและกระตุ้นการเคลื่อนไหวของกลุ่มมุสลิมสายเคร่งไม่เฉพาะแต่ในตะวันออกใกล้เท่านั้น แต่ในที่ต่าง ๆ ทั่วโลกจากอินโดนีเซีย ผ่านมาเกริบ (Maghreb) จนถึงแอฟริกาดำ นอกจากนี้ อิหร่านยังทำให้ภูมิภาคอ่าวเปอร์เซียไร้เสถียรภาพ และสร้างความกังวลใจให้กับอิรักซึ่งเป็นประเทศที่แยกศาสนาออกจากรัฐ (secular state)

၂၆၆၂

อิรักคิดว่าสงครามครั้งนี้จะเป็นสงครามสายฟ้าแลบโดยชิงความได้เปรียบจากการปฏิวัติอิสลามและความอ่อนแอชั่วคราวของกองทัพอิหร่าน แต่ภายหลังการรุกของอิรัก (กันยายน ๑๙๘๐ - มีนาคม ๑๙๘๒) อิหร่านก็รุกกลับบ้าง (มีนาคม ๑๙๘๒ - เมษายน ๑๙๘๔) สงครามสายฟ้าแลบจึงกลายเป็นสงครามยืดเยื้อ อิหร่านซึ่งมีประชากร ๔๐ ล้านคน ไม่ล้ม ขณะที่อิรักซึ่งมีประชากร ๑๔ ล้านคน เริ่มอ่อนเปลี้ยเพลียแรง สัญชาตญาณความรักชาติและคำปลุกขวัญของโคมัยนีช่วยให้กองทัพอิหร่านอีกเต็มพอที่จะโต้ตอบ สงครามในช่วง ๔ ปี ถัดมา (เมษายน ๑๙๘๔ - สิงหาคม ๑๙๘๘) อิรักและอิหร่านผลักดันกันยิ่งถล่มเมืองของฝ่ายตรงข้ามและโจมตีเรือบรรทุกน้ำมัน ทำให้ความขัดแย้งยกระดับไปสู่นานาชาติ สงครามยังกระทบโลกอาหรับและตะวันออกไกล เพราะสงครามเผยให้เห็นความแตกแยกระหว่างประเทศอาหรับด้วยกัน และเร่งการรวมกลุ่มในภูมิภาคใหม่ โดยอิหร่านมีชีเรียและลิเบียสนับสนุน ขณะที่อิรักมีประเทศอาหรับสายกลางสนับสนุน เช่น ซาอุดีอาระเบีย ซึ่งห่วงเกรงผลกระทบที่จะตามมาหากการปฏิวัติอิหร่านขยายตัว เป็นต้น นอกจากนี้ สงครามยังกระทบต่อเวทีการเมืองระหว่างประเทศ และเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการแข่งขันระหว่างตะวันออกกับตะวันตก

เดิมพันของสงครามครั้งนี้กลายเป็นการควบคุมช่องแคบฮอร์มุซซึ่งน้ำมันทั้งหมดในภูมิภาคต้องลำนี้อย่างผ่าน สงครามทำให้อ่าวเปอร์เซียไม่ปลอดภัยและทำให้สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตแข่งขันกันเข้ามาแทรกแซง ในช่วงแรกสหภาพโซเวียตรื้อฟื้นสัมพันธไมตรีกับอิหร่านก่อน ต่อมาจึงปรับความสัมพันธ์กับอิรัก ขณะที่ประเทศตะวันตกสูญเสียการติดต่อกับอิหร่านซึ่งมีการเมืองและศาสนาสุดโต่งมากขึ้นเรื่อย ๆ และสนับสนุนการจับตัวประกันและการก่อการร้าย ส่วนสหรัฐอเมริกาสนับสนุนอิรักแต่ก็กลบสงอาวุธให้อิหร่านอย่างลับ ๆ สหรัฐอเมริกายังกระตุ้นให้รัฐต่าง ๆ ในอ่าวเปอร์เซีย (ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ กาตาร์ บาห์เรน และคูเวต) จัดตั้งคณะมนตรีความร่วมมือรัฐอ่าวอาหรับ (Cooperation Council for the Arab States of the Gulf) (๒๖ พฤษภาคม ๑๙๘๑) เพื่อมิให้เสียการควบคุมอ่าวเปอร์เซียและแหล่งน้ำมันจำนวนมากต่อไป

ปฏิกิริยาที่มีต่อการแทรกแซงออฟฟากานิสถานของสหภาพโซเวียต

เหตุการณ์ที่กระทบสันติภาพโลกมากที่สุดคือการที่กองทัพโซเวียตแทรกแซงอัฟกานิสถานในเดือนธันวาคม ๑๙๗๙ อัฟกานิสถานเป็นรัฐกึ่งชนระหว่างรัสเซียกับอินเดียมาตั้งแต่ในอดีต ในปี ๑๙๗๘ กองทัพรัฐประหารโค่นล้มระบอบกษัตริย์และจัดตั้งรัฐบาลนิยมโซเวียตขึ้นมาภายใต้การนำของนายนูร มุฮัมมัด ตารากิ (Nur Muhammad Taraki) หัวหน้าสายเหยี่ยวที่แข็งแกร่งที่สุดของพรรคคอมมิวนิสต์อัฟกานิสถาน ต่อมาเขาถูกลอบสังหารในเดือนกันยายน ๑๙๗๙ ด้วยฝีมือพรรคพวกของเลขาธิการพรรคชื่อนายฮะฟิซุลลาห์ อะมีน (Hafizullah Amin) ซึ่งสหภาพโซเวียตมองว่าไม่สามารถรับมือกับสงครามกองโจรต่อต้านการปฏิวัติได้ การกบฏขยายตัวไปทั่วจนกลายเป็นสงครามกลางเมืองในที่สุด มอสโคว์จึงตัดสินใจแทรกแซงอัฟกานิสถานเมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๑๙๗๙ ด้วยกำลังทหารหลายหมื่นคนและยุทโธปกรณ์จำนวนมาก และจัดตั้งรัฐบาลใหม่ภายใต้การบริหารของนายบับรัก การ์มาล (Babrak Karmal) จึงเกิดคำถามขึ้นมาว่า สหภาพโซเวียตละทิ้งนโยบายการผ่อนคลายความตึงเครียด หรือกรณีนี้เป็นเพียงปัญหาธรรมดา ปัญหาหนึ่งของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แล้วทำไมถึงยอมเสี่ยงต่อการทำลายภาพลักษณ์ของตนด้วยการใช้กำลังโจมตีรัฐชายขอบ หรือเพื่อปกป้องพื้นที่ระวังป้องกันของตนหรือเพื่อสร้างความได้เปรียบทางยุทธศาสตร์ด้วยการยึดดินแดนที่ไม่ไกลจากอ่าวเปอร์เซียกันแน่

สหภาพโซเวียตอ้างปฏิบัติการครั้งนี้ว่าเป็นปฏิบัติการทางอุดมการณ์ที่ได้ ได้รับความเห็นชอบจาก “ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชนชั้นกรรมาชีพ” ด้วย การขัดขวางมิให้ประเทศที่เข้ามาอยู่ในค่ายสังคมนิยมต้องกลับออกไป ซึ่งตรงตาม หลักนิยมของเบรชเนฟ นอกจากนี้ ยังเป็นการเล่นเกมทางยุทธศาสตร์ เพราะช่วย ให้สหภาพโซเวียตเข้าใกล้อ่าวเปอร์เซียและติดต่อดโดยตรงกับปากีสถานซึ่งเป็น พันมิตรของสหรัฐอเมริกา และกับอิหร่านซึ่งกำลังอยู่ท่ามกลางการปฏิวัติ

สหภาพโซเวียตคาดไม่ถึงว่าจะมีปฏิกิริยาตอบโต้การแทรกแซงครั้งนี้อย่างรุนแรง สมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติประณามการกระทำครั้งนี้ด้วยคะแนนเสียง ๑๐๔ เสียง ไม่ประณาม ๑๘ เสียง แลงดออกเสียง ๑๘ เสียง ขณะที่ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศมุสลิมที่กรุงอิสลามาบัด (ปากีสถาน) ในเดือนมกราคม ๑๙๘๐ มีมติเอกฉันท์ประณาม “การรุกรานต่อชาวอัฟกาน” ส่วนประเทศตะวันตกมองการแทรกแซงครั้งนี้ว่าเป็นการรุกรานที่ทำให้ต้องมีการทบทวนการผ่อนคลายความตึงเครียด เนื่องจากภายใต้ข้ออ้างทางอุดมการณ์นั้น สหภาพโซเวียตต้องการขยายพื้นที่ระงับป้องกันของตนออกไปอย่างไม่สิ้นสุด

ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ตอบโต้ด้วยการห้ามขายอาวุธพิฆาตและอุปกรณ์เทคโนโลยีขั้นสูงแก่สหภาพโซเวียตแต่ก็เป็นเพียงบางส่วน และคว่ำบาตรกีฬาโอลิมปิกที่กรุงมอสโกในปี ๑๙๘๐ แต่มาตรการเหล่านี้ไม่ทำให้สหภาพโซเวียตล่าถอย ในทางตรงกันข้าม ปัญหาอัฟกานิสถานสั่นคลอนสหรัฐอเมริกาซึ่งหลักโหลมานานจากบาดแผลเวียดนาม และมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นที่ทำให้โรนัลด์ เรแกนจากพรรคริพับลิกันได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๘๐ ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียงในเรื่องการต่อต้านสหภาพโซเวียตและเป็นปรปักษ์ต่อการผ่อนคลายความตึงเครียด ส่วนในสนามรบนั้น การต่อต้านอย่างทรหดของชาวอัฟกานขัดขวางไม่ให้กองทัพโซเวียตได้ชัยชนะทางทหารและทำให้สหภาพโซเวียตอยู่ในสถานการณ์ที่พ่ายแพ้แบบเดียวกับสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม

แอฟริกา

จนถึงปี ๑๙๗๕ แอฟริกาโดยส่วนใหญ่ยังอยู่นอกความขัดแย้งระหว่างตะวันออกกับตะวันตกและยังคงอยู่ใต้อิทธิพลของยุโรปตะวันตก แต่ในช่วงระหว่างปี ๑๙๗๕ - ๑๙๘๕ แอฟริกาตกเป็นเหยื่อของความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างสองอภิมหาอำนาจ จึงหวือหวาและพังพินาศจากการสู้รบด้วยอาวุธ และทำให้แอฟริกาตกอยู่ในสภาวะทุกข์ยากมากกว่าช่วงเป็นอาณานิคม

จริงอยู่ที่การปลดปล่อยอาณานิคมในแอลจีเรียและคองโกกระทำภายใต้ความรุนแรงและมีการเสียชีวิตหน้า แต่โดยทั่วไปประเทศส่วนใหญ่ได้รับเอกราชอย่างสันติและยังคงรักษาสายสัมพันธ์กับอดีตเมืองแม่ของตนเอาไว้ เช่น เครือจักรภพประชาคมฝรั่งเศส หรือกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส เป็นต้น

၆၅၆

เหตุผลทางเศรษฐกิจของเดิมนั้นแอฟริกา

แอฟริกาประกอบด้วยรัฐที่อ่อนแอในด้านเศรษฐกิจและไม่มีความมั่นคง
 ในด้านการเมือง มีพรมแดนที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง และบ่อยครั้งที่ประเทศเหล่านี้
 ตกเป็นเหยื่อ ๆ จากความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง แต่แอฟริกาก็กลายเป็น
 เติมน้ำมันที่สำคัญในช่วงปลายทศวรรษ ๑๙๗๐ ด้วยเหตุผลหลายประการ

ประชากรแอฟริกาเป็นที่เก็บขุมทรัพย์แร่ธาตุจำนวนมากมหาศาล ในช่วงต้นทศวรรษ ๑๙๘๐ แอฟริกาผลิตแร่ธาตุที่สำคัญอย่างยิ่งให้แก่โลกอุตสาหกรรม ในอัตราส่วนที่ใหญ่มาก เช่น เพชร ๗๕% ทองคำและโคบอลต์ ๗๐% วานาเดียม และแพลทินัม ๕๐ % โครเมียมและแมงกานีส ๓๐ - ๓๕ % ยูเรเนียมและทองแดง ๒๐% เป็นต้น

ประการต่อมา การเพิ่มจำนวนของเรือบรรทุกน้ำมันขนาดยักษ์ทำให้เส้นทางขนส่งน้ำมันจากอ่าวเปอร์เซียมายังยุโรปเลิกผ่านคลองสุเอซแล้วเปลี่ยนไปใช้เส้นทางแหลมกู๊ดโฮป (Good Hope) ได้สุดของทวีปแอฟริกาแทน ช่วงทศวรรษ ๑๙๘๐ ๖๐% ของน้ำมันที่ถูกลำเลียงไปยุโรป และ ๓๐% ของน้ำมันที่ถูกลำเลียงไปอเมริกาผ่านเส้นทางนี้ การควบคุมเส้นทางและจุดแวะพักจึงกลายเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลเหล่านี้ แอฟริกาและโดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนใต้ของทวีป จึงกลายเป็นเดิมพันหลักทางยุทธศาสตร์และพื้นที่แย่งชิงแห่งใหม่สำหรับค่ายทั้งสอง

การเข้ามาปักหลักของคอมมิวนิสต์

ประเทศคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ อันได้แก่ สหภาพโซเวียต คิวบา และจีน สามารถเล็ดลอดเข้าไปในแอฟริกาได้โดยอาศัยผลของการปลดปล่อยอาณานิคม โปรตุเกสและการปฏิวัติในมาดากัสการ์และเอธิโอเปียเพื่อวางเบี้ยของตนในแอฟริกา

สหภาพโซเวียตแทรกแซงในแอฟริกา เกิดจากความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างไม่มีเงื่อนไขระหว่างมอสโกกับขบวนการปลดแอกต่างๆ และจากความช่วยเหลือทางการเงินจำนวนมากที่ให้แก่มลุ่มกบฏต่างๆ (เช่น กลุ่ม SWAPO ในนามิเบียและกลุ่ม ANC ในโรดิเซีย) การเยือนแทนซาเนีย แซมเบีย และโมซัมบิกของนายนิโคลาส ปอดกอร์นี (Nicolai Podgorny) (๒๒ มีนาคม - ๑ เมษายน ๑๙๗๗) ถือเป็นการเดินทางของผู้นำสหภาพโซเวียตครั้งแรกในแอฟริกาดำ การแทรกแซงของสหภาพโซเวียตอยู่ในรูปของการขนส่งที่ละมวก ๆ เช่น ใช้เครื่องบินลำเลียงขนาดใหญ่ที่มีรัศมีทำการระยะไกลหรือกองเรือสินค้าและยุทธโปกรณ์ขนาดใหญ่ เป็นต้น แต่ก็เชื่อว่าสำเร็จไปทั้งหมดอย่างเช่นที่ล้มเหลวในอียิปต์ ชูดาน และโซมาลี ด้วยเหตุนี้การแทรกแซงของสหภาพโซเวียตโดยส่วนใหญ่จึงไม่กระทำโดยตรงแต่จะใช้การส่งผู้เชี่ยวชาญจากเยอรมนีตะวันออกหรือคิวบาแทน

ความสนใจในแอฟริกาของคิวบาเริ่มแสดงออกมตั้งแต่เซ กวารราเยือนแอฟริกาในปี ๑๙๖๕ และเป็นจริงในปี ๑๙๗๕ โดยชาวคิวบาจำนวนมากแทรกแซงในแองโกลา การแทรกแซงของทหารคิวบาในแองโกลาและโมซัมบิก (ปฏิบัติการ Carlota) ใช้การขนส่งทางอากาศที่ลำเลียงยุทธโปกรณ์ของสหภาพโซเวียตไปให้เฟรลิโมจนได้รับชัยชนะในโมซัมบิก และใช้ขบวนการ MPLA จนมีชัยชนะในการปลดแอกนิยมตะวันตกอีกสองขบวนการในแองโกลา การมีกำลังทหารคิวบาอยู่ในแองโกลา โมซัมบิก เอธิโอเปีย แทนซาเนีย คองโก และเซียร์ราลีโอนทำให้คิวบากลายเป็นมหาอำนาจนอกทวีปอันดับหนึ่งในแอฟริกา แต่ความสัมพันธ์ระหว่างมอสโกกับฮาวานาในแอฟริกามีความซับซ้อน เนื่องจากคิวบาเป็นทหารรับจ้างของมอสโกแต่ก็แสดงออกอย่างเป็นอิสระเช่น “มิชชันนารี” ผู้เผยแพร่อุดมการณ์ เห็นได้จากการเดินทางไปเยือนลิเบีย โซมาลี เอธิโอเปีย แทนซาเนีย โมซัมบิก และแองโกลาของฟิเดล กัสโตร ระหว่างวันที่ ๑๒ - ๓๐ มีนาคม ๑๙๗๗

ในแอฟริกาตะวันออก สหภาพโซเวียตเข้าไปปักหลักในโซมาเลียเป็นอันดับแรก ภายหลังการรัฐประหารของนายชีอาด บาร์รี (Siad Barre) ในปี ๑๙๖๙

สหภาพโซเวียตมอบความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารและทำสนธิสัญญา มิตรภาพและความร่วมมือกับโซมาเลีย แต่ต่อมาในปี ๑๙๗๖ เกิดการพลิกผันมิตร ขึ้น เมื่อสหภาพโซเวียตละทิ้งโซมาเลียเพื่อไปเข้ากับเอธิโอเปีย ซึ่งกลายเป็นประเทศ คอมมิวนิสต์หลังจักรพรรดิเฮลี เซลาสซีอุโกโค่น (๑๒ กันยายน ๑๙๗๔) โดยกลุ่ม นายทหารหนุ่มนิยมลัทธิมาร์กซิสต์ - เลนินนิสต์ และต่อมาพันโทเมงกิสตู ไฮเล มา เรียม (Mengistu Haile Mariam) ขึ้นเป็นประมุขของเอธิโอเปียหลังจากมีความ พยายามรัฐประหารเกิดขึ้น (๓ กุมภาพันธ์ ๑๙๗๗) ตามมาด้วยการกวาดล้างอย่าง โหดเหี้ยม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเอธิโอเปียเริ่มปฏิบัติการยึดโอกาเดน (Ogaden) กลับคืนมา ซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบสูงขนาดใหญ่กึ่งทะเลทราย มีประชากรเป็นชาว โซมาเลียและถูกผนวกเข้ากับโซมาเลีย เอธิโอเปียพร้อมด้วยทหารคิวบาอีก ๒๐,๐๐๐ คน ยึดโอกาเดนกลับคืนมาได้ในเดือนมีนาคม ๑๙๗๘ นอกจากนี้ยังเอาชนะ สงครามกองโจรของกลุ่มแนวร่วมที่ต้องการแยกแคว้นเอริเทรียให้เป็นอิสระ ดินแดนดังกล่าวเคยเป็นอาณานิคมของอิตาลีจนถึงปี ๑๙๔๑ ต่อมาถูกยกให้อยู่ ภายใต้การปกครองของอังกฤษจนถึงปี ๑๙๕๒ กระทั่งสหประชาชาติมอบดินแดน นี้ให้กับเอธิโอเปีย

ภายในเวลาเพียงไม่กี่ปี สหภาพโซเวียตประสบความสำเร็จอย่างมากใน การขยายอิทธิพลของตน แองโกลาและเอธิโอเปียเข้าเป็นสมาชิกของสภาความ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ (COMECON) ขณะที่โมซัมบิก คองโก และ เบนิน กลายเป็นที่มั่นให้กับนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียต นอกจากนี้ สหภาพโซเวียตยังรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับแอลจีเรียและลิเบียอีกด้วย

ปฏิกิริยาของตะวันตก

ตะวันตกมีปฏิกิริยาตอบโต้การรุกของสหภาพโซเวียตในครั้งนี้อย่างจำกัด ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ สหรัฐอเมริกาเว้นระยะห่าง ในความสัมพันธ์กับแอฟริกาใต้ เห็นด้วยกับการขึ้นสู่อำนาจของรัฐบาลที่มีเสียงข้าง มากเป็นชาวนิวกินีในซิมบับเว (อดีตโรดีเชีย) และงดเว้นการแทรกแซงโดยตรง

นอกจากนี้ ความขัดแย้งจากสงครามเวียดนามทำให้สหประชาชาติจะอนุมัติงบประมาณความช่วยเหลือทางทหารใหม่ๆ แต่เมื่อถึงยุคของประธานาธิบดีเรแกน สหรัฐอเมริกาก็กลับมามีนโยบายสนับสนุนแอฟริกาใต้ ช่วยเหลือแนวร่วมต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแองโกลา และสนับสนุนระบอบอนุรักษนิยม เช่น ในคองโก เป็นต้น ส่วนการดำเนินนโยบายของอังกฤษมีลักษณะปกปิดแต่ก็มีประสิทธิภาพในบางครั้ง เช่น การนำซิมบับเวไปสู่เอกราชในปี ๑๙๘๐ เป็นต้น แต่จุดยืนของนายกรัฐมนตรีมาร์กาเรต แทตเชอร์ ถูกมองว่าเข้าข้างแอฟริกาใต้มากเกินไปและนำมาซึ่งวิกฤตครั้งใหญ่ภายในเครือจักรภพในปี ๑๙๘๖

ส่วนฝรั่งเศสพยายามหยุดยั้งการเกิดภาวะไร้เสถียรภาพและด้านทางการเมือง ขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในแอฟริกาอย่างต่อเนื่อง อันที่จริง ฝรั่งเศสเล่นบทบาทเป็นตำรวจในภูมิภาค เนื่องจากฝรั่งเศสยังรักษาสายสัมพันธ์พิเศษกับบางประเทศอยู่ เช่น เซเนกัล ไชวอรี โคสต์ และกาบอง เป็นต้น และปรับปรุงความสัมพันธ์กับคองโก ฝรั่งเศสส่งกำลังทหารจำนวน ๑๐,๐๐๐ คน ไว้ในจังหวัดหรือดินแดนโพ้นทะเลของตน ได้แก่ เกาะเรอูนียง (Réunion) และมายอต (Mayotte) [การลงประชามติในมายอตเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๑๙๗๖ เห็นด้วยกับการรวมกับฝรั่งเศสต่อไป ซึ่งต่างจากเกาะอื่นๆ ในหมู่เกาะคอโมโรส (Comoros) ที่ปฏิเสธ] และในดินแดนชนเผ่าอะฟาร์ (Afar) และอิสซา (Issa) ซึ่งได้เอกราชเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๑๙๗๗ รวมทั้งในฐานะที่ฝรั่งเศสสามแห่งในเซเนกัล ไชวอรี โคสต์ และกาบอง นอกจากนี้ ฝรั่งเศสยังทำข้อตกลงทางทหารกับประเทศส่วนใหญ่ที่เคยเป็นอาณานิคมเพื่อสนับสนุนยุโรปปรมาณูและที่ปรึกษาทางทหาร

ฝรั่งเศสช่วยประคับประคองรัฐบาลที่อยู่ในอำนาจ ฝรั่งเศสช่วยเหลือระบอบการปกครองของประธานาธิบดีโมบูตูจากการถูกคุกคามจากกองกำลังต่างชาติที่บุกเข้ามาในแคว้นชาบา (Shaba) ผ่านทางแองโกลาในเดือนเมษายน ๑๙๗๗ และร่วมในปฏิบัติการทางทหารที่เมืองโคลเวซี (Kolwezi) (๑๙ พฤษภาคม ๑๙๗๘) เพื่อปลดปล่อยเหมืองแร่ให้รอดพ้นจากการคุกคามของแองโกลา ฝรั่งเศสยัง

แทรกแซงทางทหารโดยตรงในชาติเพื่อด้านการรุกรานของกองกำลังลิเบียและการทำสงครามกองโจรของกลุ่ม Frolinat (National Liberation Front of Chad หรือ แนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติชาด) รวมทั้งช่วยเหลือโมร็อกโกและมอริเตเนียในการต่อสู้กับแนวร่วมโปลีซารีโอ (Polisario Front)

แต่แอฟริกาไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ที่มหาอำนาจต่าง ๆ มาเผชิญหน้ากันเท่านั้น แต่ยังมีตัวแสดงระดับภูมิภาคอื่นๆ เข้าร่วมอีกด้วย เช่น แอลจีเรียและลิเบีย เป็นต้น

ตัวแสดงระดับภูมิภาค

แอลจีเรีย ภายใต้การนำของนายโฮอารี บูเมเดีย (ปี ๑๙๖๕ - ๑๙๗๘) มีบทบาทสำคัญในการชี้นำแนวทางของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในช่วงทศวรรษ ๑๙๗๐ โดยพยายามให้มีระเบียบโลกทางเศรษฐกิจใหม่ นอกจากนี้ แอลจีเรียยังเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระหว่างอิหร่านกับอิรัก ลิเบียกับชาด และระหว่างกลุ่มต่อต้านปาเลสไตน์ด้วยกัน แอลจีเรียจึงเป็นประเทศในโลกที่สามที่โดดเด่นที่สุด

ลิเบีย มีประชากรเบาบาง (๔ ล้านคน) แต่ครอบครองทรัพยากรน้ำมันขนาดมหึมา ลิเบียอยู่ภายใต้การนำของพันเอกกัตดาฟีตั้งแต่การปฏิวัติโค่นล้มระบอบกษัตริย์เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๑๙๖๙ ในตอนแรกนโยบายต่างประเทศของกัตดาฟีคือการปฏิเสธการเมืองแบบเลือกค่ายและเป็นปรปักษ์กับสองอภิมหาอำนาจ แต่ต่อมาลิเบียรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตและใกล้ชิดกันมากขึ้น แต่เหนืออื่นใด กัตดาฟีเป็นนักชาตินิยมอาหรับที่นำเอาความมั่งคั่งจากทรัพยากรน้ำมันของลิเบียมารับใช้ศาสนาอิสลามและการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อการปฏิวัติ ในช่วงต้นทศวรรษ ๑๙๘๐ กลุ่มประเทศตะวันตกเห็นอิทธิพลของกัตดาฟีแผ่ขยายไปทั่ว และความตึงเครียดระหว่างสหรัฐอเมริกากับลิเบียก็ถึงขีดสุดเมื่อเครื่องบินขับไล่และเครื่องบินทิ้งระเบิดของสหรัฐอเมริกากว่าห้าสิบลำถล่มกรุงตริโปลีและเมืองเบนกาซีในคืนวันที่ ๑๔ - ๑๕ เมษายน ๑๙๘๖ อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของกัตดาฟีลดลงเมื่อราคาน้ำมันร่วงลงอย่างมากในช่วงต้นทศวรรษ

๑๙๘๐ และจากคำประกาศที่ไม่ถูกกาลเทศะของเขา รวมถึงจากการแทรกแซงทางทหารของลิเบียในชาติ

ความขัดแย้งระดับภูมิภาค

ชาติ มีเนื้อที่ ๑,๒๘๔,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร มีประชากรไม่ถึง ๘ ล้านคน ประกอบด้วยชาวคริสเตียนและกลุ่มนับถือผีในภาคใต้และชาวมุสลิมในภาคเหนือ ความขัดแย้งภายในซึ่งถูกลิเบียปลุกปั่น ลูกลามจนเป็นการก่อกบฏและนำมาซึ่งการแทรกแซงของฝรั่งเศสและลิเบีย (เมษายน ๑๙๗๘ - พฤษภาคม ๑๙๘๐) ในปี ๑๙๗๙ ข้อตกลงลากอส (Lagos) รับรองรัฐบาลของนายกูญี เอดเดย (Goukouni Oueddei) ว่าเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรม แต่ต่อมาถูกนายฮินเซน ฮาเบร (Hissen Habré) โค่นล้มในเดือนมิถุนายน ๑๙๘๒ หลังจากนั้นมา นายกูญี เอดเดย ก็เริ่มตอบโต้เพื่อยึดเมืองหลวงเอ็นจาเมนา (N'Djamena) กลับคืนมา โดยมีลิเบียคอยให้ความช่วยเหลือ ลิเบียใช้กำลังเข้ายึดเมืองฟายาลาโซ (Faya - Largeau) ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนเหนือของชาติในเดือนกรกฎาคม ๑๙๘๓ หลังจากลี้ภัยอยู่พักหนึ่ง ฝรั่งเศสก็ตัดสินใจส่งหน่วยพลร่มเข้าแทรกแซงภายใต้ชื่อปฏิบัติการมอนตา (Manta) แต่จบลงอย่างรวดเร็ว (สิงหาคม ๑๙๘๓ - พฤศจิกายน ๑๙๘๔) เนื่องจากการทำข้อตกลงระหว่างปารีสกับลิเบียเกี่ยวกับการถอนทหารทั้งหมดออกจากชาติ (๑๗ กันยายน ๑๙๘๔) ทว่าการโจมตีของกองกำลังฝึกไฟลิเบียของนายกูญี เอดเดย ยังคงดำเนินต่อไปทำให้ฝรั่งเศสเข้าแทรกแซงอีกครั้งด้วยปฏิบัติการทางอากาศชื่อเอแปร์วี่เย (Épervier) (กุมภาพันธ์ ๑๙๘๖) และสนับสนุนนายฮินเซน ฮาเบร ซึ่งสามารถยึดพื้นที่ในภาคเหนือที่ถูกลิเบียยึดครองกลับคืนมาได้ (มีนาคม ๑๙๘๗) ยกเว้นฉนวนอูซุ (Aouzou Strip) (๑๑๔,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร) ซึ่งตั้งอยู่เหนือสุดของชาติ ถูกลิเบียผนวกตั้งแตปี ๑๙๗๓

ชาฮาราตะวันตก ตกเป็นอาณานิคมของสเปนจากข้อตกลงที่ทำกับฝรั่งเศส มีภูมิประเทศเป็นทะเลทรายกว้าง ๒๕๖,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร และดึงดูดความสนใจจากประเทศเพื่อนบ้านที่ได้รับเอกราชคือ แอลจีเรีย มอริเตเนีย และ

โมร็อกโก กษัตริย์ฮัสซันที่ ๒ (Hussan) แห่งโมร็อกโกเรียกร้องกรรมสิทธิ์ด้วยการจัดการเดินขบวนเพื่อสันติภาพไปยังซาฮาราตะวันตก (พฤศจิกายน ๑๙๗๕) ในช่วงที่นายพลฟรังโกของสเปนป่วยหนัก การเจรจาสามฝ่ายระหว่างสเปน โมร็อกโก และมอริเตเนียบรรลุเป็นข้อตกลงซึ่งลงนามเมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๑๙๗๕ เห็นชอบให้พลเมือง ๗๔,๐๐๐ คน ในซาฮาราตะวันตกกำหนดอนาคตด้วยตนเอง และจบลงด้วยการแบ่งดินแดนระหว่างโมร็อกโกกับมอริเตเนีย แนวร่วมปลดปล่อยโปลีซารีโอ (Polisario Front หรือ Popular Front for the Liberation of Saguia el-Hamra and Río de Oro) ก่อตั้งในปี ๑๙๗๓ ในตอนแรกนั้นเห็นชอบกับการรวมเข้ากับมอริเตเนีย แต่ถูกแอลจีเรียยุยงให้ประกาศเอกราช หลังจากทหารสเปนถอนตัวออกไป แนวร่วมโปลีซารีโอก็ประกาศเป็น “สาธารณรัฐประชาธิปไตยอาหรับซาห์ราวี (Sahrawi Arab Democratic Republic)” เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๑๙๗๖ และได้รับการรับรองจากแอลจีเรียทันที ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโมร็อกโกกับแอลจีเรียตึงเครียดจนถึงขั้นมีการปะทะกันระหว่างกองกำลังของทั้งสองประเทศในซาฮาราตะวันตก (มกราคม ๑๙๗๗) ส่วนแนวร่วมโปลีซารีโอก็ทำสงครามกองโจรต่อต้านมอริเตเนียอย่างต่อเนื่องด้วยการซุ่มโจมตีหรือวางระเบิด จนมอริเตเนียถอนตัวออกจากความขัดแย้งภายหลังประธานาธิบดีมอคตาร์อูลต์ดาดดาร์ (Moktar Ould Daddah) ถูกโค่น (๑๐ กรกฎาคม ๑๙๗๘) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวร่วมโปลีซารีโอทำสงครามกองโจรต่อต้านโมร็อกโกที่ต้องการยึดดินแดนตอนเหนือของซาฮาราตะวันตกเอาไว้เพราะอุดมไปด้วยแร่ฟอสเฟต การรับรองรัฐซาห์ราวีขององค์การเอกภาพแอฟริกา (กุมภาพันธ์ ๑๙๘๒) และการรับรองรัฐดังกล่าวเข้าเป็นสมาชิกขององค์การฯ (ปี ๑๙๘๔) ทำให้เกิดวิกฤตที่รุนแรงกับโมร็อกโก ซึ่งถูกโดดเดี่ยวมากขึ้นเรื่อยๆ ในแอฟริกา และต่อมาโมร็อกโกยอมรับหลักการลงประชามติเพื่อกำหนดอนาคตของตนเองในซาฮาราตะวันตก

วิกฤตนี้แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอขององค์การเอกภาพแอฟริกา ซึ่งนอกจากจะไม่ได้ทำให้อุดมการณ์รวมประเทศแอฟริกัน (Pan - Africanism) สำเร็จแล้ว ยังทำงานเหมือนเป็นที่ประชุมผู้นำประเทศธรรมดา ๆ เท่านั้น จึงไม่สามารถ

แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกได้ เพราะต้องยึดหลักการ “ไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐ” (มาตรา ๓ ของกฎบัตรองค์การเอกภาพแอฟริกา) แอฟริกาจึงถูกคุกคามจากการแตกออกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อย โดยมีการดำเนินการทางการเมืองเฉพาะในระดับอนุภูมิภาคซึ่งเต็มไปด้วยความแตกแยกระหว่างกลุ่มนิยมสายกลางกับกลุ่มปฏิภิริยาระหว่างชาวแอฟริกันที่พูดภาษาฝรั่งเศสกับชาวแอฟริกันที่พูดภาษาอังกฤษหรือโปรตุเกส และระหว่างรัฐเล็กกับรัฐใหญ่ ยกตัวอย่างเช่น แอฟริกาตะวันตกที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส ๗ ประเทศ ทำข้อตกลงที่จะไม่รุกรานระหว่างกันและให้มีความช่วยเหลือทางทหารต่อกัน (Non - Aggression and Defence Assistance Agreement) เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๑๙๗๗ เพื่อถ่วงดุลกับไนจีเรีย ซึ่งเป็นประเทศยักษ์ใหญ่ในแอฟริกาตะวันตก (ประชากร ๘๓ ล้านคน และมีกองทัพขนาดใหญ่) ด้วยเหตุนี้ แอฟริกาจึงยังคงเป็นเดิมพันในการเผชิญหน้าระหว่างนานาชาติ

ปัญหาของแอฟริกาได้กลายเป็นปัญหาระดับนานาชาติในช่วงทศวรรษ ๑๙๗๐ หลังได้รับเอกราชจากอังกฤษ ตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๕๐ เป็นต้นมา มีการใช้นโยบายถือผิว (apartheid) ภายใต้การบริหารของนายเฮนดริก เฮอร์เวิร์ด (Hendrik Verwoerd, ปี ๑๙๕๘ - ๑๙๖๖) จอห์น โวรสเตอร์ (John Vorster, ปี ๑๙๖๖ - ๑๙๗๘) และปีเตอร์ โบทา (Pieter W.Botha, ปี ๑๙๗๘ - ๑๙๘๙)

สหภาพแอฟริกาได้มีประชากรผิวขาวเป็นชนกลุ่มน้อย (๒๐%) และประสบปัญหาเมื่อประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวผิวดำ (๗๐%) และชาวอินเดียนกับลูกครึ่ง (๑๐%) ภายหลังการปลดปล่อยอาณานิคมในแอฟริกาและการให้เอกราชแก่อาณานิคมโปรตุเกส (ปี ๑๙๗๔) และนายชิรานานา (Tsiranana) ประธานาธิบดีมาดากัสการ์ถูกโค่น (ปี ๑๙๗๒) แล้วแอฟริกาได้ก็ไม่ปลอดภัยจากเหตุการณ์ภายนอกประเทศอีกต่อไป เนื่องจากสูญเสียพื้นที่ระวังป้องกันรอบประเทศของตน ขณะที่ภายในประเทศ เกิดกระแสชาตินิยมผิวดำต่อต้านนโยบายถือผิวภายใต้การนำของสมัชชาแห่งชาติแอฟริกัน (African National Congress : ANC) ซึ่ง

ก่อตั้งในปี ๑๙๑๒ แอฟริกาใต้ถูกวิจารณ์อย่างรุนแรงและถูกโดดเดี่ยวจากประเทศแอฟริกันอื่น ๆ ที่ต้องการช่วยเหลือชาวผิวดำด้วยกัน และถูกกีดกันจากนานาชาติมากขึ้นเรื่อย ๆ แม้ว่าจะมีการประกาศภาวะฉุกเฉิน แต่ความรุนแรงก็ยังดำเนินต่อไปในเมืองที่มีชาวผิวดำอยู่อาศัย เช่น โซเวโท (Soweto) ในเดือนมิถุนายน ๑๙๗๖ และตุลาคม ๑๙๗๗ โดยมีสมัชชาแห่งชาติแอฟริกัน (ANC) ให้การสนับสนุน เป็นต้น

สหรัฐอเมริกาและอังกฤษไม่เห็นด้วยกับการใช้มาตรการทางเศรษฐกิจกับแอฟริกาใต้ แม้ว่ากลุ่มประเทศตะวันตกจะเห็นอกเห็นใจหรือยอมรับการต่อสู้ของชาวผิวดำที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ แต่ก็อ่อนไหวต่อเดิมพันเนื่องจากแอฟริกาใต้เป็นชัยภูมิสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์เพราะมีการใช้เส้นทางเดินเรือผ่านแหลมกู๊ดโฮปอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรือบรรทุกน้ำมันที่มาจากอ่าวเปอร์เซีย แอฟริกาใต้ยังอุดมไปด้วยแร่ธาตุที่มีค่า (ทองคำ แพลทินัม เพชร) และแร่ธาตุที่มีค่าเชิงยุทธศาสตร์ (โครเมียม แมงกานีส วาเนเดียม) อีกทั้งแอฟริกาใต้ยังต่อต้านการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในแอฟริกาอีกด้วย

เมื่อถูกโดดเดี่ยวมากขึ้น สหภาพแอฟริกาใต้จึงพยายามกอบกู้ภาพพจน์ด้วยการก่อตั้งรัฐของชนพื้นเมืองบันตุสถาน (Bantustan) ขึ้นมา ได้แก่ ซิสไก (Ciskei) เวนดา (Venda) โบพูทัตสวานา (Bophuthatswana) และทรานสไก (Transkei) ประเทศเหล่านี้มีเอกราชในทางทฤษฎี แต่ระบบเศรษฐกิจขึ้นกับแอฟริกาใต้ ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีโบทา (Botha) แอฟริกาใต้สามารถรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดนโดยอาศัยกำลังทหารที่เหนือกว่า และยังช่วยเหลือแนวร่วมที่ต่อสู้กับรัฐบาลลูอันดา (Luanda เมืองหลวงของแองโกลา) และกับรัฐบาลมาปูโต (Maputo เมืองหลวงของโมซัมบิก) นอกจากนี้ แอฟริกาใต้ยังรุกรานอธิปไตยของแองโกลาบ่อยครั้งโดยอ้างว่าเพื่อขับไล่กลุ่มชาตินิยมนามิเบียขององค์การประชาชนแอฟริกาตะวันตกเฉียงใต้ (SWAPO) เนื่องจากนามิเบียเป็นส่วนหนึ่งของแนวป้องกันของแอฟริกาใต้ซึ่งประกอบด้วยนามิเบียและโรดีเซีย

นามิเบียเป็นกรณีเฉพาะ อดีตเคยเป็นอาณานิคมของเยอรมนีแต่ต่อมาถูกยกให้อยู่ภายใต้อาณัติของแอฟริกาใต้ นามิเบียตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของแอฟริกา มีเนื้อที่ ๘๒๔,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร และมีทรัพยากรแร่ธาตุจำนวนมาก แต่ถูกสันคลอนจากการเคลื่อนไหวของแนวร่วมปลดปล่อยขององค์การประชาชนแอฟริกาตะวันตกเฉียงใต้ (SWAPO หรือ South West Africa People's Organization) ซึ่งมี MPLA และสหภาพโซเวียตคอยให้การสนับสนุน ส่วนในโรดีเซียชนกลุ่มน้อยผิวขาว (๔%) ประกาศเอกราชจากอังกฤษในปี ๑๙๖๕ และปราบขบวนการต่อต้านของชาวผิวดำได้สำเร็จ แต่อังกฤษช่วยไกล่เกลี่ยการเมืองในโรดีเซีย (เปลี่ยนชื่อเป็นซิมบับเว) เพื่อให้มีการตั้งรัฐบาลผสมระหว่างชาวผิวขาวกับชาวผิวดำ และมอบเอกราชให้โรดีเซียอย่างเป็นทางการในเดือนเมษายน ๑๙๘๐

มหาสมุทรแปซิฟิก

มหาสมุทรแปซิฟิกเป็นสถานที่ที่มีหาอำนาจต่าง ๆ มาเผชิญหน้ากันตั้งแต่ปี ๑๙๔๕ และมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ สงครามเย็นเปลี่ยนความขัดแย้งในภูมิภาคเป็นสงครามเปิด เช่น สงครามเกาหลีและสงครามปลดปล่อยอาณานิคมเป็นต้น หมู่เกาะต่าง ๆ ได้รับเอกราช เช่น ฟิจิ (ปี ๑๙๗๐) ปาปัวนิวกินี (กันยายน ๑๙๗๕) และนิวเฮบริดีส์ (New Hebrides) ซึ่งเป็นอดีตอาณานิคมร่วมของฝรั่งเศสกับอังกฤษ ได้รับเอกราชและเปลี่ยนชื่อเป็น วานูอาตู (Vanuatu) (กรกฎาคม ๑๙๘๐) เป็นต้น ในอดีตมหาสมุทรแปซิฟิกเป็น “พื้นที่ว่างเปล่า” และอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกา แต่การพัฒนาเศรษฐกิจบริเวณชายฝั่งมหาสมุทรและแรงกระตุ้นจากข้ออำนาจต่าง ๆ ทำให้มหาสมุทรแปซิฟิกกลายเป็นกระดานหมากรุกขนาดมหึมาที่มีผู้เล่นสี่ประเทศด้วยกันคือ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต จีน และญี่ปุ่น

สหรัฐอเมริกาวางกำลังของตนตั้งแต่ฮาลาสกาไปจนถึงฟิลิปปินส์ โดยมีฐานทัพที่อ่าวซูบิกและที่สนามบินคลาร์ก (จนถึงเดือนกันยายน ๑๙๙๒) รวมทั้งในฮาวายและเกาหลี ขณะที่สหภาพโซเวียตตอบโต้ด้วยการเพิ่มจำนวนฐานทัพเรือ

ของตนในคัมชัตคา (Kamchatka) เกาะชัคคาลิน วลาดิวอสต็อก และบนชายฝั่ง เวียดนามที่คัมรานห์ (Cam - Ranh) และดานัง

หลังจากแปซิฟิกหมดสภาพเป็น “ทะเลสาบอเมริกัน” สหรัฐอเมริกาก็กลับมาสนใจภูมิภาคนี้อีกครั้ง เนื่องจากการค้ากับภูมิภาคแปซิฟิกแข่งหน้า การค้าระหว่างสองฝั่งแอตแลนติก นอกจากนี้ การกลับมาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนและการที่เต็งเสี่ยวผิงประกาศนโยบายสร้างความทันสมัยและเปิดประเทศทางเศรษฐกิจ ก็ทำให้สหรัฐอเมริกาสนใจเอเชีย-แปซิฟิกมากขึ้น แม้จะมีการแข่งขันที่ดุเดือดจากญี่ปุ่นและ “สี่มังกร” มากขึ้นเรื่อย ๆ ก็ตาม

โดยธรรมเนียมแล้วแปซิฟิกใต้เป็นภูมิภาคที่รัฐขนาดเล็กต่าง ๆ อยู่ด้วยกันอย่างสงบภายใต้ความคุ้มครองของออสเตรเลียซึ่งก็แสดงตัวเป็น “ตำรวจในภูมิภาค” ในกรอบของพันธมิตรแอนซัส (ANZUS ประกอบด้วยออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา) ซึ่งลงนามในปี ๑๙๕๑ แต่เมื่อไม่นานมานี้เกิดความตึงเครียดทางการเมืองมากขึ้น มีทั้งการรัฐประหาร (ฟิจิ) การจลาจล และวิกฤตรัฐธรรมนูญ ทำให้ความสมดุลที่เป็นมรดกตกทอดจากช่วงอาณานิคมถูกทำลาย ขณะที่นิวซีแลนด์ซึ่งนิยมการอยู่โดดเดี่ยวก็ห้ามเรือรบพลังงานนิวเคลียร์จอดเทียบท่า ซึ่งเท่ากับเป็นการทบทวนพันธมิตรแอนซัสและตอกย้ำความเป็นมหาอำนาจทางทหารในภูมิภาคของออสเตรเลียมากขึ้น ดินแดนในแปซิฟิกจึงไม่รอดพ้นจากความวุ่นวายระหว่างประเทศอีกต่อไป

นิวแคลิโดเนีย (New Caledonia) เป็นหนึ่งในความวุ่นวายเหล่านี้ ดินแดนโพ้นทะเลของฝรั่งเศสแห่งนี้อุดมไปด้วยแร่ निकเกิลและมีประชากร ๑๕๐,๐๐๐ คน ประกอบด้วยชาวเมลานีเซียน (Melanesian) และชาวยุโรป และกลายเป็นที่สนใจจากประเทศชายฝั่งแปซิฟิก อธิปไตยของฝรั่งเศสเหนือ “เกาะใหญ่” ถูกต่อต้านอย่างหนักจากแนวร่วม FLNKS (Kanak and Socialist National Liberation Front หรือแนวร่วมสังคมนิยมปลดปล่อยคานัคแห่งชาติ) และมีการประกาศภาวะฉุกเฉิน ในการเลือกตั้งระดับมณฑลในเดือนกันยายน

๑๙๘๕ กลุ่มไม่เห็นด้วยกับการแยกตัวเป็นอิสระเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ แต่ความรุนแรงยังดำเนินต่อไป ภายหลังการลงประชามติเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๑๙๘๘ และการให้สถานะพิเศษแก่อนิวแคลิโดเนีย ความสงบจึงกลับคืนมา สำหรับฝรั่งเศส เดิมพันคือการแสดงตนในภูมิภาคที่มีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านยุทธศาสตร์ เนื่องจากฝรั่งเศสต้องการรักษาศูนย์ทดลองในแปซิฟิก ซึ่งตั้งอยู่ที่เกาะมูรูโรว (Mururoa) ห่างจากเกาะตาฮีตี (Tahiti) ๑,๒๐๐ กิโลเมตร เพราะหากสูญเสียดินแดนส่วนนี้ไปจะส่งผลกระทบอย่างมากต่อกองกำลังป้องกันทางยุทธศาสตร์และการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ของฝรั่งเศส ซึ่งก็ถูกต่อต้านจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคและจากองค์การด้านสิ่งแวดล้อมและสันติภาพกรีนพีซ (Greenpeace) [กรณีอื้อฉาวเรนโบว์ วอร์ริเออร์ (Rainbow Warrior) เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๑๙๘๕]

ด้วยน้ำหนักทางเศรษฐกิจและความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ทำให้ภูมิภาคนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด